

PLATON

LAKHES - LYSİS

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ARİ ÇOKONA

Genel Yayın: 5647

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

PLATON
LAKHES - LYSİS

ÖZGÜN ADI
ΛΑΧΗΣ – ΛΥΣΙΣ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ARİ ÇOKONA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DEVRİM ÇETİNKASAP

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
DEFNE ASAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, AĞUSTOS 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-219-4 (CİLTİ)
ISBN 978-625-429-218-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

PLATON

LAKHES - LYSİS

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ARİ ÇOKONA

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Platon

Hayatı

Platon MÖ 428 ya da 427 yazının başlarında Atina'da doğdu. Diogenes Laertios annesiyle babasının bir görev için geldikleri Aigina adasında doğduğunu söyler. Ona dedesinin adı olan Aristokles adını vermişlerdi, ancak alnı ve bağı geniş olduğundan, beden eğitimi hocası ona “*geniş*” anlamına gelen Platon adını uygun gördü. Gençliğinde sporlarda başarılı olduğu ve İsthmia Oyunlarında güreştiği¹ biliniyor.

Babası Ariston, Atina'nın efsanevi kralı Kodros ve Messenia kralı Melanthos'un soyundan geliyordu. Annesi Periktione ise meşhur yasa koyucu Solon'un soyundandı. Adeimantos ve Glaukon adında iki kardeşi, Potone adında bir kız kardeşi vardı. Çocuk yaştayken babası ölünce annesi Pyrilampes ile evlendi ve Antiphon adında bir kardeşi daha oldu. Pyrilampes birçok kez Pers sarayına elçi olarak gönderilen, Perikles'in yakın dostu, demokratik görüşlü bir siyasetçiydi. Buna karşın Platon'un dayısı Kharmides'le annesinin kuzeni Kritias, Peloponnessos savaşından sonra güçlenen oligarşik kesimin güçlü siyasetçileriydi.

Platon diyaloglarında, yakın akrabalarından ailesiyle gurur duyan bir soylunun yaklaşımıyla söz eder.² Atina'nın

¹ Diogenes Laertios, V.

² Kritias ve Kharmides adına birer diyalog yazdığı gibi Devlet'te de akrabalarına atıfta bulunur (*Devlet*, 368a ve sonrası).

tarihinde önemli roller üstlenmiş yakınlarının da etkisiyle küçük yaşlardan itibaren bir siyasi kariyere hazırlanmaya başlar. Üvey babasının ve anne tarafından akrabalarının desteğiyle hem demokratik hem de oligarşik kesimlerden siyasete atılabilirdi. Ancak, her iki kesimin de hayran olduğu Sokrates'e olumsuz yaklaşması onu siyasetten soğutur.

Gramer, müzik ve beden eğitiminden oluşan, Atina'nın aristokrat gençlerine uygun temel eğitimi aldıktan sonra Aristoteles'in³ aktardığına göre Herakleitos ekolünden filozof Kratylos'tan felsefe dersleri alır. Onun sayesinde Sokrates öncesi filozofların eserlerini tanır ve diyaloglarında onlara sık sık atıfta bulunur. Ancak Platon'u en çok etkileyen, hayatını değiştiren düşünür Sokrates'tir. Tarihin en meşhur öğretmen öğrenci ikilisinin ilk kez nerede ve nasıl karşılaştığı hakkında çelişkili bilgiler vardır. Diogenes Laertios bu karşılaşmaya şiirsellik katarak, Sokrates'in bir rüyasıyla ilişkilendirir. Sokrates rüyasında kucağında bir kuğu yavrusu tuttuğunu görür. Küçük kuğu tatlı bir ses çıkarır ve aniden kanatları büyümeye başlar, sonra da uçarak uzaklaşır. Sokrates, ertesi gün yanına getirtilen Platon'un rüyasında gördüğü kuğu olduğunu söyler.

Platon hiçbir diyalogunda doğrudan kendini konuşturmadığı halde, sürekli Sokrates'in çok yakınında bulunduğunu ima eder. Hatta Phaidon'da, hayatının son gününde hocalarını ziyarete gelen öğrencilerin arasında olmadığını özellikle belirtir. Öznellikten uzak durmak için gösterdiği bunca çabanın, hocasına karşı duygusal bağlarının zayıflığı olarak nitelenmemesi için, orada olması gerektiği halde olmayışını öne çıkararak hocasına bağlılığına zekice dikkatleri çeker.

Platon, Sokrates'in Kharmides ve Kritias'la eskiden beri dost olduğunu⁴ söyleyerek, dolaylı olarak onu o tarihlerden tanıdığını doğrular. Ancak yakın çevresine katılması, hoca-

3 Aristoteles, *Metafizik* 987a 32.

4 *Kharmides*, 155a ve sonrası.

sının altmış, kendisinin de yirmili yaşlarının başında olduğu bir zamana rastlar. Sofistlerin halkın yerleşmiş değer yargılarına kuşkuyla yaklaştığı, güzel konuşma sanatını geliştirerek her şeyi tartışmaya açtığı bir dönemdir bu. Sokrates her şeyden kuşkulananmanın doğurduğu belirsizliği aşabilmek için, mutlak etik değerlere dayanarak gerçek bilgeliği aramanın gerektiğini savunur. O tarihlerde, Atina'yı utanca boğan başarısız Sicilya seferi unutulmaya başlamış, oligarşik Dört yüzler Darbesi olmuştu. Görelilik ekolünün kurucusu sofist Protagoras yetmiş yaşını aşmış, Sokrates'in öğrencilerinden Eukleides ve Antisthenes kendi okullarını açmıştı. Büyük düşünür Aristoteles'in doğumuna daha yirmi beş yıl vardı. Atina, Peloponnessos savaşının son yıllarını yaşıyordu ve Pers savaşlarındaki büyük zaferler daha unutulmamıştı. Perikles'in ölümünden bu yana yirmi yıl geçmesine karşın Altın Çağ'ın etkileri hâlâ sürüyordu.

Platon hocasına hayranlık ve tutkuyla bağlanır. Onun etkisinde kalır ve daha önce yazmış olduğu bir tragedya dörtlemesini yayımlamaktan vazgeçerek güzel yazma yeteneğini felsefenin hizmetine sunar. Anne tarafından akrabalarının etkin olduğu Oligarşik Otuzlar yönetimi, hocasının Salamisli Leon adındaki bir Atinalının haksız mahkûmiyetine karşı çıkmasına çok sert tepki gösterir. Aynı şekilde, MÖ 403'te yeniden kurulan demokratik rejim, belki de tarihin üzerinde en çok konuşulmuş davasından sonra Sokrates'i ölüme mahkûm eder. Platon bu olayların etkisinde kalarak, eserin de ayrıntılı bir şekilde anlatmış olduğu gibi⁵ siyasetle uğraşmaktan vazgeçer. Hocasının düşüncelerini geliştirerek kendi felsefe sistemini kurar⁶ ve ömrünü felsefeye adar.

5 Platon, *Mektuplar* VII, 324b-326b.

6 Sokrates'in felsefesinin etkisinde kalarak onu geliştirdiğini ve sürdürdüğünü söyleyen tek filozof Platon değildir. Kyrene ekolünün kurucusu Aristippos ve Kynik ekolün kurucusu Antisthenes başta olmak üzere, Sokrates'in birçok öğrencisi, birbirlerinden farklı temellere dayanan felsefelerinin kaynağı olarak hocalarını gösterir, en sadık izleyicileri olduklarını iddia ederler.

Sokrates'in ölümünden sonra, Megara'da kendi felsefe ekolünü kuran hocasının eski öğrencisi Eukleides'in yanına gider. Bir yıl kadar burada kaldıktan sonra Atina'ya geri dönerek Mısır, İtalya ve Kyrene'yi (Libya) kapsayan gezilerine başlar. Bazı kaynaklara göre, Fenike'de Zerdüşt, Babil'de Musa üzerine araştırmalar yapar, Hint ve Akkad felsefesini tanır. İtalya'da önce Pythagorasçıların etkin olduğu Taranto'ya uğrar. Kentin yöneticisi, matematikçi Arkhytas onu Orpheus inancı ve Pythagoras'ın öğretisiyle tanıştır. Bu yeni bakış açısı, Platon'u yapıtlarında matematik ve geometrik kavramlara sıklıkla başvurmaya yöneltecektir. Daha sonra, Kartacalılara karşı savaşları sayesinde Hellen kültürünün batıdaki savunucusu olarak tanınan Siraküza tiranı⁷ Dionysios'u ziyaret eder. Platon, kent yönetiminde etkin olmak isteyen tiranın kayınbiraderi Dion'la yakınlaşır ve belki de bu yüzden Siraküza'dan ayrılmak zorunda kalır. Dönüş yolunda, gemisi Atinalılarla savaş halinde olan Aigina adasına uğradığında köle tacirlerinin eline düşer. Köle olarak satılmak üzereyken, Kyreneli zengin tüccar Annikeris 30 mna ödeyerek serbest kalmasını sağlar.

Platon Atina'ya vardığında, dostları fidye bedelini top-
layarak Annikeris'e vermek isterler, ancak o kabul etmez. Bunun üzerine, toplanan parayla efsanevi Attika kahramanı Akademos'un Atina'nın kuzeybatısında, bugünkü Kolonos semtinde bulunan mabedinin yakınlarında bir arazi satın alınır. Antalkidas barışının imzalandığı MÖ 387 yılında, burada Platon'un yönetiminde Batı dünyasının en uzun ömürlü yüksek eğitim kurumlarından biri olan Akademeia kurulur. Akademeia'da; beden eğitimi salonları, sınıflar, yemekhaneler ve yatılı öğrencilerin kalması için daha sonra eklenen lojmanlar vardır. Okula Yunanistan'ın her yöresinden ve komşu ülkelerden birçok öğrenci kaydolur. Bizzat Platon ve dönemin en yetkin bilim adamları tarafından; felsefe, siyaset bilimi,

7 Antik Yunanistan'da siyasal erki zorla ele geçirerek tek başına elinde tutan kişiler.

matematik, astronomi, biyoloji, fizik, coğrafya ve sanata ilişkin dersler verilir. Akademeia'nın girişinde, analitik düşüncenin ve tezlerin ispatının önemini belirtmek üzere: "Geometri bilmeyenler girmesin"⁸, yazısı asılıdır. Dışarıdan gelen öğretmenler arasında Knidoslu meşhur matematikçi Eudoksos da vardır. Akademeia'nın mezunları, ülkelerinin siyasi hayatında önemli mevkilere gelirler ya da felsefe alanında sivrilirler. Sokrates'in erkeklerle kadınların etik açıdan eşit olduğuna ilişkin öğretisinin etkisiyle kadın öğrenciler de kabul edilirler.

Akademeia, kurucusunun ölümünden sonra da faaliyetini sürdürür. Platon'un yeğeni Speusippos, Ksenokrates, Karneades ve Antiokhos Askalonitis gibi seçkin filozofların yönetiminde, İmparator Justinyen dönemine kadar (MS 529) antik dünyanın en önemli eğitim kurumlarından biri olur. Okulun öğrencileri arasında, burada yirmi yıl kadar kalan Aristoteles de vardır.

MÖ 367'de Siraküza tiranı I. Dionysios ölür ve yerine oğlu II. Dionysios geçer. Platon, kent yönetiminde etkin olan dostu ve Akademeia'dan öğrencisi Dion'un daveti üzerine İtalya'ya gider. Genç tiranın eğitimini üstlenerek, felsefi ve siyasi düşüncelerine dayanan bir kent yönetim sistemi geliştirmeye çalışır. Bir süre Siraküza'da kaldıktan sonra hayal kırıklığına uğrayarak geri döner. MÖ 361'de Siraküza'da şansını bir kez daha denedikten sonra, bütün ilgisini Akademeia'ya ve diyaloglarını yazmaya yöneltir. Öldüğü güne (MÖ 348-7) kadar yazmaya ve ders vermeye devam eder.

Eserleri

Platon, eserlerinin büyük çoğunluğu günümüze kadar gelen nadir antik yazarlardan biridir. Bu tespit diyaloglarıyla ilgilidir, çünkü derslerinde ve sunumlarında yazılı metin

8 "ἀγεωμέτρητος μηδεὶς εἰσὶτω" (ageometritos medeis eisito).

kullanmıyordu. Eski tarihlerden itibaren, yazılış tarihlerine ya da konularına göre eserlerinin sınıflandırılmasına çalışıldı. İmparator Tiberius döneminin (MÖ I. yüzyıl) aydın ve astrologlarından Thrasyllus'un, trajedi tetralojilerinden (dörtleme) esinlenerek hazırladığı liste günümüzde de itibar görmektedir.

1. *Euthyphron*, *Sokrates'in Savunması*, *Kriton*, *Phaidon*
2. *Kratylos*, *Theaitetos*, *Sofist*, *Politikos* (Siyasetçi)
3. *Parmenides*, *Philebos*, *Symposion* (Şölen), *Phaidros*
4. *Alkibiades*, *İkinci Alkibiades*, *Hipparkhos*, *Erastai* (Âşıklar)

5. *Theages*, *Kharmides*, *Lakhes*, *Lysis*
6. *Euthydemos*, *Protagoras*, *Gorgias*, *Menon*
7. *Büyük Hippias*, *Küçük Hippias*, *İon*, *Meneksenos*
8. *Kleitophon*, *Devlet*, *Timaios*, *Kritias*
9. *Minos*, *Yasalar*, *Epinomis*, *Mektuplar*

Sokrates'in Savunması ve *Mektuplar* dışındaki bütün eserler diyalog şeklinde yazılmıştır. Ksenophon, Antisthenes, Aiskhines, Aristippos ve Sokrates'in başka öğrencileri de diyaloglar yazdığından, bu özgün yazı türünün Sokrates'in öğretim yönteminden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yasalar dışındaki diyalogların başkişisi Sokrates'tir ve hiçbirinde Platon'un kendisi yer almaz. Diyaloglar, altısı dışında⁹ diyaloga katılan kişilerden birinin adını taşır. Bu kişiler, son dönem diyaloglarından üçü dışında¹⁰ tarihi kişilerdir. .

Erken dönem diyaloglarında Platon, Sokrates ile diğer konuşmacılar arasında geçen diyaloglar vasıtasıyla, bilginin ve inancın doğası, ahlakın ve erdemin kaynakları üzerine sorular ortaya atar. Ancak bu diyaloglarda, örneğin "erdem nedir?" gibi kısa ve öz sorulara açık ve kesin yanıtlar verilmez. Bu diyaloglar genelde sorgulama ve düşünme çabala-

9 Şölen, Devlet, Sofist, Politikos, Yasalar ve Epinomis adlarını konularından alırlar.

10 Bir diyalogda adları belirtilmeden yer alan konuşmacılar: Sofist'te "Elealı bir yabancı", Politikos'ta "Yabancı" ve Yasalar'da "Atinalı bir yabancı"dır.

rının örnekleridir. Öte yandan Platon'un erken dönem eserlerinden olan *Meno*, bir geçiş dönemi eseri olarak görülür. Bu eserle birlikte, hocası Sokrates başta olmak üzere başka felsefecilerin görüşlerini aktarmak yerine, kendi düşüncelerini anlatmaya başlar. Bu tür diyaloglarda Platon Sokrates'in ağzından felsefi sorgulamanın başlangıcına işaret eder: Felsefi sorgulama, nesneler kadar kavramların da temel nitelikleri hakkında düşünmekle başlar. Buna göre, bilgiye sahip olmayan biri, uygun bir yöntem kullandığında ona erişebilir. Platon ilerleyen zamanlarda bilgi, varlık, etik, estetik gibi konularda düşüncelerini ortaya koyarken, erken dönemde geliştirdiği yaklaşımlara ve özgün kavramlara yaslanmıştır.

Platon'un erken dönem diyaloglarında ortaya attığı önemli kavramlardan biri "formlar" (biçimler) kavramıdır. *Phaidon*'da ruhun, bilginin, zihnin, hatta kavramların, maddi dünyanın ötesinde ve insan düşüncesinden bağımsız bir şekilde, soyut nesneler halinde var oldukları iddia edilir. Platon bu soyut nesnelere "eidos" ve "idea" adını verir. *Phaidon*'da Sokrates'in ağzıyla "bilmek, hatırlamaktır" sözünü sıkça kullanır ve bu şekilde "idealar dünyası" hakkındaki düşüncelerini ifade eder. İdealar maddi varlıktan ve insan düşüncesinden bağımsız bir şekilde var olan nesnelerdir. Bu dünyadaki ve insan zihnindeki görünüm, yalnızca ideaların gölgeleri gibidir. Orta ve geç dönem eserlerinde, Sokrates dahil hangi karakter konuşturulursa konuşturulsun, Platon'un kendi görüşlerine doğru bir geçiş olduğu söylenebilir.

Platon'un eseri, yazıldığı tarihten bugüne felsefeyi etkileyip yönlendirmiştir. Üstadın eserinin önemini belirten en ilginç yaklaşım, düşünür Alfred North Whitehead'e aittir. 20. yüzyılın tanınmış felsefecisi şöyle der: "Avrupa felsefe geleneğinin en sağlıklı genel tanımı, Platon'un eserine yazılmış bir dizi dipnottan oluştuğudur."¹¹

11 Alfred North Whitehead, *Process and Reality: An Essay in Cosmology*, sayfa 39, New York, Free Press, 1979.

Lakhes

Lakhes Platon'un erken dönem diyaloglarından ve kaba bir tahminle MÖ 399 – 390'da yazılmış olmalıdır. Sokratik adıyla da bilinen bu diyaloglarda, genel hatlarıyla etik bir kavram ele alınıp incelenir. Sokrates'in, annesinin ebe olmasından ötürü, doğurtucu anlamında “maiotik” adını verdiği felsefi sorgulama yöntemiyle yürütülen uzun tartışmalardan sonra, yüzde yüz tatmin edici kesin bir sonuca varılmaz, gelecekte yapılacak daha ayrıntılı bir araştırma için zemin hazırlanır, veriler toplanır. *Kharmides*'te sağduyuyu, *Euthyphron*'da kutsallığı ve *Lysis*'te dostluğu inceleyen Platon, *Lakhes*'te cesareti inceler.

Diyalogda portresi çizilen Sokrates gençtir. Kendisini aralarındaki sohbe davet eden Nikias ile Lakhes'ten ve büyük bir saygı gösterdiği babasının arkadaşı Lysimakhos'tan daha gençtir. Kahramanlık gösterdiği Delion muharebesinden (MÖ 424) yeni dönmüştür. Kırk beş küsur yaşına geldiği halde, Atinalılar nezdinde o kadar da saygın değildir. MÖ 423'te sahnelenen Bulutlar komedisinde Aristophanes onunla acımasızca dalga geçer, onu laf kalabalığıyla “haksız haklı göstermeye” çalışmakla suçlar.

Oğullarının eğitime büyük önem veren iki baba, Lysimakhos ile Melesias, iki meşhur general olan Nikias ile Lakhes'e, çocuklarının silah kullanma eğitimi almasının yararlı olup olmadığını sormak isterler. Bir gymnasion'da verdiği derslerin tanıtımını yapan sofist Stesilaos'un gösterisinden sonra bir araya gelirler. Generaller, tesadüfen orada bulunan Sokrates'in de sohbe katılmasının iyi olacağını söylerler. Eğitimleri sohbetin konusunu oluşturan iki genç de diyalogu izler, ama söz almazlar.

Lysimakhos ile Melesias Atina'nın tanınmış ailelerindendir. Birincisi, siyasetçi Adil Aristeides'in oğludur. Meşhur babasının gölgesinde kaldığına ve ailesinin şanına şan katamadığına üzülmemektedir. Babasının arkadaşı olduğu için

Sokrates ona saygılı davranır, ama daha geç tarihli *Menon*¹² diyalogunda, Anytos'a onun hakkında küçümseyici bir tavırla, "nasıl biri olduğunu görüyorsun," der. İkincisi de siyasetçi Thukydides'in oğludur ve aynı şekilde önemli biri olmamıştır. İki arkadaş, hayatlarında başarısız olmalarını iyi eğitim almamalarına bağlarlar ve çocuklarının eğitimi konusunda tavsiyeler almak üzere iki generalin yanına giderler.

Nikias Peloponnessos Savaşı boyunca Atina'nın en önemli komutan ve siyasetçilerindendir. Birçok muharebede zafer kazanmış olup Atina'nın siyasetine yön vermektedir. Sağduyulu oluşuyla tanınır ve diyalogun gerçekleştiği tarihte gücünün doruğundadır. Kısa bir süre sonra Peloponnessos Savaşı'nı sonlandırmayı amaçlayan ve kendi adını taşıyan barış antlaşmasının imzalanmasına önyak olur. Daha sonra, çok çaba göstermesine karşın, Atinalıların Sicilya seferine engel olamaz ve Alkibiades kovulduktan sonra seferin başkomutanlığına atanır. Bir muharebede Siraküza'lılara esir düşer ve vahşice öldürülür. Diyaloga adını veren Lakhes de meşhur bir generaldır, birçok zafer kazanmıştır. Güçlü bir aileye mensup, sağduyulu, entelektüel Nikias'tan farklı olarak coşkulu bir halk insanıdır.

İki general silah kullanma eğitiminin yararlı olup olmamasıyla ilgili fikirlerini söyledikten sonra söz alan Sokrates, bu tartışmayı başlatmadan önce cesaretin tanımını yapmaları gerektiğini söyler. En ince ayrıntılara kadar inen tanımlama çabaları nihai bir sonuca varamaz ve Sokrates sadece gençlerin değil, kendisi dâhil yetişkinlerin de eğitime ihtiyacı olduğunu söyler. Sohbeta katılanlar, bu konuyu görüşmek üzere en yakın zamanda bir araya gelmeye karar vererek toplantıyı sonlandırırlar.

Çeviride eserin eski Yunanca aslının "Plato. Platonis Opera, ed. John Burnet. Oxford University Press. 1903" edisyonu kullanıldı. Çeviri çağdaş Yunanca (Dimitrios

12 Bkz. *Menon* 94a.

Tzortzopoulos, Zitros Yayınları 2008 – Vasilios Tatakis, Zaharopoulos Yayınları 1940 – Aristos Kambanis, Feksis Yayınları, 1911) ve İngilizce (W.R.M. Lamb, Harvard University Press, 1955 – Benjamin Jowett, Balliol College, 1871) çevirileriyle karşılaştırıldı.

Lysis

Lysis diyalogunda dostluk konusu işlenir. Tanımının verilmesine, kimlerin ne şekilde dost olduğunun saptanmasına çalışılır. Antik Yunan toplumunda özel bir yeri olan, yetişkin erkeklerle genç delikanlılar arasındaki sevgi, şefkat ve karşılıklı saygıya dayanan dostluk ilişkisi konu edilir.

Diyalog Sokrates'in daha önceki bir tarihte gençlerle yaptığı bir sohbeti, adları belirtilmeyen dinleyicilere aktarması şeklinde gelişir. Bu gençler: Sokrates'in dostu ve öğrencisi Paianialı Ktesippos, onun kuzeni Meneksenos, Lysis ve Hippothales'tir. Meneksenos, adını taşıyan platonik diyalogdan öğrendiğimize göre, zengin ve soylu bir aileye mensup, siyasete meraklı ihtiraslı bir ergendir. Onun yakın arkadaşı olan Demokrates'in oğlu Lysis, Atina'nın soylu ailelerinden birine mensup, yüz hatları güzel, hassas ruhlu bir yaşıttır. Hippothales de kendisinden birkaç yaş genç olan Lysis'e karşı tek taraflı bir ilgi ve sevgi besler.

Sokrates Atina surlarının dışında gezinirken bir güreş okulunun önünde, tesadüfen Ktesippos ve Hippothales'le karşılaşır. Burada Hippothales'in âşık olduğunu ve sabahtan akşama kadar bu aşkını anlatarak dostlarının canını sıkıldığını öğrenir. Güreş salonuna davet edilen Sokrates burada gençlerle dostluğun ve sevginin ne olduğunu tartışmaya başlar. Lysis ile Meneksenos'un bakıcıları gençleri evlerine götürmeleri gerektiğini söyleyerek tartışmayı kesin bir sonuca varmadan erken bitirirler.

Tartışılan dostluk ve aşk konularına dair kesin ve açık vargılara varmayan *Lysis* Platon'un Sokratik adıyla bilinen erken dönem diyaloglarından. Konusu daha geç tarihli *Şölen* ve *Phaidros* diyaloglarına yakındır. Sohbet katılan kişileri Platon'un başka diyaloglarından da tanırız. Ktesippos'tan *Euthedemos*'ta, Meneksenos'tan adını taşıyan diyalogda ve her ikisinden *Phaidon*'da söz edilir. *Lysis* ise Platon'un yaşıtı ya da ondan biraz büyük olan tarihi bir kişiliktir. Sohbet Hermaia bayramının kutlandığı ilkbahar başlarında, MÖ 410 civarında açıkça belirtilmeyen bir tarihte gerçekleşir.

Çeviride eserin eski Yunanca aslının "Plato, Platonis Opera, Vol. 3: Tetralogiae V–VII, John Burnet (ed.) Oxford University Press, 1903" edisyonu kullanıldı. Çeviri çağdaş Yunanca (Dimitris Tzortzopoulos, Zitros Yayınları 2008 – Apostolos Tzaferopoulos, Georgiadis Yayınları 2010 – N. M. Skouteropoulos, Kardamitsa Yayınları 1981) ve İngilizce (W.R.M. Lamb, Harvard University Press, 1955 – Benjamin Jowett, Heritage Press, 1968) çevirileriyle karşılaştırıldı.

LAKHES
ΛΑΧΗΣ – Λάχης
(ἢ περί ἀνδρείας)
(ya da cesaret üzerine)

Kişiler

SOKRATES

LYSİMAKHOS (Adil Aristeides'in oğlu)

MELESİAS (Thukydides'in oğlu)

NİKİAS (Atinalı komutan)

LAKHES (Atinalı komutan)

LYSİMAKHOS İLE MELESİAS'IN OĞULLARI

Lakhes

Ya da Cesaret Üzerine, Maiotik¹

LYSİMAKHOS – ^[178a] Nikias ve Lakhes, silahlarını kullanarak savaşan adamı² gördünüz. Melesias’la ben gösteriyi bizimle birlikte izlemek üzere sizi neden davet ettiğimizi söylememiştik, ama şimdi söyleyeceğiz, çünkü sizinle açık konuşmamızın gerektiğini düşünüyoruz. Kimileri [bu tür gösterileri] alaya alır ^[178b] ve biri onlardan [konuyla ilgili] tavsiyeler isterse, düşüncelerini açıklamazlar. Karşılarındakinin nelerden hoşlanacağını tahmin etmeye çalışarak, düşündüklerinden farklı şeyler söylerler. Ama biz, sizin hem konuyu anlayacak yetkinlikte olduğunuza,³ hem de anlamakla kalmayıp, düşün-

-
- 1 Sokrates’in felsefi sorgulamalarında kullandığı yöntem. Bu yöneme annesinin ebe (maia) olmasından ötürü “doğurtucu” anlamına gelen “maiotik” adını vermişti. Sokrates’e göre her insan, bütün bildiklerine zaten doğuştan vâkıftır. Yapılması gereken şey, kişinin kendi kendine veya iyi bir öğretmenin yardımıyla, içinde bulunan bilgileri açığa çıkarmasıdır. Platon’un erken tarihli diyaloglarından bazıları maiotik adıyla tanımlanır.
 - 2 Lysimakhos’un sözünü ettiği Stesilaos silahların nasıl kullanılması gerektiğini öğretiyordu. Genellikle bir güreş salonunda (palaistra) seyirciler önünde gösteri yapıyor, öğrencilerine “cesaret”i öğrettiğini savunuyordu.
 - 3 Lysimakhos, ikisi de Atina’nın önemli komutanları oldukları için Nikias ve Lakhes’i cesaret hakkında konuşmaya yetkili görüyor. Oligarşik kesimin liderlerinden olan Nikias Peloponnessos Savaşı süresince büyük başarılar kazanmış ve alçakgönüllü karakteriyle herkes tarafından seviliyor, sayılıyordu. Lakhes de barış taraftarı olmasına karşın, Delion (MÖ 424) ve hayatını yitirdiği Mantinea (MÖ 418) savaşlarında örnek alınacak yiğitlik göstermişti.

celerinizi içtenlikle dile getireceğinize inanıyoruz. Bu yüzden, az sonra açacağımız konuyla ilgili öğütlerinizi ^[179a] almak üzere sizi buraya çağırdık. Bana bunca uzun bir giriş yaptıran konu aslında şu: Yanımızda gördüğünüz gençler bizim oğullarımız. Bu [Melesias'in oğlu] dedesi Thukydides'in⁴ adını, şu da [benim oğlum] babam Aristeides'in⁵ adını taşıyor. Mümkün olabildiğince onlarla ilgilenmeye ve başkaları gibi onları delikanlılık çağına⁶ geldiklerinde istediklerini yapmak üzere serbest bırakmamaya karar verdik. Şimdiden başlayarak onları elimizden geldiğince özenle yetiştirmek istiyoruz. ^[179b] Sizin de oğullarınızın olduğunu biliyor ve onların en iyi şekilde yetiştirmeleri için başka herkesten fazla özen göstermeniz gerektiğini düşünüyoruz. Ama yeterince ilgilenmiyorsanız bile konunun ihmal edilmemesi gerektiğini hatırlatarak, sizi de bizimle birlikte oğullarınıza özen göstermeye davet ediyoruz.

Nikias ve Lakhes, anlatması biraz uzun sürecek de olsa, neden böyle düşündüğümüzü dinlemeniz gerekiyor. Melesias'la ben yemeklerimizi birlikte yeriz,⁷ oğullarımız

4 Melesias oğlu Thukydides, adaşı meşhur tarihçiden farklı olarak bir siyasetçiydi. Kimon'un Kition kuşatmasında ölümünden sonra, Atina'nın oligarşik kesiminin sözcüsü ve halkçı siyasetçi Perikles'in en büyük rakibi oldu. Siyasi toplantılarda sürekli onunla boy ölçüşmek zorunda kalıyor, tartışmalarda genellikle yeniliyordu. Perikles MÖ 443'te on yılına sürgüne gönderilmesine önyak oldu. Klasik Yunanlılar ilk oğullarına babalarının adını veriyordu ve Melesias – Thukydides örneğinde olduğu gibi bu âdet nesiller boyunca sürdürüldü.

5 Themistokles'in rakibi Atinalı siyasetçi ve general (MÖ 550 – 467). Athena tapınağının mali işlerini yönetirken gösterdiği dürüstlük sayesinde Adil Aristeides olarak tanınıyordu. Kentin ekonomisini zorlayacağına inandığı için güçlü bir donanmanın kurulmasına karşı çıktı. Ancak kendi düşüncelerini hayata geçirememesine rağmen, Salamis Deniz Savaşı'nda ve Plataia Savaşı'nda Atinalılara görkemli zaferler kazandırdı.

6 Μεῖράκιον [meirakion], 14 – 21 yaşları arasındaki genç erkek, ergen. Platon kelimeyi delikanlı anlamında kullanıyor.

7 Lysimakhos'un sözünü ettiği ortak yemekler Atina'da zorunlu değildi, davet üzerine düzenleniyordu. Sadece seçkin yurttaşlara kente verdikleri hizmetler karşılığında prytaneion'da yemek ikram ediliyordu. Oysa Sparta'da Lykourgos döneminden itibaren bütün yurttaşların syssition'larda birlikte yemek yemesi kurumsal bir yükümlülüktü.

da ^[179c] bizimle birlikte sofraya oturur. Sözlerime başlarken belirttiğim gibi sizinle açık konuşacağım. Gençlere babalarımızdan söz ettiğimiz zaman, her ikimiz de onların savaş ve barış dönemlerinde müttefiklerimizi ve kentimizi yönetirken yaptıklarıyla ilgili söyleyecek bir sürü güzel şey buluyoruz. Ama kendimizle ilgili anlatacak hiçbir şeyimiz yok. Bu yüzden oğullarımızın karşısında mahcup oluyoruz. Bir yandan delikanlılık çağına girdiğimizde eğlencelere dalmamıza izin verdikleri, ^[179d] diğer yandan başkalarının işleriyle⁸ uğraşıp [bizi ihmal ettikleri] için babalarımızı suçluyoruz. Bu gençlere de sözlerimize kulak vermez, kendilerini ihmal ederlerse, şan ve şöhret kazanamayacaklarını, ama kendilerine özen gösterirlerse belki de taşıdıkları isimlere layık olabileceklerini söylüyoruz. Onlar bizi dinleyeceklerine söz veriyorlar, bizler de en iyi olmaları için neler öğrenmeleri, nelerle ilgilenmeleri gerektiğini araştırıyoruz. ^[179e] Biri bize bu dersi tavsiye etti ve gençlerin silahlarla savaşmayı öğrenmesinin yararlı olacağını söyledi. Şimdi izlemekte olduğumuz gösteriyi övdü ve bizi de izlemeye teşvik etti. Biz de gösteriyi izlemeye karar verdik ve akıl danışmak, kabul ederseniz oğullarımızın yetiştirilmesinde iş birliği yapmak üzere size de izletelim istedik. ^[180a] Söylemek istediklerimiz işte bunlardı. Şimdi de sıra sizde: Böyle bilgileri öğrenmek yararlı olur mu, bir gence edinmesini önereceğiniz başka bilgiler, yapmasını önereceğiniz alıştırmalar var mı ve bizimle iş birliği yapacak mısınız?

NIKİAS – Lysias ve Melesias bu düşüncelerinizi takdir ediyorum ve size katılmaya hazırım. Sanırım Lakhes de katılır.

8 Lysimakhos, babaları siyasetle uğraştığı için, oğullarının eğitimini ihmal ettiğini söylüyor. Atina'da çocukları yedi yaşlarına kadar anneleri ve dadıları eğitirdi. Daha sonra, ev dışında eşlik etmesi ve görgü kurallarını öğretmesi için (çoğu zaman eğitimsiz bir köle olan) bir paidagog'a teslim edilirdi. Paidagog onları; okuma yazma ve temel matematik bilgilerini öğreten "grammatistes"e, müzik dersi alacakları "kitharistes"e, beden eğitimi dersi alacakları "paidotribes"e götürüp getirirdi. Zengin gençler, çeşitli alanlarda, yüksek ücret alan "sofistlerin" yanında eğitimlerine devam ederdi.

[180b] LAKHES – Doğru tahmin ettin Nikias. Az önce Lysimakhos'un kendi babası ve Melesias'ın babası hakkında söyledikleri bana öyle geliyor ki hem onlar hem bizim hem de siyasetle uğraşan herkes için geçerlidir. Gerçekten de [siyasetçiler] çocuklarıyla ve özel meseleleriyle pek ilgilenmezler, onları ihmal ederler. Lysimakhos, söylediklerin doğru olmasına doğru, [180c] ama gençlerin eğitimi konusunda neden Sokrates'e değil de bize danıştığına şaşıyorum. O hem seninle aynı demos'ta⁹ yaşıyor, hem de bütün gününü öğrenmek isteyen gençlere yararlı olabilecek derslerin verildiği ve çalışmaların yapıldığı yerlerde geçiriyor.

LYSİMAKHOS – Ne diyorsun Lakhes? Şu anda yanımızda olan Sokrates de mi böyle konularla ilgileniyormuş?

LAKHES – Elbette, Lysimakhos!

NİKİAS – En az Lakhes kadar aynısını söyleyebilecek durumdayım, [180d] çünkü Sokrates bu yakınlarda oğluma müzik dersi vermek üzere Agathokleus'un öğrencisi Damon'u¹⁰ tavsiye etti. [Dediğine göre], sadece müzik konusunda değil, başka alanlarda da çok yetenekliymiş¹¹ ve bu yaştaki gençlere ders vermeye uygunmuş.

9 Bir kenti oluşturan kırsal nitelikteki yerleşimlerden her biri. Attika'daki demos'lar kendi kolluk kuvvetleri, arazileri, kültürleri ve memurları olan yerel birimler biçiminde örgütlenmişti. Demos'a ilişkin sorunlar bütün üyelerin katıldığı toplantılarda görüşülür ve vergilendirme amacıyla mülkiyet kayıtları düzenli bir biçimde tutulurdu. Atina'daki boule'nin üyeleri (bouleutai) demos'ların nüfusuyla orantılı seçilirdi. Demos'ların büyüklükleri birbirinden oldukça farklıydı. MÖ V. yüzyılda yaklaşık 150 olan sayıları zamanla 170'in üstüne çıktı. Ortalama bir demos boule'de üç üyeyle temsil edilir, bu sayı en büyük demos için 22'ye kadar çıkabilirdi. Sokrates ile Lysimakhos Alopeki demos'una kayıtlıydı.

10 Atinalı Agathokles ve öğrencisi Damon sofist ve müzik öğretmeniydiler. Damon Perikles'in ve Sokrates'in yakın dostu ve öğretmeni oldu. Belirli makamların (harmoniai) insanların ruhsal durumunu etkilemesiyle ilgili öğretisi Platon'un *Devlet*'te tanıttığı müzik teorisine esin kaynağı oldu. Aristoteles *Atinalıların Devleti*'nde onun Perikles'e siyasi tavsiyeler verdiğini belirtir.

11 Sofistler gençlere zararlı fikirler aşılama suçuyla suçlanmaktan korktukları için, müzik ya da beden eğitimi öğretmeni görünmeyi tercih ediyorlardı. Çok sayıda sofist ağır suçlamalarla yargılanmış, ağır cezalara çarptırılmıştı. Örnek olarak, Meloslu Diagoras ve Protagoras, cezası idam olan ateizmle suçlandıklarından Atina'dan kaçmak zorunda kalmışlardı. Aynı suçlamayla karşılaşan Sokrates, hakkını mahkemede aramak istediye de idama mahkûm edildi.

LYSİMAKHOS – Sokrates, Nikias ve Lakhes, ben ve arkadaşlarımız ilerlemiş yaşımızdan dolayı zamanımızın çoğunu evde geçirdiğimizden yeni yetişenleri pek tanımıyoruz. Ama sen Sophroniskos'un¹² oğlu, hemşerine önereceğin şeyler varsa bunları önermelisin. ^[180e] Bizler babanın dostları olduğumuz için öyle yapmalısın. Gerçekten de babanla çok eskiden beri yoldaş ve dosttuk, öldüğü güne kadar aramızda hiçbir anlaşmazlık çıkmadı. Az önce söylenenler, bizim gençlerin evde aralarında sohbet ederken söyledikleri bir şeyi aklıma getirdi. Sık sık Sokrates adlı birinden söz ediyorlar ve onu çok methediyorlar, ^[181a] ama ben onlara Sophroniskos'un oğlunu kastedip etmediklerini hiç sormamıştım. Söyleyin çocuklar, her zaman adını andığınız Sokrates bu mu?

LYSİMAKHOS'UN OĞLU – Evet, baba.

LYSİMAKHOS – Hera adına, mükemmel bir insan olan babanı onurlandırdığın için aferin sana Sokrates. Bundan böyle biz senin, sen de bizim yakın dostumuz olacaksın.

LAKHES – Lysimakhos, bu adamı sakın bırakma. Ben onun sadece babasını değil, aynı zamanda ^[181b] yurdunu da onurlandırdığını gördüm. Delion¹³ [bozgununda] savaş alanından geri çekilirken onun yanındaydım ve sana şunu söyleyebilirim: Başkaları da onun gibi olabilseydi kentimizin sırtı yere gelmez ve bu çöküş yaşanmazdı.

12 Sokrates'in babası Sophroniskos heykeltıraştı. Lysimakhos'un arkadaşı olması, onun Perikles çevresinin üyelerinden biri olduğunu gösterir. Sokrates oğullarından birine babasının adını vermişti. En büyük oğlu Lambrokles'in, karısı Ksanthippe'nin babasının adını taşımasından, karısının daha etkileyici bir soy ağacına sahip olduğu anlaşılıyor. Bütün bunlar, Sokrates'in sosyal statüsünün komedyenlerin çizdiği yoksul dilenci portresinden daha yüksek olduğunu gösteriyor.

13 MÖ 424'te Euboia (Eğriboz) Adası'nın tam karşısında bulunan Delion'da (bugün Dilesi) Boiotialılara karşı savaşan Atinalılar büyük hezimete uğradı. Her iki ordu yaklaşık yedişer bin askerden oluşuyordu ama Boiotialıların güçlü süvari desteği vardı. Thukydides Boiotialıların ateş püskürten bir silah kullandıklarını yazar. Bu savaşta aralarında general Hippokrates olmak üzere 1.200 Atinalı ve 500 Boiotialı öldü. Atina ordusu geri çekilirken rütbesiz er statüsünde savaşan Sokrates, cesareti ve soğukkanlılığıyla herkesin takdirini kazanmıştı.

LYSİMAKHOS – Konuştukları konuyla ilgili sözlerine güvenilen insanların seni övmesi, gerçekten de çok güzel bir şey Sokrates. Böyle takdir edildiğini görmekle mutlu olduğumu bilmeli, beni hakkında en iyi şeyleri düşünenlerden biri olarak görmelisin. ^[181c] Aslında daha önceden de sık sık evimize uğramalı, bizi yakın dostların olarak görmeliydin. Ama bugün birbirimizi yeniden tanıdığımıza göre, bundan böyle toplantılarımıza katıl, bizimle ve bu gençlerle dostluğunu geliştir ki babalar arasındaki dostluk çocuklar arasında da devam etsin. Kendiliğinden böyle yapmalısın, biz de yeri geldikçe sana hatırlatırız. Ama az önce başlattığımız [sohbet] için ne diyorsun, neler düşünüyorsun? Silahlarla savaşmayı öğrenmek gençler için uygun mu, yoksa değil mi?

^[181d] SOKRATES – Lysimakhos elimden geldiğince sana tavsiyeler vermeye ve benden istediğin diğer şeyleri yerine getirmeye çalışacağım. Ama [Nikias ve Lakhes'ten] daha genç ve daha tecrübesiz olduğum için sanırım önce onları dinleyip sözlerinden ders almam gerekiyor. Söylediklerinden farklı düşünüyorsam ancak o zaman düşüncemi dile getirir, seni ve onları ikna etmeye çalışırım. Nikias neden ikinizden biri konuşmuyor?

NIKİAS – Bunun önünde hiçbir engel yok, Sokrates. Ben bu derslerin gençler için ^[181e] birçok açıdan yararlı olduğuna inanıyorum. Gençlerin, boş zamanlarında yapmaktan hoşlandıkları şeylerle zaman geçirmektense, bedeni güçlendiren böyle idmanlar yapması daha iyidir. [Silah kullanma] idmanını diğer idmanlardan daha kolay olmadığı gibi ^[182a] daha az zahmetli de değildir. Aynı zamanda bu idmanlar ve binicilik¹⁴ özellikle özgür insanlara yakışır, çünkü onlar katıldıkları savaşlarda¹⁵ yerine getirmekle yükümlü oldukları şeylere

14 Binicilik soylulara özgü bir uğraştı ve Atinalı zenginler, savaşlara masrafını kendilerinin üstlendiği bir atla süvari olarak katılmakla yükümlüydü. Binicilik eğitimle kazanılan deneyim ve bilgi gerektiriyordu.

15 Orijinaldeki “oyun, yarışma, müsabaka” anlamına gelen ἀγών [agon] kelimesi burada savaş, muharebe anlamında kullanılıyor.

sadece silahlarla idman yaparak hazırlanabilirler. Aynı zamanda bu idmanlar silah arkadaşlarıyla birlikte saflara girerek savaş alanında savaşanlar için de yararlıdır. Ama en çok saflar yarıldığında [savaş düzeni bozulduğunda] ve düşmanlarla teke tek kalındığında, ^[182b] kaçan rakibi kovalarken ya da geri çekilme esnasında düşmanın saldırısını püskürtürken yararlıdırlar. Bu konuda [yani silah kullanımında] bilgili olanlar, tek bir kişiden, hatta birçok kişiden zarar görmemeyi başarabilirler ve her koşulda [düşmanlarından] üstün konumda olurlar. Ayrıca bunlar başka güzel bilgiler edinme arzusunu da doğururlar. Çünkü silahlarla savaşmayı öğrenen kişi savaş taktikleri hakkında bilgi edinmeyi de ister. Onları da öğrenip başarıyla uyguladığında da ^[182c] bir sonraki adım olan askeri birliklere komuta etmeye¹⁶ ilgi duyar. Silahlarla savaşma bilgisinin yol gösterdiği bütün bilgi ve uğraşları öğrenip onlarla uğraşmanın bir erkek için iyi ve yararlı olacağı açıktır. Buna pek de önemsiz olmayan bir yararını daha eklemeliyiz: Bu bilgi bir erkeği savaşta daha cesur ve yiğit kılar. Bazılarına önemsiz görünse de [idmanlar] bir insanın dış görünüşünü de geliştirir ve bir insanın iyi görünüşlü olmasını gerektiren durumlarda ^[182d] düşmanlarına saygı uyandıracak şekilde daha yapılı ve daha güçlü görünmesini sağlar. Bence Lysimakhos, sıraladığım bu nedenlerden dolayı gençlere bu bilgilerin verilmesi gerekir. Ama Lakhes'in söyleyeceği farklı şeyler varsa onları da memnuniyetle dinleyebilirim.

LAKHES – Herhangi bir bilginin öğrenilmeye değer olmadığını söylemek zordur Nikias, çünkü [bir insanın] her şeyi bilmesinin iyi olduğuna inanılır. Hele bunu öğretenlerin iddia ettiğine ve Nikias'ın tanımladığına göre silah kullanma yetisi ^[182e] bir bilgi ise bu bilginin öğrenilmesi gerekir. Ama bilgi değilse ve bunu öğreteceğini vadedenler bizi kandırıyor-

16 Strateji olarak da çevrilebilecek olan στρατηγία [strategia] ile ilgili sayılan dersler şunlardı: matematik, astronomi, retorik ve siyaset bilimi [πολιτική, politike].

sa, ya da öğrettikleri bilgi iddia ettikleri kadar önemli değilse neden öğrenmemiz gereksin? Bilgi hakkında söylediklerimi de bu yüzden söylüyorum: Hayatları boyunca savaşta üstün gelebilmek için neler öğrenmeleri ve neler yapmaları gerektiğini araştıran ve düşünen Spartalılar, ^[183a] bu bilginin bir değeri olsaydı gözden kaçırmazlardı. Ama onların gözünden kaçsa bile [silahlarla savaşmayı öğreten] öğretmenler, bu konularla Hellenler içinde en çok Spartalıların ilgilendiğini ve herhangi biri bu alandaki yetisiyle onlar tarafından onurlandırılırsa –bir tragedya yazarının bizim tarafımızdan onurlandırılmasında olduğu gibi– diğer [Hellenlerden] çok para kazanabileceğini gözden kaçırmazlardı. Bu yüzden iyi bir tragedya yazarı olduğuna inanan biri, gösteri yapmak üzere ^[183b] Attika çevresindeki kentleri dolaşmaz, doğal olarak doğrudan buraya gelir ve gösterisini bize izletir. Ama silahlarla savaşmayı öğreten öğretmenlerin Sparta’nın ayak basılamayacak kutsal bir tapınak¹⁷ olduğuna inandıklarını, oraya ayaklarının ucunu bile değdirmediklerini görüyorum. Etrafında dolaşarak, gösterilerini büyük bir hevesle başkalarına, özellikle de savaş sanatlarında pek çok kişiden daha aşağı olduklarını kendileri de kabul edenlere sergiliyorlar.¹⁸

Hem Lysimakhos, ^[183c] ben bunlardan çoğunu iş başında gördüm, ne yapabildiklerini biliyorum. Konuyu şu açıdan da inceleyebiliriz: Silahlarla savaşmayı öğretenlerden hiçbirisi, sanki kasıtlıymış gibi, savaş meydanında kendini gösterip sivrilememiştir. Oysa diğer sanatların tümünde ün kazananlar bu sanatları hakkıyla icra edenlerdir. Görüldüğü kadarıyla [silahlarla savaşmayı öğretenler], diğerlerinden farklı olarak, bu konuda son derece başarısız olmaktadır. Az önce benimle birlikte, kendini parlak sözlerle överek büyük bir kalabalığın önünde yaptığı gösteriyi izlediğiniz

17 ἄβρον [avaton]. Tapınaklarda sadece rahiplerin girebildiği kutsal bölüm.

18 Atinalı komutan, arz talep yasasına göre, profesyonellerin ürünlerini talep olan pazarlarda satışa çıkardığını bilmez görünüyor.

şu Stesilaos'u, ^[183d] bir seferinde isteği dışında yaptığı gerçek bir gösteride daha yakından izlemiştım. Bindiği savaş gemisi¹⁹ bir yük gemisiyle çarpıştığında, gösterişli bir silah olan ucuna orak takılmış bir kargı kullanıyordu ve diğer askerlerin arasında dikkat çekiyordu. Onun hakkında fazla bir şey söylemeye değmez, ama kargısının ucuna orak takmayı akıl etmesinin ^[183e] nelere yol açtığını anlatmak isterim. Savaş esnasında oraklı kargı yük gemisinin²⁰ halatlarına saplandı ve iyice takıldı. Stesilaos bütün gücüyle çektiği halde onu kurtaramadı ve yük gemisi yanlarından geçtikçe sıkıca tuttuğu kargıyı bırakmadan bindiği geminin bir ucundan diğerine kadar koşmak zorunda kaldı. Gemiler birbirlerini geçerken ^[184a] kargı da ellerinin arasından ağır ağır kaydı ve sonunda sıkıca kavradığı ucu eline geldi. Onu bu halde gören yük gemisinin tayfaları gülmeye ve alkışlamaya başladılar. İçlerinden biri güverteye, ayaklarına doğru bir taş atınca kargıyı bıraktı ve düşman gemisinin halatlarında asılı duran kargıyı gören kendi gemisindekiler de dayanamadılar, gülmeye başladılar.

Belki de Nikias'ın dediği gibi [silah kullanma] bilgisinin bir değeri vardır, ^[184b] ama benim gördüklerim buna benzer şeyler. İlk başta söylediğimi tekrarlıyorum: Bu [bahsettiklerimiz] eğer bilgiyseler ancak küçük yarar sağlıyorlar, eğer öyle sanıldığı ve öyleymiş gibi davranıldığı halde bilgi değilseler de öğrenilmeleri için çaba harcamaya gerek yok. Çünkü kanımca, bu bilgiyi edindiğini sanan bir korkak daha da küstahlaşır ve nasıl biri olduğunu daha da belirgin şekilde ortaya koyar. Oysa cesur biri herkesin dikkatini çektiği için, ^[184c] küçük bir hata yapsa bile ağır eleştirilerle karşılaş-

19 Çağının üç sıra kürekçili savaş gemisi τριήρης [trieres]'te 180 kürekçi ile 20 silahlı piyade [ὁπλίτης, hoplites] görev yapıyordu. Stesilaos'un sözü edilen gemide asker olarak bulunduğu rivayet edilir. Erzak ve mühimmat taşıyan yuvarlak gövdeli yük gemilerine ὀλκός [holkas] deniyordu.

20 Deniz savaşlarında yük gemileri de kullanılırdı. Yazar orijinal metinde özellikle ὀλκός [holkas] diye belirtiyor.

şacaktır. Böyle bilgilere sahipmiş gibi davrananlar kıskançlık uyandırır ve bir insan diğerlerinden kat kat cesur değilse, bunu iddia ettiğinde gülünç duruma düşmekten kurtulamaz. Silah kullanma sanatıyla ilgilenmek hakkında bunları düşünüyorum Lysimakhos. Ama daha önce de söylediğim gibi, Sokrates'in gitmesine izin vermemeli, tartıştığımız konu hakkında tavsiyeler vermesini rica etmeliyiz.

LYSİMAKHOS – Senden şahsen rica ediyorum Sokrates, ^[184d] çünkü tartışmamızı bir sonuca bağlayacak birine ihtiyacımız var. İkisi de aynı düşüncede olsaydı buna pek gerek kalmazdı, ama gördüğün gibi Lakhes Nikias'ın söylediğinin tersini savunuyor. Tercihini kimden yana yapacağını görmek için seni de dinlememiz iyi olur.

SOKRATES – Nasıl yani Lysimakhos? Çoğumuz hangi düşünceyi benimserse onu mu benimseyeceksin?

LYSİMAKHOS – Başka ne yapılabilir ki Sokrates?

SOKRATES – Ya sen Melesias, sen de aynısını mı yaptın? ^[184e] Tartışma atletizm yarışmaları için oğluna yaptırılacak idmanlar üzerine olsa çoğunluğun dediğini mi yaptın, yoksa iyi bir beden eğitimi öğretmeninin eğittiği ve çalıştırdığı birinin tavsiyelerine mi uyardın?

MELESİAS – Tabii ki onun [tavsiyelerine uyardım] Sokrates.

SOKRATES – Ona biz dördümüze güvendiğinden fazla mı güvenirdin?

MELESİAS – Muhtemelen.

SOKRATES – Doğru bir karara varabilmek için, bence de çoğunluğa göre değil bilgiye göre karar verilmelidir.

MELESİAS – Öyle değil mi?

SOKRATES – Öyleyse şimdi, tartıştığımız konuyla ilgili aramızda uzman biri var mı yok mu, onu araştıralım. ^[185a] Öyle biri varsa, bir kişi de olsa çoğunluğun değil onun dediklerine kulak verelim, öyle biri yoksa da başkasını arayalım. Lysimakhos'la sen şu anda, sahip olduğunuz en değerli

şeyi değil de önemsiz bir şeyi mi riske attığınızı sanıyorsunuz? Baba evinin ²¹ nasıl yönetileceği, oğullarının nasıl eğitildiğine, iyi birileri olup olmadığına bağlıdır.

MELESİAS – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – Demek ki bu konuda büyük özen gösterilmelidir.

MELESİAS – Elbette.

[185b] SOKRATES – Peki, az önce söylediğim gibi, atletizm yarışmaları konusunda içimizden hangimizin daha ehil olduğunu nasıl saptayabiliriz? Bu konuyu öğrenmiş, üzerinde çalışmış ve iyi öğretmenlerin yanında yetişmiş biri olması gerekmez mi?

MELESİAS – Bence öyle!

SOKRATES – Bu durumda, öncelikle öğretmenini aradığımız [sanatın] ne olduğunu araştırmamız gerekmez mi?

MELESİAS – Ne demek istiyorsun?

SOKRATES – Şöyle dersem daha açık olur belki: Bence daha en başından beri, içimizde hangimizin usta olduğunu ve bunu öğretmenlerden öğrendiğini tartıştığımız ve düşündüğümüz konunun [185c] ne olduğu hakkında anlaşılmış değiliz.

NİKİAS – Nasıl olur Sokrates, konumuz silahlarla savaşmak değil mi? Gençlerin bu konuda eğitim alıp almaması gerektiğini araştırmıyor muyuz?

SOKRATES – Elbette Nikias. Ama bir ilacın gözlere sürülüp sürülmemesi gerektiği araştırıldığında, bu araştırma sence merhem için mi, yoksa gözler için mi yapılır?

NİKİAS – Gözler için yapılır.

[185d] SOKRATES – Aynı şekilde, bir ata gem vurulmalı mı vurulmamalı mı ve vurulacaksa ne zaman vurulmalı konusu araştırıldığında, araştırılan gem değil de attır, değil mi?

NİKİAS – Doğru!

21 Orijinaldeki οἶκος [oikos] sadece bir konut değildir, bir ailenin kent dışındakiler dâhil sahip olduğu bütün taşınır ve taşınmazlarla birlikte içinde yaşayan özgür ve köle tüm insanları da kapsadığından ailenin bütün varlığı anlamına gelir.

SOKRATES – Kısaca söylemek gerekirse, biri herhangi bir amaç güderek bir şeyi araştırdığında, bunu sağlamak için kullandığı araçları değil, araştırmayı yaparken amaçladığı şeyi düşünür.

NIKİAS – ecburen.

SOKRATES – O halde danıştığımız kişinin de araştırmamızın konusu olan amaçla ilgili yeterliliği olup olmadığını sorgulamalıyız.

NIKİAS – Elbette.

[185e] SOKRATES – Biz şimdi, gençlerin ruhunu [eğitmeyi] amaçlayan bir bilgiyi araştırdığımızı söylüyoruz, değil mi?

NIKİAS – Evet.

SOKRATES – Öyleyse, aramızda ruhun eğitime hangimizin daha ehil olup bunu doğru bir şekilde yapabileceğini ve hangimizin iyi öğretmenlerin yanında yetiştiğini araştırmamız gerekiyor.

LAKHES – Nasıl yani Sokrates? Öğretmen yanında yetişemedikleri halde, bazı insanların bazı konularda öğretmen yanında yetişenlerden daha iyi olduğunu hiç görmedin mi?

SOKRATES – Elbette gördüm, Lakhes. Ama sen, iyi birer usta olduklarını söylemelerine rağmen, kendi ellerinden çıkma bir ya da birkaç eser gösteremedikleri sürece bu insanların [186a] işlerinin ehli olduğuna inanmazsın.

LAKHES – Bak, bunu doğru söyledin.

SOKRATES – Lysimakhos ile Melesias ruhlarını elden geldiğince kusursuz kılmak istedikleri oğullarıyla ilgili tavsiyeler almak üzere bizi çağırdığına, biz de Lakhes ve Nikias, bunu yapabileceğimizi iddia ettiğimize göre, onlara öğretmenlerimizin adını vererek bu öğretmenlerin yetkin olduklarını [186b] ve birçok gencin ruhunu geliştirdikleri gibi bizleri de eğittiklerini göstermemiz gerekir. Eğer içimizden biri öğretmen yanında yetişmediğini söylerse, elinden çıkmış eserleri takdim etsin ve bize Atinalı, yabancı, köle ya da özgür insan-

lar arasında²² kendisi sayesinde daha iyi olan ve erdemleri herkes tarafından takdir edilen birilerini gösterebilirsin. Bunları yapamıyorsak, dostlarımızı başkalarından tavsiye almaya yönlendirmeli, oğullarını tehlikeye atarak onlara zarar vermemeli ve bu yüzden yakın akrabalarının ağır suçlamalarına maruz kalmamalıyız.

Lysimakhos ile Melesias, ^[186c] öncelikle benim bu konuda hiçbir öğretmenim olmadığını söylemeliyim. Aslında gençliğimden beri bu derslere özenirdim, ama beni sadece kendilerinin iyi ve ahlaklı biri haline getirebileceğini vadeden sofistlere verecek param yoktu²³. Bu sanatı kendi kendime öğrenmeye gelince, bunu şimdi bile başaramam. Nikias ya da Lakhes bu sanatı kendileri öğrenmiş, ya da birilerinden ders almışlarsa hiç şaşırmam. Çünkü benden daha zengin oldukları için öğretmen tutma olanakları var, daha yaşlı oldukları için de kendi kendilerine öğrenmeye vakitleri olmuştur. ^[186d] Dolayısıyla insan eğitme konusunda yetkin olduklarına inanıyorum, çünkü bu konuları iyi bildiklerinden emin olmasalardı, gençliğe yararlı ya da zararlı uğraşlar üstüne hiç çekinmeden böyle konuşmazlardı. Diğer söylediklerine de katılıyorum, ama anlaşılamamalarına şaşırdım.

Bu yüzden ben de senden bir karşı dilekte bulunacağım Lysimakhos. Az önce Lakhes gitmeme izin vermemeni, bana sorular sormanı öğütlemişti. Şimdi ben de sana Lakhes ile Nikias'ın gitmesine izin vermemeni, onlara sorular sormanı öğütliyorum. ^[186e] Onlara Sokrates'in, kendisi bir şeyler or-

22 Sokrates burada, dolaylı da olsa, eğitimin sadece özgür insanlara özgü olmadığını, yabancıların ve kölelerin de eğitim görme hakkına sahip olduğunu söylüyor.

23 Sokrates *Kratylos*'ta (384b) ücreti elli drakhme olduğu için Prodikos'un "isimlerin doğasına" ilişkin derslerine katılmadığını, bir drakhme karşılığındaki daha ucuz derslerine katıldığını söyler. Platon'a atfedilen ama MS I. yüzyılda yazıldığı kanıtlanan *Aksiokhos* (366c) diyalogunda Prodikos'un 1/2, 1, 2 ve 4 drakhme'ye farklı nitelikte dersler verdiği belirtiliyor. Sofistlerin ücretleri hakkında bkz. *Sokrates'in Savunması* (20a), *Protagoras* (328b) ve Aristoteles *Nikomakhos'a Etik* (IX, 1169a).

taya koymadığı gibi bir öğretmenden de ders almadığı için bu konudan hiç anlamadığını ve ikinizden hangisinin haklı olduğunu ayırt edemeyeceğini iddia ettiğini söyle. Siz de Lakhes ile Nikias, ikiniz de ayrı ayrı, gençlerin eğitimi konusunda yetkin hangi öğretmenin yanında yetiştiğinizi, bilgini-
 zi bir başkasından mı ^[187a] yoksa kendi kendinize mi edindiğinizi söyleyin bize. Eğer bilgiyi başkasından edindiyseniz, her biriniz öğretmeninizin kim olduğunu ve başka kimlerin bu konuda ders verdiğini bildirin. Kentin meseleleriyle uğraşmaktan zamanınız kalmıyorsa onlara biz başvuralım ve armağanlar vererek, dil dökerek ya da her iki yolu kullanarak kötü yurttaşlar olup atalarını utandırmamaları için hem kendi çocuklarınızı hem de sizin çocuklarınızı eğitmeye ikna edelim. Eğer bu sanatı kendi kendinize öğrendiyseniz bize örnekler verin, kimler kötüyken verdiğiniz eğitim sayesinde iyi ve ahlaklı olmuş gösterin. ^[187b] Çünkü eğitim alanında ilk denemeye bugün girişiyorsanız riske attığının bir Kariyalı²⁴ köle değil, kendi çocuklarınız ve dostlarınızın çocukları olduğuna dikkat etmeli, atasözünün dediği gibi, çömlekçiliğe şarap küpü yapmakla²⁵ başlamamalısınız. Söyleyin bakalım, bunların hangilerine sahip olduğunuzu ve hangilerinin sizin için geçerli olduğunu kabul ediyorsunuz? İşte Lysimakhos, onlara bunları sor ve gitmelerine izin verme.

LYSİMAKHOS – Dostlarım, sanırım Sokrates doğru konuştu. ^[187c] Ama Nikias ve Lakhes, size bu konuda sorular sorulmasını ve bunları yanıtlamayı kabul edip etmemeye siz karar vermelisiniz. Sokrates'in sorularına ayrıntılı yanıtlar verirseniz, Melesias ile benim çok sevineceğimiz açıktır. Daha önce de söylediğim gibi, çocuklarınız bizimkiler gibi eğitilecek çağda olduklarından, bu konularla ilgileneceğinizi

24 Kariyalılar paralı askerlik yapan ilk ulus oldukları için (Herodotos, 2,152 ve 5,118) güvenilirmez ve satın alınabilir sayılıyorlardı. Kariyalıları küçümseyen ve değersiz gösteren başka atasözleri ve deyişler de vardı.

25 Bir işi yapmaya en zor kısmından başlayan kimseler için kullanılan atasözü niteliğinde deyim. Ayrıca bkz. *Gorgias* 514e.

düşündüğümüz için tavsiyelerinizi dinlemek üzere sizi buraya çağırdık. ^[187d] Herhangi bir itirazınız yoksa, birbirinize sorular sorup yanıtlayarak konumuzu Sokrates'le birlikte araştırın. Çünkü daha önce dediği gibi, şimdi sahip olduğumuz değerlerin en önemlisini tartışıyoruz. Haydi, uygun olduğuna karar verirsiniz öyle yapın.

NİKİAS – Lysimakhos, bana öyle geliyor ki Sokrates'i sadece babasından dolayı tanıyorsun ve onunla hiçbir zaman bir araya gelmedin. Ona ancak çocukken, ^[187e] demos'un toplantılarından birinde babasına eşlik ettiğinde, bir tapınakta, ya da yurttaşların başka bir toplantısında rast gelmiş olabilirsin. Yetişkinliğinde bir daha karşılaşmadığınız apaçık ortada.

LYSİMAKHOS – Neden öyle diyorsun Nikias?

NİKİAS – Sokrates'i yakından tanıyan ve onunla yüz yüze konuşmak üzere yanına gelen herkesin, farklı bir konu hakkında konuşmaya başlasa bile, onun sözlerinin etkisinde kalarak sonunda sırlarını dökmeye, ^[188a] şimdi nasıl yaşadığını ya da eskiden nasıl yaşamış olduğunu anlatmaya sürüklendiğini bilmez görünüyorsun. Bu noktaya vardıktan sonra da Sokrates bütün söylenenleri iyice ve büyük bir dikkatle incelemeyen adamın gitmesine izin vermez. Onun dostu olduğum için bu huyuna katlanılması gerektiğini, dahası benim de bu [sorgulamadan] kurtulamayacağımı iyi bilirim. Bu yüzden onunla bir araya gelmekten keyif alıyorum Lysimakhos ve birilerinin dikkatimizi ^[188b] bazı şeylerde hata yaptığımıza ya da yapmakta olduğumuza çekmesi kötü değil sanırım. Tersine [eleştirilerden] kaçınmayan insanlar geleceğe daha hazırlıklı olurlar ve Solon'un dediği gibi yaşlanmanın tek başına sağduyu getirmediğini²⁶, insanların yaşadıkça yeni şeyler öğrendiğini bilirler. Sokrates tarafından sınanmak benim için alışılmamış ve can sıkıcı bir şey değil. O burada

26 Solon'a atfedilen özdeyiş: γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος [girasko d aiei polla didaskomenos] "yaşlandıkça sürekli pek çok yeni şey öğreniyorum," anlamına geliyordu.

olduğuna göre, tartışmanın gençler hakkında değil de bizim hakkımızda ^[188c] olacağını daha başından biliyordum. Dediğim gibi, Sokrates'in konuşmamızı istediği yöne çekmesinin bence hiçbir sakıncası yok. Sen asıl Lakhes'in bu konuda neler düşündüğüne bak.

LAKHES – Tartışmalar hakkında benim bir, ya da istersen, iki²⁷ düşüncem var Nikias, çünkü konuşmalara hem taraftar olduğum hem de onlara karşı olduğum söylenebilir. Gerçek bir adam olan, söyledikleri kendine yakışan birinin erdem ya da herhangi başka bir bilgelik hakkında konuşmasını dinlerken, ^[188d] hatiple söylediklerinin birbirlerine ne kadar yakıştığını, birbirleriyle ne kadar uyumlu olduğunu gördükçe büyük keyif alırım. Böyle biri, lir ya da başka bir eğlence aracına gerek duymadan hayatını sözleriyle uyumlu hale getirerek, İyonya, Phrygia ya da Lydia tarzlarıyla değil, tek Yunan tarzı olan Dor²⁸ tarzıyla en güzel armoniyi yakalayan bir müzisyen gibi görünür bana. Böyle birinin ^[188e] konuşmaya başlamasıyla neşelenirim ve söylediklerini öyle bir memnuniyetle dinlerim ki, herkese konuşmalardan hoşlanan biriymiş gibi görünürüm. Oysa bunun tersini yapan birinin konuşması, özellikle de güzel konuşmaya çalışması beni üzer ve konuşmalardan nefret eden biriymiş gibi görünürüm.

Sokrates'in konuşmalarıyla ilgili deneyimim yok, ama onu daha önce eylemleriyle tanıdım ve güzel sözler söyleyecek, ^[189a] açık yüreklilikle konuşacak yetkinlikte biri olduğuna karar verdim. Eğer böyle bir beceriye sahipse, istekleri benim de isteklerim olur, onun gibi biri tarafından sınanmayı büyük bir memnuniyetle kabul ederim ve bir şeyler öğren-

27 Platon burada “basit, tek” anlamına gelen ἁπλοῦν (haploun) ve “çift” anlamına gelen διπλοῦν [diploun] ile Türkçeye çevrilemeyen bir kelime oyunu yapıyor.

28 Dor armonisi katı kurallara bağlı olduğu için Yunan tarzı sayılıyordu. Diğer üç armoninin ise Asya kökenli olduğu düşünülüyordu. Dor tarzı erkeksi – görkemli, İyon tarzı hafif – gevşek, Phrygia tarzı tutkulu – coşkulu, Lydia tarzı yumuşak – zarif olarak niteleniyordu. Bkz. Platon *Devlet* 398c, Aristoteles *Politika* VIII.

mekten rahatsız olmam. Solon'un özdeyişine de bir ekleme yapmak şartıyla katılıyorum: Yaşlandıkça ben de pek çok şey öğrenmek isterim, ama sadece erdemli kişilerden. Derse isteksizce katıldığından zor öğrenen biri gibi görünmemek için öğretmenin de erdemli olmasını istememi mazur görün. Ama öğretmenin benden genç olmasına, ^[189b] henüz ünlü olmamasına, ya da bu türden başka bir özelliğine hiç aldırış etmem. Sokrates, beni dilediğin her konuda eğitmeni ve sınamanı istiyorum, sen de benden bildiklerimi öğrenirsin. Benimle birlikte tehlikelere göğüs gerdiğin ve onurlu insanlara yakıştığı şekilde cesaretini kanıtladığın o günden beri²⁹ seni çok takdir ediyorum. Yaşça büyüğün olmamızdan hiç çekinmeden dilediğin gibi konuş.

^[189c] SOKRATES – Göründüğü kadarıyla, sizi fikrinizi söylemeye ve araştırmamıza katılmaya hazır olmamakla suçlayamayız.

LYSİMAKHOS – Bu, hepimizin meselesi Sokrates, çünkü seni de bizden biri sayıyorum. Yerime geç de çocukların iyiliği için bu iki adama neler sormamız gerektiğini düşün ve onlarla tartışarak bize tavsiyelerde bulun. Çünkü ben artık yaşlılık yüzünden soracaklarımın çoğunu unutuyorum ^[189d] ve araya başka bir laf karıştığı zaman söylenenleri aklımda tutamıyorum. Haydi, size verdiğimiz konuyu aranızda konuşun ve tartışın. Ben sizi dinleyeceğim ve dinledikten sonra Melesias ile birlikte sizin de katılacağınız bir karara varacağız.

SOKRATES – Nikias ve Lakhes, Lysimakhos ile Melesias'ın isteğini yerine getirmeliyiz. Az önce böyle bir eğitimi hangi öğretmenlerden aldığımızı ya da kimleri daha iyi insanlar haline getirdiğimizi incelemeye çalışmıştık. Bu tür sorular sorarak ^[189e] kendimizi incelememiz belki de yararsız değildir. Ama aynı sonuca ulaştıracağını, hatta işin evveliyatına gitmemizi sağlayacağını sandığım başka bir yol

29 Alkibiades Sokrates'in Delion Savaşı'nda gösterdiği kahramanlığı *Şölen* 221'de anlatır.

daha var. Herhangi bir şeyin, başka bir şeye eklendiğinde onu daha iyi kılacağını ve bu iki şeyi birbirine eklemenin yolunu bilirsek, elde edilmesinin en iyi ve en kolay yolunu araştırdığımız şeyi de bilmiş olacağımız apaçık ortadadır. Ne demek istediğimi anlamamış olabilirsiniz, ^[190a] ama şu şekilde açıklarsam daha iyi anlarsınız: Gözlere eklenen görme yetisinin, eklendiği gözleri daha iyi kıldığını biliyorsak ve bu yetiyi gözlere ekleme olanağına sahipsek, görme yetisinin ne olduğunu bildiğimiz ve onu en kolay ve en iyi şekilde nasıl elde edebileceğimiz konusunda tavsiyelerde bulunabileceğimiz açıktır. Çünkü görmenin ya da işitmenin ne olduğunu bile bilmeseydik, işitme ya da görme yetisini edinmenin en iyi yolu konusunda, gözler ya da kulaklar için hiç de güvenilirdir ^[190b] bir danışman ve bir hekim olamazdık.

LAKHES – Doğru söylüyorsun, Sokrates.

SOKRATES – Peki Lakhes, şu ikisi, oğullarının ruhlarını erdem aşılayarak nasıl daha iyi kılacakları hakkında tavsiyelerde bulunmamız için bizi çağırmadılar mı?

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Öyleyse, bizim öncelikle erdemin³⁰ ne olduğunu bilmemiz gerekmez mi? Çünkü erdemin ne olduğu hakkında hiçbir şey bilmezsek, onun en iyi şekilde nasıl ^[190c] elde edilebileceği konusunda kime ne tavsiyede bulunabiliriz?

LAKHES – Hiçbir tavsiyede bulunamayız sanırım, Sokrates.

SOKRATES – Demek ki Lakhes, biz erdemin ne olduğunu bildiğimizi iddia ediyoruz.

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Bu bildiğimizin de ne olduğunu söyleyebiliriz.

LAKHES – Neden söylemeyelim?

30 Platon erdemin tanımını –başka eserleriyle birlikte– *Menon* (71a ve 100b) ile *Protagoras*'ta (329b ve 349d) ele alır.

SOKRATES – Öyleyse, erdemi doğrudan bir bütün olarak ele almayalım sevgili dostum, çünkü bu belki de zor bir iştir. Önce küçük bir bölümünü ele alarak, onun hakkında yeterli bilgimiz olup olmadığına bakalım. ^[190d] Muhtemelen araştırmamız bu şekilde kolaylaşır.

LAKHES – Peki Sokrates, senin istediğin gibi yapalım.

SOKRATES – Öncelikle erdemin hangi bölümünü tercih edelim? Açıktır ki bu silah kullanmayla ilgili bölüm olmalı. Çoğunluğa göre cesaretle ilintiliymiş, öyle değil mi?

LAKHES – Evet, çoğunluk öyle düşünür.

SOKRATES – Öyleyse, en başta cesaretin ne olduğunu söylemeye çalışalım Lakhes. Ardından ^[190e] gençlere nasıl aşılana bileceğini, idmanla ya da derslerle kazanılıp kazanılamayacağını inceleriz. Sen önce sorumu yanıtlamaya çalış: cesaret nedir?

LAKHES – Zeus adına, bunu yanıtlamak zor değil Sokrates. Bir adam savunduğu yeri terk etmeden düşmanla savaşır, [savaş meydanından] kaçmazsa onun gerçekten de cesur biri olduğunu bilirsin.

SOKRATES – Güzel söyledin Lakhes. Ama belki de açık konuşmadığım için, soruyu sorarken düşündüklerime değil de başka bir şeye yanıt verdin.

LAKHES – Ne demek istiyorsun Sokrates?

^[191a] SOKRATES – Başarabilirsem anlatacağım. Senin de söylediğin gibi, savunduğu yeri terk etmeden düşmanla savaşan adam cesur biridir kuşkusuz.

LAKHES – Evet, buna katılıyorum.

SOKRATES – Ben de öyle. Ama öyleyse, bulunduğu yerde sabit kalmadan, düşmanla kaçarak savaşan nasıl biridir?

LAKHES – Kaçarak derken ne demek istiyorsun?

SOKRATES – Örneğin, geri çekilirken de hücum ederken savaştıkları kadar iyi savaştıkları söylenen İskitleri³¹

31 İskitlerle Parthlar savaş esnasında düşman saflarını bozmak için sahte geri çekilme taktiğini uygulardı. Bkz. Ploutarkhos *Krassos* 24 ve Horatius *Odes* 1 19.10

kastetmiştim. Homeros da Aineias'ın atlarını överken: “*bin de gör Tros'un atlarını*, ^[191b] *ovada kovalamayı da kaçmayı da bilir onlar*”,³² der. Aynı şekilde, Aineias'ın kaçma konusundaki yeteneğini de: “*kaçmanın ustasıydı*” sözleriyle över.

LAKHES – Doğru söylemiş Sokrates, çünkü savaş arabalarından söz ediyordu. Sen de İskit süvarilerinden söz ediyorsun. Onların süvarileri öyle savaşıırken, Hellen ağır piyadeleri benim dediğim gibi savaşır.

LAKHES – Belki de Spartalılar dışındakiler [öyle savaşır demeliydin] Lakhes, ^[191c] çünkü onlar rivayete göre Plataia'da hafif kalkanlı Pers birlikleriyle karşılaştıklarında, yerlerinde sabit kalmayıp geri çekilmeyi tercih etmişler³³. Daha sonra, Perslerin safları dağılınca geri dönmüşler ve süvariler gibi savaşarak galip gelmişler.

LAKHES – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – İşte, daha önce söylediğim de şuydu: Hatalı yanıt vermenin nedeni benim soruyu yanlış sormamdı. ^[191d] Sana yalnız piyadelerin değil, süvarilerin ve bütün diğer askeri sınıfların, yerlerinden hareket etmeden ya da önce geri çekilip sonra karşı saldırıya geçerek, yalnız savaşta değil, denizin tehlikelerine karşı, hastalık ve yoksulluğa karşı ve siyasi hayatta yiğitçe davrananların, yalnız acıya ve korkuya yüreklilikle karşı koyanların değil, tutkularına ve arzularına direnenlerin cesaretini sormak istemiştim. ^[191e] Çünkü kimileri bu alanlarda cesurdur Lakhes, öyle değil mi?

LAKHES – Hem de çok cesurdurlar, Sokrates.

SOKRATES – Demek ki bütün bu insanlar cesurdur. Kimileri zevkler, kimileri acılar, kimileri arzular, kimileri de korkular karşısında cesaret gösterir. Ama kimileri de aynı koşullarda korkaklık gösterir, sanırım.

32 Homeros, *İlyada* VIII 107 – 108.

33 MÖ 479'daki Plataia savaşında, Spartalılar deri kaplı hafif kalkanlar [γέροα, gerra] taşıyan Perslerin karşısında geri çekiliyor gibi yaparak düşman birliklerinin saflarını dağıttıktan sonra saldırıya geçmiş, onları yenmişti. Aynı taktiği, Lakhes'in öldüğü, Atinalı ve Argoslulara karşı savaştkıları Mantinea'da (MÖ 418) da uyguladılar. Bkz. Thukydides E65.

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – İşte, ben de bunlardan her biri nedir, diye sordum. Önce cesareten başlayalım: bütün bu durumlarda cesaretin nesi aynı kalıyor? Yoksa ne demek istediğimi hâlâ anlayamadın mı?

LAKHES – Tam olarak anlayamadım.

[192a] SOKRATES – Anlatmak istediğim şu: Örneğin sana hızın ne olduğunu sorduğumu varsayalım. [Hız] koşu yarışlarında, kithara³⁴ çalmada, konuşmada, öğrenmede ve başka birçok şeyde bulunur, dikkate almaya değer hemen hemen her yerde, ellerin, bacakların, ağzın, sesin ya da düşüncenin eylemlerinde karşımıza çıkar. Sence de öyle değil mi?

LAKHES – Kesinlikle.

SOKRATES – Bana, “Sokrates, bütün bu durumlarda, hız adıyla tanımladığın şey nedir?” diye sorsalar, [192b] şöyle yanıt verirdim: “Seste, yarışta ve başka her yerde, kısa sürede çok şey gerçekleştirme yetisidir.”³⁵

LAKHES – Yanıtın da doğru olurdu.

SOKRATES – Şimdi sen de aynı şekilde cesareti tanımlamayayı dene, Lakhes. Zevkte, acıda ve daha önce söylediğimiz şeylerin tümünde yer alıp hepsinde aynı olan, cesaret adıyla tanımladığımız yeti nedir?

LAKHES – Doğası gereği bunların hepsinde bulunduğuna göre, [192c] bir tür “ruh metaneti”dir³⁶ sanırım.

SOKRATES – Sorumuza yanıt almak istiyorsak öyle olmalı. Ama ben senin her türden metaneti cesaret saydığını sanmıyorum. Bunu da şuradan çıkarıyorum: Cesaretin iyi şeylerden biri olduğuna inandığından neredeyse eminim.

LAKHES – Gerçekten de [cesareti] en iyi şeylerden biri sayarım.

34 Klasik Yunanistan’ın en yaygın telli çalgı aleti. Üçgen şeklindeydi ve lire benziyordu, ancak daha küçüktü. İlk başlarda dört olan tel sayısı, daha sonra yediye çıkarıldı.

35 Orijinaldeki δύναμις [dynamis].

36 Orijinaldeki “καρτερία” [karteria] kelimesinin sözlük anlamı “sabırla dayanmak”tır.

SOKRATES – Ama iyi ve güzel metanet, sağduyunun eşlik ettiği metanet değil midir?

LAKHES – Elbette.

[192d] SOKRATES – Ya ona düşüncesizlik eşlik ediyorsa? O zaman tam aksine, zararlı ve kötü olmaz mı?

LAKHES – Evet.

SOKRATES – Kötü ve zararlı bir şeyin iyi olduğunu söyleyebilir misin?

LAKHES – Öyle demem doğru olmaz, Sokrates.

SOKRATES – Öyleyse, cesaret iyi bir şey olduğu için, iyi olmayan bu tür metanete cesaret diyemezsin.

LAKHES – Bana öyle geliyor.

SOKRATES – Demek ki, senin söylediklerine göre, cesaret “sağduyulu metanet” olmalı.

LAKHES – Öyle görünüyor.

[192e] SOKRATES – Şimdi de metanetin nerelerde sağduyulu olduğuna bakalım. Büyük, küçük her şeyde sağduyulu mudur? Örneğin harcadıkça daha çok kazanacağını bilen biri, sağduyulu para harcamakta metanet gösteriyorsa onun cesur olduğunu söyleyebilir miyiz?

LAKHES – Zeus adına, ben öyle demezdim.

SOKRATES – Bir doktorun, zatürreye yakalanmış oğlu ya da başka bir hastası, ona içecek ve yiyecek vermesi için yalvardığında [193a] yumuşamayıp [tedavisinde] metanet gösterdiğini varsayarsak?

LAKHES – Bu metanetin de cesaretle ilgisi yok.

SOKRATES – Peki, başkalarının da destek vereceğini, kendi ordusundan sayıca az ve güçsüz bir düşmana karşı savaşaacağını, hatta konumunun daha elverişli olduğunu bilerek sağduyuyla düşündükten sonra savaşılmaya hazırlanan bir adamın, karşısındaki düşman karargâhında onun saldırısına karşı koymak üzere metanetle bekleyen birinden daha cesur olduğunu söyleyebilir miyiz?

[193b] LAKHES – Düşman ordusundaki adam daha cesurdur sanırım, Sokrates.

SOKRATES – Ama onun metaneti diğerininki kadar sağduyulu değil!

LAKHES – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – Öyleyse, süvari birlikleri arasındaki bir savaşta, binicilik sanatını bilerek metanet gösteren birinin, bilmeyenden daha az cesur olduğunu mu söyleyeceksin?

LAKHES – Bana öyle geliyor.

SOKRATES – Sapan kullanmada, ok atmada ya da başka bir alanda bilgisi olup metanet gösteren için de [mi öyle?]

[193c] LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Peki, bir su kaynağına inerek ve suya dalarak, bu ve buna benzer konularda ehil olmadıkları halde metanet göstermek isteyenlerin, ehil olanlardan daha cesur olduklarını mı söyleyeceksin?

LAKHES – Başka ne söylenebilir ki, Sokrates?

SOKRATES – Öyle düşünülürse, söylenemez.

LAKHES – Ben öyle düşünüyorum.

SOKRATES – Oysa bu adamlar, Lakhes, tehlikeye atılıp metanet göstermede, bilgi sahibi olanlardan daha az sağduyulu davranırlar.

LAKHES – Öyle görünüyor.

[193d] SOKRATES – Peki, ama az önce sağduyudan yoksun atılma ve metanet bize kötü ve zararlı görünmemiş miydi?

LAKHES – Hem de çok!

SOKRATES – Oysa cesaretin iyi bir şey olduğunda anlaşılmıştık.

LAKHES – Evet, anlaşılmıştık.

SOKRATES – Şimdi de o kötü şeyin, sağduyudan yoksun metanetin cesaret olduğunu söylüyoruz.

LAKHES – Öyle görünüyor.

SOKRATES – Sence doğru mu düşünüyoruz?

LAKHES – Zeus adına Sokrates, hiç sanmıyorum.

SOKRATES – Demek ki Lakhes, [193e] eylemlerimiz sözlerimize uymadığı için, daha önce söylediklerine göre, sende

de bende de Dorlara özgü armoni yok. Görüldüğü kadarıyla, eylemlerimize bakan biri bizim cesaretten pay aldığımızı söyleyebilir³⁷, ama konuşmalarımızı dinlerse öyle bir şey söyleyemez.

LAKHES – Çok doğru konuştun!

SOKRATES – Ne olacak şimdi? Böyle bir duruma düşmemiz iyi mi?

LAKHES – Hiç de iyi değil.

SOKRATES – Öyleyse, en azından bir konuda sözlerimize uygun davranalım mı?

LAKHES – Hangi konuda, hangi sözlere?

[194a] SOKRATES – Bizi metanet göstermeye çağıran sözlere. Metanetin çoğu zaman cesaret olduğu doğruysa, ne olduğunu cesaretle aramadığımız için bizzat cesaretin kendisi bizimle alay etmesin diye, araştırmamıza kararlılık ve metanetle devam edelim istersen.

LAKHES – Sokrates, böyle konuşmalara alışkın olmadığım halde, araştırmamızı sonuna kadar götürmeye hazırım. Ama bu söylenenler karşısında içimi bir hırs kaplıyor ve düşüncelerimi istediğim gibi [194b] ifade etmedeki yetersizliğime gerçekten de çok kızıyorum. Çünkü cesaretin ne olduğunu bildiğimi sanıyorum, ama az önce aklımın neden karıştığını ve bunu neden kelimelerle ifade edemediğimi anlayamıyorum.

SOKRATES – Sevgili dostum, iyi bir avcı avının peşinden koşmalı ve onu kovalamaktan vazgeçmemeli, değil mi?

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Ava Nikias'ı da çağırmamızı ister misin? Belki de o bizden daha yaratıcıdır.

[194c] LAKHES – İsterim tabii, neden olmasın?

SOKRATES – Haydi öyleyse, Nikias. Dostların tartışmanın fırtınasına kapılarak bir çıkmaza düştüler, yardım etme

37 İki konuşmacının cesareti daha önceki eylemleriyle sınanmıştı. Lakhes Atinalıların birçok savaşında büyük kahramanlık gösteren bir komutandı. Sokrates de diyalogun başında Lakhes'in de belirttiği gibi, Delion muhaberesinde cesaretiyle dikkat çekmişti.

olanağın varsa yardımlarına koş. Kafamızın nasıl karıştığını görüyorsun. Cesaretin sence ne olduğunu söyle de kafa karışıklığımızı çöz ve düşüncelerini sözlerinle destekle.

NİKİAS – Sokrates, deminden beri, senin daha önce dile getirdiğini duyduğum güzel bir düşünceyi kullanmadığınız için cesareti doğru tanımlayamadığınızı düşünüyorum.

SOKRATES – Bu nedir, Nikias?

[194d] NİKİAS – Senin, her birimizin bildiği konularda iyi, bilmediği konularda da kötü olduğunu söylediğini çok duydum.

SOKRATES – Zeus adına, doğru söylüyorsun Nikias.

NİKİAS – Demek ki, cesur bir adam iyiye, onun bilgili de olacağı açıktır.

SOKRATES – Duydun mu Lakhes?

LAKHES – Duydum, ama ne demek istediğini pek anlamadım.

SOKRATES – Ben anladığımı sanıyorum. Bana öyle geliyor ki, Nikias cesaretin bir tür bilgi olduğunu söylemek istiyor.

LAKHES – Nasıl bir bilgi, Sokrates?

[194e] SOKRATES – Bu soruyu ona soruyorsun, değil mi?

LAKHES – Evet!

SOKRATES – Peki öyleyse Nikias, senin tanımına göre cesaretin nasıl bir bilgi olduğunu söyle. Aulos³⁸ çalma bilgisi değildir umarım.

NİKİAS – Kesinlikle değil!

SOKRATES – Kithara çalma bilgisi de değildir.

NİKİAS – Değil tabii.

SOKRATES – Nasıl bir bilgi peki ve neyle ilgili?

38 Sözlük anlamı “boru” olan aulos [αὐλός] ibadetlerde, düğünlerde, hasat törenlerinde, şölenlerde ve spor müsabakalarında çalınıyordu. Frigya kökenli olduğuna ve ilkel duygulara hitap ettiğine inanıldığı için soylu bir enstrüman sayılıyordu. Keskin bir tınıya sahipti ve gür sesli bir obuaya benzetilebilirdi.

LAKHES – Çok güzel sorular soruyorsun Sokrates. Bu bilginin nasıl bir şey olduğunu sandığını söyleyin bize.³⁹

NİKİAS – Bu bilgi, savaşta ve herhangi başka bir alanda, ^[195a] korkunç ya da göze alınabilecek⁴⁰ şeylerin bilgisidir, Lakhes.

LAKHES – Ne kadar tuhaf konuşuyor, değil mi Sokrates?

SOKRATES – Bunu sana söyleten nedir, Lakhes?

LAKHES – Ne mi? Bilgi kesinlikle cesarettten başka bir şeydir.

SOKRATES – Ama Nikias öyle demiyor.

LAKHES – Zeus adına, demiyor elbette! Bundan dolayı da saçmalıyor.

SOKRATES – Öyleyse bilgilendirelim onu, ama hakaret etmeyelim.

NİKİAS – Sorun o değil, Sokrates. Lakhes daha önce kendisi de öyle yaptığı için, beni boş konuşan biri olarak ^[195b] göstermek istiyor, sanırım.

LAKHES – Tabii ki göstermek istiyorum Nikias ve bunu sana kanıtlamaya çalışacağım. Boş konuşuyorsun! Hastalıklarla ilgili korkunç şeyleri bilenler hekimler değil mi? Sen şimdi bu bilgileri cesur adamların da mı bildiğini sanıyorsun? ^[195c] Yoksa, hekimler cesurdur mu demek istiyorsun?

NİKİAS – Kesinlikle hayır.

LAKHES – Çiftçiler için de öyle olmalı sanırım. Onlar meslekleriyle ilgili korkunç şeyleri bilirler. Bütün diğer zanaatçılar da öyledir, herkes kendi mesleğinde nelerin korkunç olduğunu, nelerin de göze alınabileceğini bilir. Ama bu sayede, olmaları beklenenden hiç de daha cesur değildirler.

39 Bu noktadan itibaren başlayan sohbet, iki generalin karakterini ve düşünce yapısını açığa çıkarıyor. Lakhes gösterişsiz, coşkulu ve katı bir askerken, Nikias siyasetçi yönü ağır basan, entelektüel ve nüktedan bir kişiliğe sahip.

40 Orijinaldeki δεινόν [deinon] ve θαρραλέον [tharraleon] terimleri “korkunç, ürkütücü, korku uyandıran” ve “cesaret edilecek, cüret edilecek, göze alınabilecek” anlamlarına gelir.

SOKRATES – Nikias, sence Lakhes neler söylüyor? Göründüğü kadarıyla, bir şeyler söylediği kesin.

NİKİAS – Bir şeyler söylüyor ama, söyledikleri doğru değil.

SOKRATES – Nasıl yani?

NİKİAS – Hekimlerin, tedavi ettikleri hastalarla ilgili olarak, sağlıklarından ve hastalıklarından çok daha fazlasını bildiklerini sanıyor, oysa onlar sadece bunu bilirler. Ama Lakhes, bir hasta için sağlıklı olmak hasta olmaktan daha korkunç ise, hekimlerin bunu bilebileceğini mi sanıyorsun? Ya da sence, çoğu insan için hasta yatmak iyileşmekten daha iyi değil midir? Bir de şunu söyle: ^[195d] Sen herkes için yaşamının daha iyi olduğunu söylüyorsun, bazıları için ölmek daha iyi olamaz mı?

LAKHES – Tabii ki öyle düşünüyorum.

NİKİAS – Peki, ölümden yarar sağlayacak insanlarla, yaşamaktan yarar sağlayacak insanlar aynı şeylerden mi korkar?

LAKHES – Hayır, buna katılmıyorum.

NİKİAS – Ama sen bu ayrımı yapma yetisini, benim “cesur” sıfatıyla tanımladığım, korkunç ve korkunç olmayan şeylerin bilgisine sahip olanlara değil de hekimlere ya da başka meslek sahiplerine mi atfediyorsun?

SOKRATES – [Nikias'ın] ne demek istediğini anlıyorsun, Lakhes?

^[195e] LAKHES – Evet, kâhinlerin cesur olduğunu söylüyor. Çünkü yaşamının kimler için ölümden daha yararlı olacağını onlardan başka kim bilebilir? Sen de Nikias, [kendin hakkında] hangisini kabul ediyorsun? Kâhin misin, yoksa kâhin de cesur da değil misin?

NİKİAS – Nasıl yani? Korkunç ya da göze alınabilecek şeyleri bilmek sence kâhinlere mi hasır?

LAKHES – Evet, başka kime olacak ki?

NİKİAS – Benim kendisinden bahsettiğim adama [hasır], sevgili dostum. Kâhinin işi sadece ölüm, hastalık ^[196a]

ya da servetini yitirmek gibi, savaşta ya da yarışmalarda zafer kazanmak ya da yenilmek gibi, yakında gerçekleşmesi muhtemel şeylerin belirtilerini fark etmektir. Ama bunlardan hangisinin bir insanın başına gelmesinin iyi ya da kötü olacağına karar vermek, başka herhangi birinden çok neden kâhinin yetkisinde olsun?

LAKHES –[Nikias'ın] ne demek istediğini anlamıyorum, Sokrates. Çünkü herhangi bir tanrıyı kastetmiyorsa ne kâhin ne hekim ne de başka birine cesur diyebildi. Kanımca Nikias hiçbir şey söylemediğini ^[196b] içtenlikle kabul etmek istemiyor ve aklının karıştığını belli etmemek için bir o yana bir bu yana kıvırıyor. Az önce biz ikimiz de kendi kendimizle çelişiyor görünmemek için onun gibi kıvırabilirdik. Bu tartışmayı mahkemede yapsaydık böyle davranmasının bir nedeni olabilirdi. Ama böyle bir toplulukta bir insanın boş laflarla hoş görünmeye çalışmasının ne anlamı var?

^[196c] SOKRATES – Bence de hiçbir anlamı yok, Lakhes. Ama belki de Nikias önemli şeyler söylediğini sanıyor, laf olsun diye konuşmuyordur. Ona ne demek istediğine ilişkin daha ayrıntılı sorular soralım. Haklı bulursak görüşlerine katılırız, yoksa ona [doğrusunu] öğretiriz.

LAKHES – Ona soru sormak istersen sor, Sokrates. Ben yeterince sorduğumu sanıyorum.

SOKRATES – Bence hiç sakıncası yok, çünkü ona ikimiz adına sorular soracağım.

LAKHES – Pekâlâ.

SOKRATES – Söyle bana, ya da daha doğrusu –tartışmayı ^[196d] birlikte yürüttüğümüze göre– söyle bize Nikias: Cesaret korkunç ve göze alınabilir şeyleri bilmektir diyorsun, öyle mi?

NİKİAS – Evet.

SOKRATES – Ama hekim de kâhin de bu bilgiye vâkıf olmadıklarına ve cesur denebilmek için ona gerek duyulduğuna göre bu bilgi herkeste yoktur. Öyle dememiş miydin?

NİKİAS – Evet öyle.

SOKRATES – Atasözüne bakılırsa, her domuz bunları bilemez⁴¹ ve cesur olamaz.

NİKİAS – Bence de öyle.

[196e] SOKRATES – Açıktır ki sen Krommyon⁴² domuzunun bile cesur olduğunu kabul etmiyorsun ve bunu şaka olsun diye söylemiyorum. Senin gibi düşünenlerin, zorunlu olarak hiçbir hayvanın cesur olduğuna inanmadığını sanıyorum. Aksi takdirde, aslan, leopar ya da yaban domuzu gibi bir hayvanın, çok az insanın güçlkle sahip olduğu bilgileri edinebilecek kadar akıllı olduğunu kabul etmeleri gerekirdi. Ama cesareti senin gibi tanımlayan biri, aslan, geyik, boğa ve maymunun, doğaları gereği aynı derecede cesur olduğunu kabul etmelidir.

[197a] LAKHES – Tanrılar adına doğru konuştun, Sokrates. Sen de Nikias, içtenlikle yanıt ver bize: Cesur olduklarını hepimizin kabul ettiği bütün bu hayvanların bizden daha bilgili olduğunu mu iddia ediyorsun, yoksa herkese ters düşmeyi göze alarak cesur olmadıklarını mı söylüyorsun?

NİKİAS – Lakhes, ben ne bir hayvanın ne de bilgisizliği yüzünden korkunç şeylerden korkmayan herhangi birinin cesur olduğunu kabul etmem, ona korkusuz ve akılsız derim. Hiçbir şey bilmedikleri için [197b] hiçbir şeyden korkmayan bütün küçük çocuklara da cesur diyeceğimi mi sanıyordun yoksa? Korkusuz olmakla cesur olmak aynı şey değildir kanımca. Cesaret ve öngörü çok az insanda vardır. Ama cüret, gözüpeklik ve ileriye görmemekten kaynaklanan korkusuz-

41 Sözü edilen “κᾶν κύων κᾶν ὕς γνῶιη” [kan kyon kan ys gnoie] atasözünün anlamı “Bir köpek ve bir domuz bile bilebilir.” Anlaşılması çok kolay, bir hayvanın anlayabileceği kadar basit şeyleri belirtmekte kullanılıyordu. Sokrates burada, insanların “korku ve cesaret uyandıran” şeyleri bilmesinin o kadar kolay olmadığını vurgulamak istiyor.

42 Söz konusu mitolojik yaban domuzu, Megara ve Korent arasında bulunan Krommyon köyü yakınlarında yaşadığı için bu adı almıştı. Phaia adıyla da bilinen ve çiftçilerin ekinlerine zarar veren bu dişi yabandomuzunu Theseus öldürmüştü, bkz. Ploutarkhos, *Theseus* 9.

luk, erkek, kadın, çocuk ve hayvanların çoğunda vardır. Ben bu yüzden, senin ve insanların çoğunun ^[197c] cesaret dediğine gözüpeklik, daha önce sözünü ettiğim, sağduyuyla yapılan eylemlere de cesaret derim.

LAKHES – Söyledikleriyle, aklınca kendini ne de güzel övdüğünü görüyor musun, Sokrates? Ama herkesin cesur olduğuna inandığı kişilerden bu onuru esirgemek istiyor.

NİKİAS – Hayır Lakhes, seni kastetmiyordum, endişelenme. Eğer cesursanız, senin de Lamakhos'un⁴³ da, başka birçok Atinalının da bilgin olduğunuzu söyledim.

LAKHES – Buna verecek yanıtlım olmadığından değil, benim gerçek bir Aiksone'li⁴⁴ olduğumu söylememen için itiraz etmeyeceğim.

^[197d] SOKRATES – Hiçbir şey söyleme, Lakhes. Onun bu bilgiyi dostumuz Damon'dan aldığını anlamadın sanırım. Damon bilindiği gibi, terimleri ayırt etme konusunda sofistlerin en iyisi olan Prodikos'un⁴⁵ çok yakınıdır.

LAKHES – Gerçekten de Sokrates, böyle şeylerle böbürlenmek, kent tarafından kenti yönetmeye layık bulunan birinden çok bir sofiste yakışır.

^[197e] SOKRATES – Ama önemli sorunlarla ilgilenen yüksek makamlara getirilecek bir adama da en yüksek derecede sağduyulu olması yakışır, değerli dostum. Bu yüzden, cesaret kelimesini neye dayanarak böyle tanımladığını [öğrenmek için] Nikias'ın bir incelemeden geçirilmesi gerekir.

LAKHES – Bu incelemeyi sen tek başına yap, Sokrates.

SOKRATES – Ben de bunu yapma niyetindeyim, değerli dostum. Ama seni sohbe katılmaktan menettiğimi sanma sakın. Dikkatle dinle ve söylenenleri benimle birlikte incele.

43 Lamakhos Peloponnessos Savaşı'nda Atinalıların generallerinden biriydi. MÖ 421'de Nikias ile birlikte "Nikias Barış Antlaşması"nı imzaladı. MÖ 415'te çıkılan Sicilya seferinde Alkibiades ve Nikias ile birlikte Atina ordu-suna komuta etti. Bir yıl sonra Siraküza kuşatması esnasında öldü.

44 Atina'nın demos'larından biri olan Aiksone halkı küfürbaz, kavgacı ve alaycı olarak tanınırdı.

45 MÖ 470'te Kea Adası'nda doğan Prodikos, eş ve benzer anlamlı kelimelere ve kelimelerin doğru kullanımına büyük önem veriyordu.

LAKHES – Gerekli olduğunu düşünüyorsan, öyle yapalım.

SOKRATES – Tabii ki öyle düşünüyorum. Nikias, en başa dön⁴⁶ ve söyle bize: ^[198a] Tartışmamızın başında cesareti incelediğimizi ve onun erdemin bir parçası olduğunu söyledüğimizi biliyorsun, değil mi?

NİKİAS – Elbette.

SOKRATES – Sen de yanıt verirken, [cesaretin erdemin] bir parçası olduğunu, başka parçaların da bulunduğunu ve bütün bu parçaların hep birlikte erdem adını verdiğimiz [kavramı] oluşturduğunu söylemedin mi?

NİKİAS – Hem de nasıl!

SOKRATES – Bu durumda, sen de benim söylediklerimi söylemiş olmuyor musun? Ben bu parçaların arasında, cesaret dışında, sağduyuyu, adaleti ve buna benzer birkaç başka [niteliği] sayıyorum. Sence de öyle değil mi?

^[198b] NİKİAS – Kuşkusuz, bence de öyle.

SOKRATES – Güzel, bu konuda anlaştık. Şimdi de söylediklerimizi sen başka, biz başka şekilde anlamayalım diye, korkunç ve göze alınabilir şeyleri inceleyelim. Biz [bu terimlerden] ne anladığımızı söyleyeceğiz, bize katılmıyorsan sen de kendi düşüncelerini açıklarsın. Biz korkutucu şeylerin korkunç, korkutucu olmayan şeylerin de göze alınabilir olduğunu söylüyoruz. Ayrıca bize göre, geçmişte ya da şimdi yaşadığımız kötülükler değil, [gelecekte yaşanması] beklenen kötülükler korku uyandırır, çünkü korku gelecekteki bir kötülüğün beklentisidir.⁴⁷ Sence de öyle mi, Lakhes?

^[198c] LAKHES – Tamamen öyle, Sokrates.

SOKRATES – Şimdi düşüncemizi öğrendin, Nikias. Biz gelecekteki kötülüklerin korkunç olduğunu, gelecekteki kötü olmayan ya da iyi olan şeylerin göze alınabilir olduğunu düşünüyoruz. Sen de mi böyle düşünüyorsun?

NİKİAS – Evet, öyle.

⁴⁶ Lakhes 190c.

⁴⁷ Bkz. *Protagoras* 358d, Aristoteles *Nikomakhos'a Etik* 3 1115a.

SOKRATES – Bunların bilgisine de cesaret mi diyorsun?
NİKİAS – Kesinlikle.

SOKRATES – Bizimle aynı düşüncede olup olmadığını
sinayacağımız bir üçüncü nokta⁴⁸ daha kaldı.

NİKİAS – Hangisiymiş o?

[198d] SOKRATES – Söyleyeceğim! Lakhes ile ben; geçmişte olanı, şimdi olmakta olanı, gelecekte olacak olanı ve henüz olmayanın nasıl daha iyi olacağını inceleyen farklı bilimlerin bulunmadığına, bütün bunları tek bir bilimin incelediğine inanıyoruz. Örneğin, sağlık konusunda bütün çağlar için [geçerli olan]; şu anda olanı, geçmişte olanı ve gelecekte olacağın nasıl olacağını inceleyen [198e] tek bir bilim vardır, hekimlik. Aynısı, toprakta yetişen ürünleri inceleyen çiftçilik için de geçerlidir. Savaşla ilgili konularda da her şeyi, özellikle de gelecekte gerçekleşecek olanları en iyi “komuta etme” biliminin tahmin edebileceğini, sanırım sizler de onaylarsınız. Komuta etme bilimi savaşta olanları bildiği gibi, gelecekte olacakları da bildiği için, [199a] kehanete boyun eğmez, tam aksine ona hâkimdir. Yasalar da kâhinin komutana değil, komutanın kâhine hükmetmesini emreder. Öyle söyleyebilir miyiz, Lakhes?

LAKHES – Söyleyebiliriz.

SOKRATES – Ne diyorsun? Aynı şeyler söz konusu olduğunda; geçmişte, şimdi ya da gelecekte olanları aynı bilim biliyor dediğimizde, bize katılıyor musun Nikias?

NİKİAS – Evet, ben de öyle düşünüyorum, Sokrates.

SOKRATES – Ama değerli dostum, dediğine göre, cesaret korkunç [199b] ve göze alınabilen şeylerin bilgisidir, değil mi?

NİKİAS – Evet.

SOKRATES – Korkunç ve göze alınabilen şeylerle ilgili olarak, gelecekteki kötülük ve iyiliklerin anlaşılması gerektiğini kabul etmiştik.

48 Sözü edilen üç nokta şunlar: a) Cesaret erdemin bir parçasıdır. b) Cesaret korkunç ve göze alınabilen şeylerin bilgisidir. c) Herhangi bir şeyle ilgili bilgi; geçmiş, bugün ve gelecek için ortaktır.

NİKİAS – Elbette.

SOKRATES – Gelecekteki ve herhangi başka bir durumdaki aynı şeyleri incelemek için tek bir bilimin varlığında anlaşılmıştık.

NİKİAS – Evet, öyle.

SOKRATES – Demek ki, cesaret sadece korkunç ve göze alınabilecek şeylerin bilimi değildir. Bütün diğer bilimler gibi, sadece gelecekte değil, şimdi, geçmişte ^[199c] ve herhangi bir zamanda olabilecek iyilik ve kötülükleri bilir.

NİKİAS – Öyle görünüyor.

SOKRATES – Demek ki Nikias, sen bize cesaretin bir kısmının, hemen hemen üçte birinin ne olduğunu söyledin, oysa biz sana bir bütün olarak cesaretin ne olduğunu sormuştuk. Üstelik cesaretin tanımını verirken söylediklerinden, cesaretin sadece korkunç ve göze alınabilecek şeylerin değil, bütün iyiliklerin, kötülüklerin ^[199d] ve herhangi bir zamanda olabilecek şeylerin bilimi olduğu anlaşıyor. Düşünceimizi böyle mi değiştirmeliyiz? Ne dersin Nikias?

NİKİAS – Bana öyle geliyor, Sokrates.

SOKRATES – Ama sevgili dostum, böyle bir insan, bütün iyiliklerle kötülükleri ve bunların geçmişte, şimdi ve gelecekte nasıl gerçekleştiğini bileceğine göre, erdemin herhangi bir kısmından yoksun olabilir miydi sence? Tanrılarla ve insanlarla ilişkilerinde, böyle durumlarda ne yapılması gerektiğini bildiği için, korkunç ve korkunç olmayan şeyleri dikkatle ayırt etme ve iyilikleri sağlama yetisine sadece kendisi sahip olan ^[199e] bu insanın sağduyu, adalet ve kutsallıktan yoksun olabileceğini düşünebilir misin?

NİKİAS – Doğru konuştun sanırım, Sokrates.

SOKRATES – Demek ki Nikias, şimdi söylediğin şey erdemin bir parçası değil, bütünü.

NİKİAS – Öyle görünüyor.

SOKRATES – Ama biz, cesaret erdemin parçalarından biridir, demiştik.

NIKİAS – Evet, öyle demiştik.

SOKRATES – Şimdi ise söylediğimiz şey bu değil.

NIKİAS – Öyle görünüyor.

SOKRATES – Demek ki cesaretin ne olduğunu bulamadık, Nikias.

NIKİAS – Bulamadık.

LAKHES – Oysa sevgili dostum Nikias, ^[200a] Sokrates’e verdiğim yanıtları küçümsediğine bakarak bulacağını sanmıştım. Damon’dan edindiğin bilgiler sayesinde doğru sonuca ulaşacağına dair büyük umutlar besliyordum.

NIKİAS – Az önce cesaret hakkında hiçbir şey bilmediğinin ortaya çıkmasını hiç umursamadığın, sadece benim de senin kadar bilgisiz görünmemi beklediğin için seni tebrik ederim Lakhes! Liyakat sahibi insanların bilmesi gereken şeyleri, senin de benim gibi bilmemen, görüldüğü kadarıyla seni hiç rahatsız etmiyor. ^[200b] Bana öyle geliyor ki insanların çoğunun yaptığını yapıyorsun, kendine değil de başkalarına bakıyorsun. Oysa ben, konumuzla ilgili elimden geldiğince iyi konuştuğumu sanıyorum. Üzerinde yeterince durulmayan noktaları da –onunla hiç karşılaşmadığın halde kendisiyle alay edebileceğini sandığın– Damon’un ve başkalarının yardımıyla daha sonra düzeltirim. [Konumuzla ilgili] düşüncelerimi bir düzene soktuğumda da kıskançlık etmeden onları sana da öğretirim, ^[200c] çünkü kanımca eğitime çok ihtiyacın var.

LAKHES – Elbette, çünkü sen bir bilginsin Nikias! Ama ben yine de Lysimakhos ile Melesias’a, gençlerin eğitimi konusunda seninle beni bırakıp, başta da söylediğim gibi Sokrates’in yanından ayrılmamalarını öğütlerim. Benim de [eğitim görecekle] yaşta çocuklarım olsa, öyle yapardım.

NIKİAS – Bu konuda sana katılıyorum. Sokrates kabul ettiği takdirde, gençlerin eğitimi için başka birini aramalarına hiç gerek yok. ^[200d] Kabul etseydi, oğlum Nikeratos’u da seve seve ona emanet ederdim, ama ne zaman bu konu-

yu açsam, Sokrates aradan çekilip⁴⁹ başka birilerini tavsiye ediyor. Bir de sen sor Lysimakhos. Sokrates beni dinlemedi, belki seni dinler.

LYSİMAKHOS – Bu çok yerinde olur, Nikias. Çünkü ben de onun için, başka birçok insan için yapmak istemeyeceğim şeyleri yapmaya hazırım. Ne dersin Sokrates, beni dinleyerek, bu gençleri elimizden geldiğince iyi yetiştirebilmemiz için bize yardım edecek misin?

[200e] SOKRATES – Kendini geliştirmek isteyen birine yardım etmekten kaçınmak korkunç bir şeydir, Lysimakhos. Şimdiye kadarki konuşmalarımızda, benim bilgili, bu iki arkadaşın da bilgisiz olduğu izlenimini bıraksaydım, bu göreve benim tercih edilmem doğru olurdu. Ama hepimiz de aynı çıkmazın içine düştüğümüze göre, neden içimizden biri diğerlerine tercih edilsin? Bana kalırsa, [201a] hiçbirimiz [tercih edilmemeli]. Durum böyle olduğuna göre, belki de bir tavsiyede bulunmama izin verirsiniz. Beyler –söylediklerim aramızda kalsın– buna ihtiyacımız olduğu için, para ya da herhangi başka bir şeyi esirgemedem, en iyi öğretmeni önce kendimiz için araştırmalıyız, gençlere daha sonra bakarız. Ama böyle kalmayı kabullenmemizi hiç tavsiye etmiyorum. Bu yaşta okula gitme gereğini duyduğumuz için bize gülmeye kalkışan biri olursa, [201b] kendimizi Homeros’un: “*çekinmek yakışmaz yoksulluk içinde olan adama*”⁵⁰ diyen dizesiyle savunuruz. Başkalarının ne diyeceğini umursamadan, hep birlikte hem kendimizi hem de bu gençleri yetiştirmeye çalışalım.

LYSİMAKHOS – Bu söylediklerin hoşuma gitti Sokrates. İçimizde en yaşlı ben olduğumdan, gençlerle birlikte öğ-

49 Sokrates kendini “formal” bir öğretmen olarak görmüyor, etrafındaki gençlere kendi düşüncelerini, kendi ideolojisini dayatmaya çalışmıyordu. Ona göre eğitimin işlevi bilgi aktarımı yapmak değil, kişide gizli olan potansiyeli açığa çıkarmak, ona analiz-sentez becerisini kazandırarak yaratıcılığna katkı sağlamak ve kendini geliştirip yetkinleşmesini sağlayacak bilgi, beceri ve değerlere ulaşmasının yolunu göstermekti.

50 Homeros, *Odyseia* xvii 347.

renmeye en hevesli de yine ben olacağım. Ama lütfen sen de benim dediğimi yap: Bu konuyu görüşmek üzere yarın erkenden ^[201c] evime gel, sakın ihmal etme. Şimdi geç oldu, toplantımızı dağıtalım.

SOKRATES – Elbette Lysimakhos. Dediğini yapacak ve Tanrı'nın izniyle yarın sana geleceğim.

LYSIS

ΛΥΣΙΣ - Λύσις

(ἡ περί φιλίας, μαιευτικός)

(ya da dostluk üzerine, maiotik)

Kişiler

SOKRATES

HİPPOTHALES (Atinalı genç)

KTESİPPPOS (Sokrates'in genç dostu)

MENEKSENOS (Ktesippos'un kuzeni, Sokrates'in dostu ve öğrencisi)

LYSİS (yakışıklı ve zeki Atinalı genç)

Lysis

Ya da Dostluk¹ Üzerine, Maiotik²

[203a] Akademeia'dan³ çıkmış, surların dışından sur boyunca Lykeion'a doğru yürüyordum. Panops Pınarı'nın bulunduğu küçük kapıya vardığımda, Hieronymos'un oğlu Hippothales⁴, Paianialı Ktesippos ve onların etrafında toplanmış bir grup genç gördüm. Yaklaştığımı gören Hippothales:

[203b]"Nereye gidiyor ve nereden geliyorsun Sokrates?"⁵ diye sordu.

-
- 1 Antik Yunan geleneğinde "dost" ve "dostluk" kelimeleri, sözlük anlamının dışında yetişkin bir erkeğin genç bir delikanlıya karşı duyduğu aşkı da betimler.
 - 2 Bkz. s. 5 n.1
 - 3 Akademeia Atina'nın kuzey batısında, kent dışında, bilgelik tanrıçası Athena'nın kutsal koruyuculuğu altındaki bir gymnasion'du (idman sahası). Lykeion da yine kent dışında, Atina'nın doğusunda bulunan başka bir gymnasion'du. Platon'un diyaloglarından Sokrates'in öğrencileriyle Lykeion'da buluştuğunu, onlarla orada sohbet ettiğini biliyoruz. Platon daha sonra Akademeia'da, Aristoteles de Lykeion'da okullarını kurdular. Lykeion'un hemen kuzeyinde filozof Antisthenes'in ders verdiği Kynosarges adında bir gymnasion daha vardı.
 - 4 Ktesippos ile Meneksenos Sokrates'in yakın dostu ve öğrencisiydi. Onu yattığı hapisanede ziyaret ediyorlardı ve öldüğünde yanındaydılar (*Phaidon* 59b). Platon'un Meneksenos adında bir diyalogu vardır. Hippothales ile Lysis'in adlarına bu diyalogdan başka yerde rastlanmaz.
 - 5 Bu ifade Homeros'tan beri sık kullanılan bir selamlama şeklidir ve Platon'un başka diyaloglarında da görürüz. Bkz. *Meneksenos* 234a, *Phaidros* 227a, *Protagoras* 309a.

“Akademeia’dan geliyor, Lykeion’a gidiyorum.” diye yanıt verdim.

“Yanımıza gelmek istemez misin? Göreceksin, geldiğine değecek!”

“Nereyi kastediyorsun?” diye sordum. “Hem biz dediklerin de kim?”

“Buraya!” dedi ve eliyle surun tam karşısında, bir avluya açılan yarı açık bir kapıyı gösterdi. “Beraberimizdeki çok sayıda güzel⁶ gençle birlikte zamanımızı burada geçiriyoruz.”

[204a] “Orası neresi ve nasıl vakit geçiriyorsunuz?”

“Burası kısa süre önce açılan bir güreş okulu⁷,” dedi. “Zamanımızın çoğunu da, seni memnuniyetle davet etmek istediğimiz tartışmalarla geçiriyoruz.”

“Çok iyi yapıyorsunuz!” dedim. “Peki, burada kim ders veriyor?”

“Dostun ve hayranın Mikkos⁸,” diye yanıt verdi.

“Zeus adına!” dedim. “O önemsiz biri değil, yetkin bir sofisttir.”⁹

“Öyleyse bizimle gelip içeride kimlerin olduğunu görmek ister misin?”

[204b] “Önce oraya neden gelmeme değeceğini öğrenirsem çok sevinirim. [Aklındaki] güzel de kim?”

“Kimi birini, kimi başkasını güzel bulur Sokrates!” dedi.

6 καλός’un (kalos) sözlük anlamı güzeldir. Yunancada “yakışıklı” anlamına gelen bir kelime yoktur, hem kadın hem erkekler için “güzel” (καλός, kalos) sıfatı kullanılır. Burada kalos kelimesiyle genç erkek sevgili kastediliyor.

7 Orijinalde (παλαίστρα, palaistra). Gymnasion’un ortasında bulunan, zemini kumla kaplı, güreşmeye uygun kare ya da dikdörtgen alan. Etrafı sütunlarla çevriliydi ve öğrencilerin giysilerini bıraktığı soyunma odaları vardı. Soyunma odaları aynı zamanda gençlerin toplanma ve sohbet etme yerleriydi. Gençler palastralarda toplanıp sportif, kültürel ve dini etkinlikler yapardı. Yetişkinler aynı amaçlarla agoralarda toplanırdı.

8 Mikkos adı başka hiçbir kaynakta geçmez.

9 Sofist kelimesi burada, belirli bir alanda ders veren öğretmen anlamında kullanılıyor. Kelimenin olumsuz anlam kazanması Aristophanes (*Bulutlar* 331-334) ile başlar. Daha sonra Platon sofistlere açıkça karşı çıkmıştır.

“Asıl sen kimi güzel buluyorsun Hippothales? Onu söyle bana!”

Sorumu duyar duymaz yüzü kızardı.

Ben de ona: “Hieronymos’un oğlu Hippothales, âşık olup olmadığını söylemene gerek yok.” dedim. “Çünkü sadece âşık olmakla kalmadığını, kendini aşk tutkusuna iyice kaptırdığını görebiliyorum. Başka açılardan ^[204c] vasat ve yararsız biri olabilirim, ama tanrılar bana âşık olanlarla âşık olunanları hemen tanıma yeteneğini bağışladı.”¹⁰

Bu sözlerimi duyunca yüzü daha da kızardı. Bunun üzerine Ktesippos şöyle dedi:

“Yüzünün kızarması ve [âşık olduğun gencin] adını söylememen pek hoş Hippothales! Çünkü Sokrates seninle azıcık zaman bile geçirse, sürekli o adı söylediğini duymaktan bıkip usanacak. Lysis diye diye kulaklarımızı sağır etti ^[204d] Sokrates. Hele biraz da içmişse bu adı öyle çok anıyor ki, ertesi sabah uyandığımızda Lysis adı kulaklarımızda çınlıyor. Sohbet ederken anlattıkları sıkıcı da olsa o kadar kötü değil, ama bizi şiire ve düzyazıya boğduğu zaman dayanılır gibi değil. En kötüsü de, bizi o berbat sesiyle sevgilisi için okuduğu şarkıları dinlemek zorunda bırakması. Sonra da sen sorunca kızarıp bozariyor!”

^[204e] “Göründüğü kadarıyla Lysis genç biri olmalı.” dedim. “Adını duyunca kim olduğunu pek çıkaramadım.”

“Ona henüz kendi adıyla hitap edilmediğindendir, epey meşhur biri olan babasının adıyla tanınıyor daha. Ama delikanlının yüz hatlarını tanımayacağını hiç sanmam, çünkü sadece yüzü bile onu meşhur etmeye yeter.”

“Kimin oğlu olduğunu söyle o zaman!” dedim.

“Aiksone¹¹ demos’undan Demokrates’in en büyük oğlu.”

10 Sokrates *Şölen* (117d, 198e ve 212b) ve *Phaidros*’ta (257a) da aşk konularındaki uzmanlığından söz eder. Bu yetkinliğini cinsel ilişkilere düşkünlüğüne değil, gençlerin duygularını ve psikolojisini iyi tanımasına borçludur.

11 Atina’nın güneydoğusunda bulunan (günümüzde Glyphada ve Vula civarı) bir demos. Kentin en büyük demoslarından biriydi ve halkı küfürbaz olarak bilinirdi. Bölge geçimini çiftçilik ve balıkçılıkla sağlardı.

“Güzel!” dedim. “Âşık olmak için her açıdan soylu ve yaşı uygun birini bulmuşsun Hippothales. Şimdi de arkadaşlarının önünde sayıp döktüklerini bana da söyle ki ^[205a] bir âşığın maşuku hakkında başkalarına neler söylemesi gerektiğini biliyor musun, göreyim.”

“Şunun söylediklerini ciddiye mi alacaksın Sokrates?”

“Söyle bana!” diye devam ettim. “Adı anılan delikanlıya âşık olduğunu inkâr mı ediyorsun?”

“Hayır, ama ona şiirler ve düzyazılar yazdığımı kabul etmiyorum.”

“Aklını yitirmiş bu!” diye araya girdi Ktesippos. “Saçmalıyor ve ne dediğini bilmiyor.”

“Hippothales, delikanlı için yazdığın şiir ^[205b] ya da şarkıları dinlemek istemiyorum.” dedim. “Sevgiline nasıl davrandığını görmek için bunları söylerkenki düşüncelerini öğrenmek istiyorum sadece.”

“Onları sana [Ktesippos] anlatsın!” dedi. “Sürekli aynı şeyleri duymaktan kafası şiştiğine göre, bütün söylediklerimi biliyor ve ayrıntılarıyla hatırlıyor olmalı.”

“Tanrılar adına tabii ki hatırlıyorum.” dedi Ktesippos. “Gerçekten de [söyledikleri] çok gülünç şeyler Sokrates. Çünkü ona âşık olduğu ve herkesten çok düşündüğü halde, ^[205c] delikanlı hakkında bir çocuğun bile söyleyebileceklerinden farklı, kendine has tek bir şey söyleyememesi gülünç değil de nedir? Şiir ve düzyazılarında anlattıkları, Demokrates, delikanlının dedesi Lysis¹² ve diğer ataları hakkında bütün şehrin anlatıp durduğu şeyler; onların zenginliği, yetiştirdikleri atlar¹³, Delphoi, İsthmos ve Nemea’daki¹⁴ araba

12 Antik Yunan kültüründe olduğu gibi günümüzde de en büyük erkek toruna dedesinin adı verilir.

13 Ailenin at yetiştirmesi zengin olduğunun göstergesidir.

14 Antik dünyanın dört büyük atletizm yarışması vardı. Olympia’daki Olimpiyatlar, Delphoi’daki Pythia, İsthmos’taki İsthmia ve Nemea’daki Nemea oyunları. Olimpiyatlar Olympios Zeus adına, Pythialar Apollon adına dört yılda bir yapılırdı. İsthmialar Korent kustağında Poseidon adına, Nemealar da Zeus adına Korent ile Argos arasındaki Nemea kentinde iki yılda bir

ve at yarışlarında kazandıkları zaferler ve hatta çok daha eski tarihlerde olanlar hakkında.¹⁵ Örneğin daha geçen gün, Herakles'in konuk edilişini anlattığı bir şiirinde, delikanlının atalarından birinin Herakles'in akrabası olduğunu ^[205d] ve onu demosunun kurucusunun kızı ve Zeus'un oğlu olduğu için konuk ettiğinden söz etmişti. Senin anlayacağın, yaşlı kadınların anlattığı masallar ve buna benzer şeyler anlatıyor Sokrates. Okuyarak ya da şarkı söyleyerek bizi dinlemek zorunda bıraktıkları işte bunlar.”

Bunları dinledikten sonra şöyle dedim: “Gülünçmüştün Hippothales! Daha zafere ulaşmadan zafer şarkıları okuyup kendine methiyeler mi düzüyorsun?”

“Ama okuduğum şarkılarla düzdüğüm methiyeler kendim için değil ki Sokrates!” dedi.

“Sen öyle olmadığını sanıyorsun!” dedim.

“Nasıl oluyor peki?”

^[205e] “Bu şarkılar herkesten çok sana hitap ediyor.” diye yanıt verdim. “Tarif ettiğin niteliklere sahip bir sevgiliyi elde edersen, daha önce onu öven şarkıların, düzdüğün methiyeler onu elde ettiğin için seni onurlandırır ve zafer kazanmış gibi gösterir. Ama onu elinden geçirirsen, sevgiline düzdüğün methiyeler ne kadar gösterişli olursa, güzel ve iyi şeylerden o kadar mahrum kalmış görünür, ^[206a] o kadar gülünç duruma düşersin. O yüzden dostum, aşk konusunda bilgi sahibi olanlar gelecekte olabileceklerden çekinerek henüz elde edemedikleri sevgiliye methiye düzmezler. Üstelik güzel oğlanlar övülür, haklarında methiyeler düzülürse kibirlenirler ve kendilerini dev aynasında görürler. Sence de öyle değil mi?”

“Evet!” dedi.

yapılırdı. Atletizm dışında dini ritüellerin de yer aldığı bu yarışmalara yabancılar katılamıyor, sadece izleyebiliyordu.

15 Orijinaldeki χρονικότερα (kronikotera) en eski tanrı ailesi olan “Kronos döneminden bile daha eski” anlamına geliyor ve bir küçümseme içeriyor. Günümüzde “Nuh Nebi'den kalma” ifadesine benzer bir anlam taşıyor.

“Kendilerini ne kadar büyük görürlerse elde edilmeleri de o kadar zor olmaz mı?”

“Öyle olması çok doğal.”

“Ava çıktığı zaman avını ürküterek avlanmasını zorlaştıran biri nasıl bir avcıdır sence?”

[206b] “Kötü bir avcı olacağı açık!”

“Birini sözler ve şarkılarla baştan çıkarmak varken onu hırçınlaştırmak büyük görgüsüzlük¹⁶ değil midir?”

“Bana öyle geliyor.”

“Şiirler okuyarak kendini bu açılardan suçlu duruma düşürmemeye dikkat et öyleyse Hippothales. Şiirleriyle kendine zarar veren bir insanın, bir yandan kendine zarar verirken diğer yandan başkaları için iyi bir şair olabileceğini kabul etmezsın sanırım.”

“Zeus adına, elbette bunu kabul etmem çok mantıksız olurdu. [206c] İşte tam da bu yüzden bunları seninle paylaşıyorum Sokrates. Bir insanın sevgilisine hoş görünmek için ona neler söylemesi ya da yapması gerektiği hakkında verebileceğin tavsiyeler varsa da lütfen bana yardım et.”

“Bunu söylemek kolay değil!” dedim. “Ama eğer beni onunla konuşturabilirsen, belki de arkadaşlarının anlattığı gibi şiirler ve şarkılar okumak yerine ona neler söylemen gerektiğini gösterebilirim.”

“Bunu sağlamak hiç de zor değil.” dedi. “Eğer içeriye girip Ktesippos’la sohbet etmeye başlarsan, onun sizi dinlemek için hemen yanınıza geleceğini sanıyorum, çünkü [felsefi tartışmalar] dinlemekten çok hoşlanıyor Sokrates. [206d] Ayrıca Hermaia şenlikleri¹⁷ kutlandığı için bütün çocuklarla

16 Orijinaldeki ἀμωσία [amousia] eğitim, kültür ve sanat açısından yetersizlik anlamını taşıyor. Platon’un çok kullandığı bu kelimeyle dalga geçmek isteyen Aristophanes, “domuz eğitimi” anlamına gelen (ἰομωσία, [iomousia]) kelimesini türetmişti.

17 Hermaia şenlikleri sporcuların ve spor okullarının koruyucusu Hermes adına kutlanan bir bayramdı. Şenliklere sadece çocuklarla ergenler katılırdı ve kutlamalar süresince derslere ara verilirdi. Bu süre zarfında yetişkinlerin gymnasionlara girmesi yasaktı. Yasak Solon’dan sonra kaldırıldı, Sokrates

gençler¹⁸ burada toplandı, seni dinlemeye gelecektir. Ama gelmezse, en yakın dostu olan kuzeni Meneksenos sayesinde Ktesippos onu iyi tanır. Ona söyleriz yanımıza çağırır.”

“Öyle yapalım o zaman,” dedim ve Ktesippos’u alarak güreş okuluna doğru yürüdüm. ^[206e] Diğerleri de arkamızdan geldi.

İçeriye girdiğimizde kurban sunulmuştu ve dini tören bitmek üzereydi. Çocuklar bayramlık giysileriyle zar atıyordu.¹⁹ Kimileri avluda oynuyor, kimileri de soyunma odasının bir köşesinde küçük sepetlerden seçip çıkardıkları zarlarla “tek mi çift mi” oyunu oynuyordu. Aralarında Lysis’in de bulunduğu diğerleri, ^[207a] etraflarında halka oluşturarak oyun oynayanları izliyordu. Başında [çiçeklerden örülmüş] çelenğiyle Lysis çocuklarla gençlerin arasında sadece güzelliğiyle değil, iyi ve soylu²⁰ görünümüyle de dikkat çekiyordu. Ora-

de zaten kendisine izin verildiği için okula girebiliyor. Hermaia şenlikleri dışında gymnasionlarda yıl boyunca çocukların ve ergenlerin korunması için çok katı kurallar geçerliydi.

- 18 Orijinaldeki νεανίσκος [neaniskos] kelimesinin tam karşılığı “yaşı küçük genç”tir. Platon burada 14 – 18 yaş aralığını kastediyor. Yasal bir terim olan ve ergen anlamına gelen ἐφηβος [ephebos] Aristoteles’e göre 17 – 18 yaş aralığını kapsıyordu. Erkek çocuk anlamına gelen παῖς [pais] de 12 – 14 yaş aralığını ifade ediyordu. “Pais” sadece yaş belirtmek için kullanılırken, “neaniskos” temel eğitim alan ilköğretim okulu öğrencisini, “ephebos” ise ortaöğretim okulu öğrencisini belirtmek için de kullanılıyordu. Buna göre, diyalogda adı geçen Lysis “pais”, Hippothales ise “ephebos”tu.
- 19 Antik Yunanistan’da ἀστράγαλος [astragalos] adı verilen zarlarla bir oyun oynanırdı. Homeros’un da sözünü ettiği oyun, zarları eski çağlarda aşık kemiklerinden yapıldığı için Yunancada aşık anlamına gelen bu adı taşıyordu. Oyunda tek elle dört “astragalos” atılırdı. En iyi sonuç (Aphrodite) her zarın farklı bir sayı çıkmasıydı. En kötü sonuç ise (Kyon=köpek) dört zarın da aynı sayı çıkmasıydı.
- 20 Antik Yunan eğitim ideali, “kalokagathia” terimiyle ifade edilen “güzel” (kalos) ve “iyi” (agathos) insan yetiştirmeye yönelikti. Kalokagathia, insanın fiziksel, zihinsel ve ahlaksal mükemmeliyetini; etik ve estetik niteliklerin uyumlu bütünlüğünü vurguluyordu. Etik niteliklere ilişkin “iyilik” ile estetik niteliklerin tanımlayıcısı “güzellik” kavramlarının oluşturduğu kalokagathia idealinin her bir yarısı “arete”, ya da “meziyet” olarak adlandırılıyordu. Yunanlılar için “arete” her şeyden önce içtenlik, sahicilik, doğruluk, dürüstlük, uçarılıktan veya hafifmeşreplikten uzaklık anlamına geliyordu.

dan ayrılarak daha sessiz olduğu için karşıya geçtik ve sohbet etmeye başladık. Lysis aramıza katılmak istercesine sık sık bizim tarafımıza doğru bakıyordu. İlk başlarda tereddüt içindeydi, tek başına yanımıza gelmeye çekiniyordu. Az sonra, avluda oynayan Meneksenos ^[207b] benimle Ktesippos'u görünce gelip yanımıza oturdu. Meneksenos'u gören Lysis de onu izledi ve arkadaşının yanına oturdu. Sonra başkaları da geldi. Hippothales etrafımızda çok sayıda dinleyicinin toplandığını görünce, Lysis'i kızdırmaktan çekindiği için, onun kendisini göremeyeceğini düşündüğü bir yere geçti. Bu şekilde yaklaştıktan sonra bizi dinlemeye başladı.

Bakışlarımı Meneksenos'a çevirerek ona: "Demophon'un oğlu, ^[207c] hanginiz daha büyüksünüz?" diye sordum.

"Bu konuda anlaşıyoruz." diye yanıt verdi.

"Hanginizin ailesi daha soylu diye tartışıyor musunuz?"

"Hem de nasıl!"

"Peki, aynı şekilde hanginiz daha güzel diye de mi tartışıyorsunuz?"

Bunun üzerine ikisi de güldü.

"Hanginizin daha zengin olduğunu sormayacağım, çünkü siz dostsunuz." dedim. "Öyle değil mi?"

"Tabi ki öyle!" diye yanıt verdiler.

"Dostların her şeyi ortaktır, derler. Demek ki, dostluğunuz için söyledikleriniz doğruysa, zenginlik açısından aranızda hiçbir fark olmamalı."

Bana hak verdiler.

^[207d] Ardından, içlerinden hangisinin daha adil ve daha bilge olduğunu sormaya hazırlanıyordum ki, biri öğretmenin Meneksenos'u aradığını söyleyerek onu almaya geldi. Törenle ilgili bir görevi vardı sanırım. Meneksenos yanımızdan ayrılınca ben de sorumu Lysis'e yönelttim:

"Annenle baban seni çok seviyor, öyle değil mi Lysis?"

"Kesinlikle öyle!"

"Dolayısıyla senin olabildiğince ^[207e] mutlu olmanı da isterler!"

“İstemezler mi?”

“Peki, sence biri köleyse ve istediklerini yapmasına izin verilmezse o adam mutlu olabilir mi?”

“Zeus adına, hiç sanmıyorum.” dedi.

“Demek ki, annenle baban seni seviyor ve mutlu olmanı istiyorsa, mutlu olman için ellerinden gelen her şeyi yapacakları apaçık, değil mi?”

“Yaparlar elbette.” dedi.

“Öyleyse her dilediğini yapmana izin veriyorlar, seni hiç azarlamıyorlar ve yapmak istediğin hiçbir şeye engel olmuyorlar, değil mi?”

“Zeus adına, tam tersi Sokrates, bir sürü şeyi yapmama engel oluyorlar.”

“Ne diyorsun? Mutlu olmanı diledikleri halde ^[208a] istediğin şeyleri yapmana engel mi oluyorlar? Peki, şuna yanıt ver: Babanın arabalarından birine binerek bir yarışta dizginleri tutmayı arzu etsen buna izin vermeyip sana engel mi olurlar?”

“Zeus adına, buna izin vermezler.”

“Kime izin verirler peki?”

“Babamdan maaş alan bir araba sürücümüz var.”

“Ne diyorsun? Atlara istediğini yapması için sana değil de maaşlı bir adamlarına izin veriyorlar ve bu iş için ona para mı ödüyorlar?”

^[208b] “Buna neden şaşırdın?”

“Ama bir çift katırın çektiği yük arabasını sürmene ve katırları kamçılarlamak istersen kamçıyı eline alıp onları kamçılamanı izin veriyorlar sanırım.”

“Neden izin versinler ki?”

“Nasıl yani?” diye sordum. “Katırları kamçılamanı kimsenin izni yok mu?”

“Olmaz olur mu? Katırcı kamçılatabilir.”

“Katırcı köle mi yoksa özgür mü?”

“Köle.” diye yanıt verdi.

“Bu durumda, görüldüğü kadarıyla, bir köleye oğulları olan senden daha çok güveniyorlar, mallarını sana değil ona teslim ediyorlar ve ona istediklerini yapmasına izin verirken sana izin vermiyorlar. ^[208c] Bana bir de şunu söyle: Kendi kendini idare etmene izin veriyorlar mı, yoksa buna da mı iznin yok?”

“Buna nasıl izin verebilirler ki?” diye sordu.

“O halde seni idare eden biri mi var?”

“Evet var, bakıcım²¹!”

“O bir köle değil mi?”

“Başka ne olsun? Ama bizim kölemiz.”

“Bir kölenin özgür bir insanı idare etmesi gerçekten de korkunçmuş. Bu adam ne yaparak seni idare ediyor peki?”

^[208d] “Beni okula götürüp getiriyor.”

“Okuldaki öğretmenlerin de mi seni idare ediyor yoksa?”

“Kesinlikle öyle!”

“Demek ki baban seni denetlemek üzere kendi isteğiyle başına bir sürü efendi ve idareci dikmiş. Peki, evde annenin yanına gittiğin zaman annen seni mutlu etmek adına, bir şeyler dokurken yünlerle ya da dokuma tezgâhıyla her istediğini yapmana izin veriyor mu? Mekiğine, gergefine ya da herhangi başka bir dokuma aletine dokunmana engel olmuyordur herhalde.”

Bunun üzerine gülerek şöyle yanıt verdi:

^[208e] “Zeus adına Sokrates, engel olmakla kalmaz, dokunursam döver beni!”

“Herakles adına, demek ki annenle babana karşı bir hata işlemiş olmalısın!”

“Zeus adına, öyle bir şey yapmadım!” dedi.

“Öyleyse mutlu olmana ve istediklerini yapmana neden engel oluyorlar? Sabahtan akşama kadar seni birilerinin köle-

21 Antik Yunanistan’da, ailenin yaşlı kölelerinden biri olan “paidagogos” yedinci yaşlarından itibaren erkek çocuklarına okula kadar eşlik eder, kitaplarını taşır, onlara nasıl davranmaları gerektiğini öğretirdi. Hata işledikleri zaman onları cezalandırma yetkisine de sahipti. Kelimenin sözlük anlamı “çocuğu getirip götürən”dir.

si olmaya zorluyorlar ve hemen hemen arzu ettiğin hiçbir şeyi yapmana izin vermiyorlar. Öyle görünüyor ki sahip olduğun büyük servetin sana hiçbir faydası yok, ^[209a] herkes onun üzerinde senden fazla söz sahibi. Soylu bir aileden olduğun halde kendi bedenine bile hükmedemiyorsun, çünkü o da başkalarının hükmü ve denetimi altında. Ah Lysis, sen aslında hiçbir şeye hükmetmiyor, arzuladığın hiçbir şeyi yapamıyorsun.”

“Çünkü henüz [bunları yapabilecek] yaşta değilim Sokrates.”

“Belki de sana engel olan sebep bu değildir Demokrates’in oğlu. Annenle babanın yeterince büyümeni beklemeden sana teslim ettikleri bazı şeyler var sanırım. Bir şeyler okunmasını ya da yazılmasını istedikleri zaman evdeki herkesten çok sana güvenirler. ^[209b] Öyle değil mi?”

“Elbette!” dedi.

“Demek ki hangi harfi önce, hangi harfi sonra yazacağına ve neyi önce, neyi sonra okuyacağına kimse karışmıyor. Lirini²² eline aldığı zaman da, annenle baban istediğin telleri germene ya da gevşetmene, enstrümanı parmaklarıyla ya da mızrapla çalmana karışmıyorlar sanırım. Karşıyorlar mı yoksa?”

“Karışmıyorlar elbette.”

“Öyleyse bunları yapmana izin verirken daha önce ^[209c] bahsettiğimiz konularda neden sana engel oluyorlar Lysis?”

“Bunları bildiğim, diğerlerini de bilmediğim için sanırım.”

“Evet, sevgili dostum!” dedim. “Demek ki baban her şeyin sorumluluğunu sana vermek için belirli bir yaşa gelmeni beklemiyormuş. Kendisinden daha iyi düşünemediğine kanaat getirdiği gün hem kendini hem de servetini sana emanet edecek.”

“Sanırım öyle!” dedi.

22 Kitharaya benzeyen yedi telli müzik enstrümanı. Kaplumbağa kabuğu ve hayvan bağırsaklarından yapıldı. Mitolojiye göre, Hermes Apollon’un öküzlerini çaldıktan sonra onun gönlünü almak için ilk liri (lyra) üreterek ona armağan etmişti.

“Peki, komşun da sana babanla aynı kurala göre mi davranır? ^[209d] Evini yönetme konusunda kendisinden daha yetenekli olduğunu gördüğü zaman evinin idaresini sana bırakır mı, yoksa kendisi idare etmeye devam mı eder?”

“Bana bırakır sanırım!”

“Ya Atinalılar? Doğru düşündüğünü gördükleri zaman işlerinin idaresini sana bırakırlar mı?”

“Bırakırlar sanırım!”

“Zeus adına!” dedim. “Peki, Büyük Kral²³ böyle bir durumda ne yapar sence? Et yemeği hazırlanırken, yemeğe istediği malzemeyi katma konusunda, ^[209e] günün birinde bütün Asya’ya hükmedecek olan büyük oğluna mı, yoksa onu oğlundan daha iyi et pişirmeyi bildiğimize ikna edebilirsek bize mi güvenir?”

“Bize güveneceği apaçık ortada!” dedi.

“Yani oğlunun yemeğe en küçük bir şeyi bile katmasına izin vermezken, istediğimiz takdirde bizim avuç avuç tuz atmamıza izin mi verir?”

“Neden vermesin?”

“Peki, oğlunun gözlerinde bir rahatsızlık varsa, onun hekim olmadığını bile bile ^[210a] gözlerine dokunmasına izin verir mi, yoksa engel mi olur?”

“Engel olur.”

“Ama bizim hekim olduğumuzu bilmesi durumunda, doğru düşündüğümüze inanacağı için gözlerine kül serpmeye kalkışsak bile bize engel olmaz sanırım.”

“Doğru söylüyorsun!”

“Dolayısıyla onlardan daha bilgili göründüğümüz her konuda kendisinden ya da oğlundan çok bize güvenir.”

“Mutlaka Sokrates!” dedi.

“Demek ki sevgili Lysis, yeterince iyi düşünebildiğimiz alanlarda, ^[210b] ister Yunanlı olsun ister barbar, ister kadın olsun ister erkek herkes bize güvenecek ve istediğimizi yapmamı-

23 Geleneksel düşmanları olduğu halde Yunanlılar Pers Kralı’na saygı duyar, ona Büyük Kral derlerdi.

za izin verecektir. Kimse bize kendi isteğiyle engel olmayacak, bu konularda bize hareket serbestliği tanınacak ve bu uğurda başkalarını da işe koşabileceğiz. Bu alanlar bize ait alanlar olacak ve bundan kendimize yarar sağlayabileceğiz. Ama hakkında anlayış sahibi olmadığımız alanlarda ^[210c] kimse yapmak istediklerimizi yapmamıza izin vermeyecek, sadece yabancılar değil, annemiz, babamız ve yakın dostlarımız dâhil bize engel olabilecek kim varsa engel olacaktır. Bu alanlarda başkalarına tabi olacak, inisiyatif alamayacak ve bundan kendimize hiçbir yarar sağlayamayacağız. Söylediklerime katılıyor musun?”

“Katılıyorum.”

“O halde, yararsız olduğumuz konularda herhangi birinin dostu olabilir, herhangi birinin sevgisini kazanabilir miyiz?”

“Elbette hayır,” dedi.

“Demek ki yararsız olduğun sürece ne baban seni, ne de başkaları başka birilerini sever.”

“Öyle görünüyor.”

^[210d] “Ama bilge olursan evladım, yararlı ve iyi biri olduğundan herkes dostun ve yakının olmak isteyecek. Aksi takdirde ne baban, ne anan, ne de başka yakınların dostun olmayacak. O halde Lysis, bir insanın hiç anlamadığı konularda kendini üstün görmesi mümkün mü?”

“Nasıl mümkün olabilir ki?” diye yanıt verdi.

“Hâlâ bir öğretmene ihtiyaç duyduğuna göre, aklın henüz bazı şeylere ermiyor olmalı.”

“Doğru.”

“Aklın bazı şeylere ermediğine göre de kendini üstün biri olarak görmemelisin.”

“Zeus adına, kendimi üstün biri olarak görmüyorum Sokrates.”

^[210e] Bunu duyar duymaz dönüp Hippothales’e baktım ve az kalsın büyük bir hata yapacaktım. İçimden ona: “Hippothales, işte bir insan sevgiliyle böyle konuşmalı.” demek geç-

ti. “Senin yaptığın gibi onu şişirip şımartacağına, ona haddini bildirip alçakgönüllü olmayı öğretmeli.” Ama onun heyecanlanıp konuşulanlardan tedirgin olduğunu fark edince, Lysis’e görünmemek için saklandığını hatırladım ^[211a] ve kendimi dizginleyerek sustum. Bu arada Meneksenos da döndü ve daha önce oturduğu yere, Lysis’in yanına oturdu. Lysis bunun üzerine çocuksu bir sevimlilikle ve Meneksenos’un dayamayacağı şekilde alçak sesle bana şöyle dedi:

“Sokrates, daha önce bana söylediklerini Meneksenos’a da söylesene!”

“Bunları ona sen söyle Lysis, ne de olsa beni dikkatle izledin.” diye yanıt verdim.

“Elbette!” dedi.

“Öyleyse ona her şeyi açıkça anlatabilmek için söylediklerimi ^[211b] elinden geldiğince iyi hatırlamaya çalış. Ama herhangi bir şeyi unutursan bundan sonraki ilk görüşmemizde bana sorabilirsin.”

“Seve seve öyle yapacağımdan emin ol Sokrates. Ama eve dönme vakti gelene kadar onunla bir şeyler daha konuş ki ben de dinleyip [yararlanayım].”

“Beni konuşmaya teşvik ettiğine göre öyle yapmalıyım.” dedim. “Ama Meneksenos söylediklerime karşı çıkarsa beni savunmaya çalış, olur mu? Onun ne kadar sert bir tartışmacı olduğunu biliyorsun!”

“Zeus adına, evet! İşte tam da bu yüzden ^[211c] onunla konuşmanı istiyorum.”

“Gülünç duruma düşmem için mi?” diye sordum.

“Hayır tabii, Zeus adına. Ona iyi bir ders vermen için.”

“Bunu nasıl yapabilirim? Yetenekli bir genç ve Ktesippos’un öğrencisi olduğu için²⁴ bu iş hiç de kolay değil. Baksana, Ktesippos da buradaymış.”

24 Ktesippos Meneksenos’un yakın akrabası ve yaşça büyüğü olduğu için üzerinde büyük etkisi vardı. Ktesippos aynı zamanda Sokrates’in öğrencisi Megaralı Eukleides’in de öğrencisiydi. Megara okulu sofistlik düşüncesindeki “eristik” (kavgacı, mücadeleci) yaklaşımı geliştirmişti. Yani diyalektiği gerçeğe ve doğruya ulaşma aracı değil, haklı çıkma aracı sayıyordu.

“Kimseden çekinme Sokrates!” dedi. “Gel de tartış onunla.”

“Tartışalım o zaman!” dedim ben de.

Biz kendi aramızda konuşurken Ktesippos lafa karıştı ve şöyle dedi:

“Siz ikiniz neden tek başınıza ^[211d] bir sohbet şöleni başlattınız öyle? Bizim de katılmamızı istemiyor musunuz?”

“Tam aksine, sohbe katılmalısınız.” dedim. “Bu çocuk söylediklerimin bir kısmını anlamıyor, ama dediğine göre Meneksenos’un anlayacağına inanıyor ve soruları ona sormam için diyor.”

“Neden sormuyorsun öyleyse?”

“Soracağım.” dedim. “Şu sorumu yanıtla lütfen Meneksenos. Çocukluğumdan beri, herkes gibi benim de arzuladığım bir şey var. Kimi atları, ^[211e] kimi köpekleri, kimi altınları olsun ister, kimi de yüksek mevkilere çıkmayı. Böyle isteklere karşı hep kayıtsız kaldım, ama büyük bir tutkuyla dostlar edinmek istiyorum. Dünyanın en iyi bildircinine,²⁵ en iyi horozuna, hatta Zeus adına, dünyanın en iyi atına ya da köpeğine sahip olacağıma, iyi bir dostumun olmasını yeğlerim. Ve köpek adına²⁶ yemin ederim, Darius’un²⁷ altınlarına, hatta Darius’un kendisine sahip olacağıma bir dosta sahip olmak daha iyidir benim gözümden. ^[212a] Dostluğa bu kadar önem veririm. İkinize, yani Lysis ile sana baktıkça, bu genç yaşıınızda bu kadar çabuk ve bu kadar kolay bir şekilde dostluğu bulmanıza şaşıyorum ve gıpta ediyorum. Sen onu o da seni çabucak ve içtenlikle dost edindiniz. Ama ben öyle bir şeye

25 Bildircinlar ve horozlar antik Yunanistan’da evcil hayvanlardı ve besin kaynağı olarak tüketilmek için değil, daha çok büyük bir heyecanla izlenen horoz ve bildircin dövüşlerinde dövüştürülmek için yetiştirilirdi. Horoz ya da bildircin aynı zamanda âşıkların birbirlerine verdiği en makbul armağanlardandı.

26 Platon eserlerinde köpek adına yemine sıkça yer verir (bkz. *Gorgias* 482b). Tanrıların adına yemin etmek pek hoş karşılanmadığı için, Mısırlıların köpek başlı tanrısı Anubis’in adına yemin etmek yaygın bir alışkanlıktı.

27 Zenginliğiyle nam salmış Pers kralı I. Darius (MÖ 522 – 486).

sahip olmaktan o kadar uzağım ki, bir insanın bir başkasıyla nasıl dost olabileceğini bilmiyorum. Bu konuda deneyimli olduğun için işte tam da bunu sormak istiyorum sana. Biri bir başkasını sevdiğinde ^[212b] ikisinden hangisi diğerinin dostu olur? Yani seven mi sevilenin, yoksa sevilen mi sevenin dostudur? Yoksa ikisinin arasında hiçbir fark yok mudur?”

“Bence ikisinin arasında hiçbir fark yoktur.” dedi.

“Nasıl yani? Sadece biri diğerini sevdiğinde iki kişi birbirinin dostu mudur?”

“Bana öyle geliyor.”

“Peki ya seven bir insanın sevgilisi tarafından sevilmemesi mümkün değil mi?”

“Mümkün!”

“Nasıl olur peki? Seven bir insandan nefret edildiği de olmaz mı? Âşıkların sevgilileri yüzünden başlarına sıkça gelen ^[212c] bir şey değil mi bu? Sevgililerini her şeyden çok sevdikleri halde bazen bu sevgilerinin karşılıksız olduğunu, hatta bazen sevdiklerinin kendilerinden nefret ettiğini düşünürler. Bu sana gerçek görünmüyor mu?”

“Hayır, çok gerçek görünüyor.”

“Demek ki bu durumda, biri severken diğeri seviliyor.” dedim.

“Evet!”

“Öyleyse hangisi hangisinin dostu? Sevgisine karşılık bulduğuna ya da nefret edildiğine bakılmaksızın birini seven kişi mi sevdiğinin, yoksa sevilen kişi mi kendisini sevenin dostudur? Ya da birbirlerini karşılıklı sevmedikçe kimse kimsenin dostu değil midir?”

“Bana öyle geliyor!”

^[212d] “O halde, az önceki düşüncemizden farklı bir kanaate vardık sanırım. Daha önce bir kişi bir diğerini severse ikisi de birbirinin dostudur, demiştik. Oysa şimdi, sevgileri karşılıklı değilse ikisi de diğerinin dostu değildir, diyoruz.”

“Öyle görünüyor!”

“Demek ki gösterilen sevgiye karşılık verilmiyorsa ortada dostluk yoktur.”

“Öyle görünüyor.”

“Öyleyse, atlardan sevgilerine karşılık alamayan at severler at dostu değildir. Aynı şekilde bildircinların, köpeklerin, şarabın, beden eğitiminin ve sevgimize karşılık vermediği sürece felsefenin dostu olunamaz. ^[212e] Ya da bunlardan her biri sevgilerinin karşılığını alamadıkları halde sevdikleri şeylerin dostudurlar ve bu durumda:

*Ne mutlu çocukların, tek tırnaklı atların,
av köpeklerinin ve yabancı konukların dostu olana.*²⁸
diyen ozan yanılıyor.”

“En azından ben yanılmadığını sanıyorum.” dedi.

“Ozan sence doğru mu söylüyor?”

“Evet.”

“Demek ki görüldüğü kadarıyla, karşılığında ister sevsin ister nefret etsin, sevilen kişi kendisini sevenin dostudur Meneksenos. Örneğin yeni doğmuş çocuklardan bazıları henüz sevmeyi bilmezler, ^[213a] bazıları da kendilerini cezalandıran anne babalarından nefret ederler. Ama anne babaları bu durumda bile evlatlarını dünyadaki her şeyden çok severler.”

“Bana da öyle geliyor.” dedi.

“Bu akıl yürütmeye göre, dost seven değil, sevilendir.”

“Büyük ihtimalle.”

“Dolayısıyla, düşman da nefret eden değil, nefret edilendir.”

“Öyle görünüyor.”

“Eğer seven değil de sevilen dostsa, ^[213b] pek çok insan düşmanları tarafından sevilirken dostlarının nefretine maruz kalabilir ve düşmanlarının dostuyken dostlarının düşmanı olabilir. Ama sevgili dostum bu bana saçma geliyor. Hatta bir insanın dostuna düşman, düşmanına da dost olması bana imkânsız görünüyor.”

“Doğru söylediğini sanıyorum Sokrates.” dedi.

28 Solon, 21.2.

“O halde bu imkânsızsa, seven sevilenin dostu olabilir.”

“Besbelli!”

“Dolayısıyla nefret eden de nefret edilenin düşmanıdır.”

“Mecburen!”

“Bu durumda, daha önce ^[213c] üzerinde anlaştığımız düşünceyi kabul etmek zorundayız. Yani bir insan kendisini sevmeyeni hatta kendisinden nefret edeni sevdiği zaman, dostu olmayan birinin, sıklıkla da düşmanının dostu olur. Kendisinden nefret etmeyenden hatta kendisini sevenden nefret ederse, düşmanı olmayan birinin, çoğu zaman da dostunun düşmanı olur.”

“Mümkündür!” dedi.

“Peki, ne sevenler ne sevilenler ne de hem sevip hem sevilenler dost olamayacaksa ne yapmamız gerekiyor?” diye sordum. “Bu sözünü ettiklerimizin dışında başka birilerinin mi dost olduğunu varsaymalıyız?”

“Zeus adına, Sokrates, söyleyecek bir şey bulamıyorum.”

^[213d] “Acaba araştırmamıza doğru başlamamış olabilir miyiz Meneksenos?”

Bunun üzerine Lysis: “Bana da öyle geliyor Sokrates!” dedi ve bunu söylerken yüzü kızardı. Konuşmaları büyük bir dikkatle izlediği için bu sözleri istemeden ağzından kaçır-mış gibiydi. Sohbeta dalıp gitmiş olduğu açıktı.

Bunun ardından ben de Meneksenos’u biraz dinlendirmek istedim, arkadaşının felsefeye ilgi duymasından memnuniyet duyarak ^[213e] Lysis’e döndüm ve sohbeta onunla devam ettim.

“Sanırım doğru söylüyorsun Lysis. Araştırmamızda doğru bir yol izlemiş olsaydık böyle hatalara düşmezdik. Bu şekilde devam etmeyelim, izlediğimiz yol bana zor görünüyor. En başta yaptığımız gibi, bilgeliğin ataları ve önderlerimiz olan ozanların rehberliğinde ilerleyelim²⁹. ^[214a] Kimlerin dost

29 Platon diyalogun daha sonraki bölümlerinde ozanların dizelerini çürüteceği için bu sözlerinde ince bir alay var. Birçok diyalogunda Sokrates’in

olduğu konusunda söyledikleri pek de yanlış değil. Ama onların dediğine göre dostluk tanrıların insanları birbirine yaklaştırmasıyla olur. Hatırladığım kadarıyla şöyle derler:

*İşte tanrı böyle birleştirir birbirine benzeyen kişileri*³⁰

[214b] Yoksa bu dizelere hiç rastlamadın mı?”

“Rastladım!” dedi.

“Öyleyse aynı şeyi, yani benzerlerin zorunlu olarak benzerleriyle dost olduğunu söyleyen en büyük bilgelerin eserlerini de okumuş olmalısın.³¹ Bunlar evren ve doğa hakkında konuşup yazanlardır.”

“Haklısın.” dedi.

“Yani sence söyledikleri doğru mu?”

“Belki!” dedi.

“Belki söylediklerinin yarısı doğrudur, belki de tümü. [214c] Ama biz onları anlamıyoruz, çünkü bize göre kötü biri kötü birine ne kadar yakınlaşır, onunla ne kadar zaman geçirirse, ona adaletsizlik edeceği için o kadar da onun nefretine maruz kalacaktır. Birilerinin hakkını yiyenler hakkını yedikleriyle dost olamaz. Öyle değil mi?”

“Evet!” dedi.

“Kötüler birbirlerinin benzeriyse bu düşüncenin yarısı doğru olmayacaktır.”

“Doğru söylüyorsun.”

“Ama sanırım kastettikleri şey şu: İyiler birbirlerine benzerler ve dost olurlar, kötüler ise haklarında söylendiğine göre [214d] hiçbir zaman birbirlerine benzemezler hatta ken-

ağzından ozanları eleştirdiği halde, şiir sanatını ne kadar takdir ettiğini her fırsatta dile getirir. Nitekim Proklos’undan Homeros hayranı diye bahseder. Ozanlara mesafeli yaklaşmasının nedeni belki de Anaksimandros ve Elealılar döneminden beri süregelen, ozanlarla filozofları eski ile yeninin sözcüleri olarak gören yaklaşımın etkisidir. Bkz. *Devlet* 607b. ... *şiirle fel-sefenin bôzuşması yeni bir şey değildir*.

³⁰ Homeros *Odyseia* xvii.218

³¹ Platon burada Demokritos’a işaret ediyor. Aynı şekilde Aristoteles de (*Nikomakhos’a Etik* 1155b) Empedokles’in “benzerin benzerini istediğini” savunduğunu söyler.

dileriyle bile aynı değildirler, değişken ve tutarsızdırlar. Ve bir şey kendine benzemez, kendinden farklıysa başka bir şeye de benzeyemez ve onunla dost olamaz. Sen de öyle düşünmüyor musun?”

“Evet, öyle.” dedi.

“Sevgili dostum, bana öyle geliyor ki ‘benzer benzerinin dostudur’ diyenler sadece iyilerin birbirleriyle dost olabileceğini, kötülerin ise ne iyilerle ne de kötülerle hiçbir zaman gerçek bir dostluk kuramayacağını kastediyorlardır. Katılıyor musun?”

Başıyla onayladı.

“O halde kimlerin dost olduğunu söyleyebiliriz artık. Akıl yürütmemize göre ^[214e] iyilerin dost olabileceği kanaatine vardık.”

“Kesinlikle öyle görünüyor.”

“Ben de öyle düşünüyorum, ama bir tereddüttüm var. Zeus adına neye takıldığıma bir göz atalım. Benzer benzerinin benzeri olduğu için onun dostuysa, böyle bir insan dostuna yararlı olabilir mi? Ya da şöyle söyleyeyim: herhangi bir benzer benzerine kendi kendine sağlayamayacağı bir yararı ya da zararı sağlayabilir mi? ^[215a] Ya da kendisine sağlayamayacağı [bir yararı ya da zararı] benzerinden bekleyebilir mi? Bu durumda, birbirlerine hiç yardımcı olmayan böyle insanlar birbirlerine nasıl değer verebilirler? Öyle bir şey olabilir mi?”

“Olamaz!”

“Birbirlerine değer vermediklerine göre nasıl dost olabilirler?”

“Asla olamazlar!”

“Demek ki benzer benzerinin dostu değildir. Ama iyi bir insan iyi biriyle benzerliği yüzünden değil, iyiliği yüzünden dost olabilir mi?”

“Belki!”

“Nasıl yani? İyi bir insan iyi biri olduğu ölçüde kendine yeten biri değil midir?”

“Evet!”

“Kendine yeten biri kendine yettiği için hiç kimseye ihtiyaç duymaz, değil mi?”

“Duymaz!”

“Hiç kimseye ihtiyaç duymayan biri de hiçbir şeye değer vermez.”

[215b] “Vermez tabii!”

“Ama başkalarına değer vermeyen biri onları sevemez.”

“Kesinlikle öyle!”

“Sevmeyen de dost olamaz.”

“Öyle görünüyor.”

“Kendilerine yetebildikleri için ayrı olduklarında birbirlerini özlemeyen, birlikte olduklarında da birbirlerine ihtiyaç duymayan iyiler iyilerle nasıl dost olabilir? Böyle insanların birbirlerine değer vermesi nasıl sağlanabilir?”

“Hiçbir şekilde sağlanamaz.”

[215c] “Birbirlerine değer vermezlerse de dost olamazlar.”

“Haklısın!”

“Nasıl bir çıkmaza girdiğimizi görüyor musun Lysis? Her konuda yanılıyor olabilir miyiz?”

“Nasıl?” diye sordu.

“Vaktiyle birinden duymuştum, şimdi aklıma geldi. Benzer benzerinin, iyi de iyinin düşmanıdır demişti ve tanığı olarak Hesiodos’un şu dizelerini göstermişti:

*Çömlekçi çömlekçiyi kıskanır, ozan ozanı, [215d] dilenci de dilenci.*³²

Bu özdeyişin her durumda geçerli olduğunu söylemişti. Ona göre özellikle birbirlerine en çok benzeyenler birbirlerine karşı kıskançlık, kavga etme isteği ve düşmanlıkla doluyken, benzemeyenler birbirlerine karşı sevgi doluymuş. Yardımına ihtiyaç duyduğu için yoksul zenginle, güçsüz güçlüyle dost olmak zorundaymış. Hasta hekime, cahil okumuşa saygı duyar ve severmiş. [215e] Sonra da çok etkili bir

32 Hesiodos, *İşler ve Günler* 25-26.

konuşmayla bütün evrende benzerin benzeriyle dost olamayacağını, bunun tam tersinin geçerli olduğunu, yani en güçlü dostluğun birbirlerine en zıt şeylerin arasında gelişebileceğini ayrıntılarıyla anlatmıştı. Her şey benzerini değil karşıtını arzularmış; kuru ıslağı, soğuk sıcak, acı tatlıyı, keskin körelmiş, dolu boşu, boş doluyu arzularmış ve başka her şey için aynı ilke geçerliymiş. Çünkü karşıt karşıtını beslerken, benzerin benzerine hiçbir faydası yoktur. ^[216a] Bu söyledikleriyle beni oldukça etkilemişti sevgili dostum, çünkü çok güzel konuşuyordu. Sizler söylediklerini nasıl buldunuz?”

“Duyduğum kadarıyla güzel konuşmuş.” dedi Meneksenos.

“Öyleyse karşıt karşıtının dostudur diyebilir miyiz?”

“Kesinlikle.”

“İyi de bu sana biraz tuhaf gelmiyor mu Meneksenos?” dedim. “Her söylenene itiraz etmekten hoşlanan³³ bilgeler bunun üzerine bize saldırıp ‘düşmanlık dostluğun tam karşıtı değil midir?’ diye sormazlar mı? ^[216b] Onlara ne yanıt verebiliriz? Doğru söylediklerini kabul etmek zorunda kalmaz mıyız?”

“Kalırsınız!”

“Öyleyse, dostun dostu düşman, düşmanın dostu dost mudur, diye sormazlar mı?”

“İkisi de değil!” dedi.

“Yoksa adil olan olmayanın, ölçülü olan olmayanın, ya da iyi kötünün mü dostudur?”

“Öyle olduğunu sanmıyorum!”

“Ama bir şey karşıtılığı yüzünden başka bir şeyin dostu olduğuna göre, bunlar da mecburen birbirinin dostu olmalı.”

“Mecburen.”

“Demek ki ne benzer benzerinin, ne de karşıt karşıtının dostudur.”

“Öyle görünüyor.”

33 Orijinali ἀντιλογικός [antilogikos].

[216c] “O zaman şunu da düşünmemiz gerekir: Belki de sözünü ettiklerimizin hiçbirisi gerçekten dost değildir ve ne iyi ne de kötü olan belki de iyinin dostu olabiliyordur.”

“Ne demek istiyorsun?” diye sordu.

“Zeus adına, bilemiyorum!” dedim. “Tartışmanın var-
dığı bu açmaz [*aporia*] başımı döndürdü ve sanırım ‘güzel
olan dosttur’³⁴ diyen eski atasözü haklı olabilir. [Güzel] yu-
muşak, pürüzsüz ^[216d] ve yüzeyi yağlı bir şey olmalı. Belki de
öyle olduğu için elimizin içinden kayıp gidiyor. Yani güzelin
iyi olduğunu söylüyorum. Sen ne dersin?”

“Bana da öyle geliyor,” dedi.

“Kâhin gibi konuşacak olursam, iyinin ve güzelin dostu
ne iyi ne de güzel olandır. Bunu da nereden çıkardığımı şöyle
anlatayım. Kanımca şeyler üç cinstir³⁵: iyiler, kötüler ve ne
iyi ne de kötü olanlar. Sence de öyle değil mi?”

“Evet, bence de öyle!”

“Öyleyse iyi iyinin, ^[216e] kötü kötünün ve daha önceki
akıl yürütmemize göre iyi kötünün dostu olamaz sanırım.
Bu durumda geriye tek bir seçenek kalıyor. Bir şey başka
bir şeyin dostu olacaksa, ne iyi ne de kötü olan iyinin ya da
kendi benzerinin dostu olabilir. Çünkü hiçbir şey kötünün
dostu olamaz sanırım.”

“Doğru!”

“Ama az önce benzer benzerinin dostu olamaz demiştik.
Öyle değil mi?”

“Evet!”

“O zaman, iyi ya da kötü olmayan benzerinin dostu ola-
maz.”

“Olamaz görünüyor.”

“Demek ki ^[217a] iyinin dostu olabilecek tek şey sadece ne
iyi ne de kötü olandır.”

34 Bkz. Theognis *Elegiai* 17, “ὅτι καλόν, φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ
φίλον ἐστίν.” [güzel olan dosttur, güzel olmayan da dost değildir.]

35 Orijinali γένος [genos].

“Öyle olması gerekir!”

“O halde çocuklar, şimdi söylediklerimiz bize doğru bir yol açmıyor mu? Örneğin sağlıklı bir bedeni ele aldığımızda, kendi kendine yeterli olduğu için bir hekime ya da bakıma ihtiyaç duymaz. Yani hiçbir sağlıklı insan sağlık sorunları nedeniyle bir hekimin dostu olmaz. Öyle değil mi?”

“Öyle!”

“Ama sağlık sorunları nedeniyle hasta hekimin dostu olur sanırım.”

“Nasıl olmasın?”

“Hastalık kötü bir şeydir, ^[217b] ama hekimlik sanatı yararlı ve iyidir.”

“Evet!”

“İnsan bedeni bir beden olarak ele alındığında ne iyi ne de kötüdür.”

“Öyle.”

“Bu durumda, insan bedeni hastalık yüzünden hekimlik sanatını kabul etmek ve sevmek zorunda kalır.”

“Bana öyle geliyor.”

“Demek ki iyi ya da kötü olmayan [bir şey] kötünün varlığı yüzünden iynin dostu oluyor.”

“Öyle görünüyor.”

“Ama bunun, içinde taşıdığı kötülük kendisini kötü yapmadan önce gerçekleşeceği açıktır. Eğer kötü olmuş olsaydı, ^[217c] artık iyiyi arzulayamayacak ve onun dostu olamayacaktı. Çünkü daha önce iyi kötünün dostu olamaz demiştik.”

“Gerçekten de mümkün değil.”

“Şimdi şu söylediğimi düşünün: Bazı şeyler birlikte bulundukları şeylerle aynı türdendir, bazıları da değildir. Örneğin bir şey belirli bir renge boyandığı zaman, boya boyanan şeyle birlikte var olur.”

“Çok doğru!”

“Bu durumda, boyanan şey ^[217d] boyayla aynı renkte mi olur?”

“Ne demek istediğini pek anlayamadım,” dedi.

“Şöyle anlatayım: Senin sarı saçlarına beyaz boya³⁶ sürse-ler saçların beyaz mı olur yoksa sadece beyaz mı görünürler?”

“Beyaz görünürler.” diye yanıt verdi.

“Ama saçında beyazlık da olur.”

“Evet.”

“Buna rağmen beyaz olmazlar. Beyazlık var olduğu hal-de saçların ne beyaz ne de siyahtır.”

“Doğru!”

“Ama sevgili dostum, yaşlandığın zaman saçların beyaz-laşacak. Bu durumda saçında bulunan renkle ^[217e] saçının kendi rengi aynı olacak, ancak o zaman beyazlığın varlığı yüzünden saçların beyaz olacak.”

“Kesinlikle.”

“Şimdi de şunu sorayım: Bir şey, birlikte bulunduğu şeyle her zaman bir mi olur, yoksa birlikte bulunuş biçimine göre bazen bir olup bazen olmaz mı?”

“Galiba öyle!” dedi.

“O halde, ne iyi ne de kötü olan bir şeye kötülük katıldı-ğında bazen kötü olur, bazen de olmaz.”

“Elbette.”

“Demek ki, içine kötülük katılan şey kötüleşmediği süre-ce, katılan kötülük onu iyiyi arzulamaya yöneltir. Ama ka-tılan kötülük onu kötü yaparsa, bu onu iyiyi sevmekten ve arzulamaktan vazgeçirir. Çünkü artık ^[218a] ne iyi ne de kötü değil sadece kötüdür ve kötü iynin dostu olamaz.”

“Elbette hayır!”

“Bu yüzden, ister tanrı ister insan olsunlar, zaten bilge olanların artık bilgeliği sevmediğini söyleyebiliriz. Aynı şe-kilde kötü denmelerini gerektirecek derecede bilgisiz olanlar da bilgeliğin dostu değildirler, çünkü kötü ve cahil olan kim-

36 Orijinalde ψιμύθιον [psimythion], üstübeç. Yüzü beyaza boyamak için kullanılan kurşun karbonat tuzu. Yakın zamanlara kadar kozmetik ürü-nü olarak kullanılıyordu, ancak kurşun zehirlenmesine neden olduğu için günümüzde çoğu ülkede kullanımı yasaklandı.

se bilgeliğin dostu olamaz. Geriye, kötü bir şeye yani bilgisizliğe sahip oldukları halde henüz aptal ve cahil olmayanlar, ^[218b] bilmedikleri şeylerle ilgili bilgisizliklerinin farkında olanlar kalıyor. İşte bunun için bilgeliği sevenler ne iyi ne de kötü olanlardır. İyiler de kötüler de bilgeliği sevmeyenler, çünkü daha önce söylediğimiz gibi karışık karışık, benzer de benzerinin dostu olamaz. Yoksa öyle dediğimizi hatırlamıyor musunuz?”

“Elbette hatırlıyoruz!” dediler.

“İşte şimdi, dostun ne olup olmadığını en iyi şekilde anladık Lysis ve Meneksenos.” dedim. “Yani şunu diyoruz: Ne iyi ne de kötü olan, ^[218c] ruhen, bedenlen ve başka her açıdan kötülük sayesinde iyinin dostu olur.”

İkisi de bana hak verip söylediklerimin doğru olduğunu kabul ettiler. Ben de peşinde olduğu avı yakalamış bir avcı gibi keyiflendim. Ama sonra, vardığımız bu sonuçların doğru olmadığına dair nereden kaynaklandığını anlayamadığım bir şüphe düştü içime ve canım sıkkın hemen şöyle dedim:

“Eyvahlar olsun Lysis ve Meneksenos, hayallerimizde zenginleştik korkarım!”³⁷

^[218d] “Neler oluyor?” diye sordu Meneksenos.

“Dostluk hakkında konuşurken korkarım, sahtekârlarla karşılaşmış gibi yanıldık.”

“Nasıl yani?” diye sordu.

“Şöyle düşünelim!” dedim. “Bir insan dostsa herhangi bir şeyin dostu mudur yoksa değil midir?”

“Mecburen [dostudur]!”

“Bunu herhangi bir nedenle ve bir şeyler amaçlayarak mı yapar, yoksa bir nedeni ve amacı yok mudur?”

“Bir nedeni ve bir amacı vardır.”

“Bir neden yüzünden bir şeye dost olan kişi ona bu neden yüzünden mi, yoksa ne dost ne de düşman olmaması ^[218e] yüzünden mi dost olur?”

37 “Boş hayaller kurduk” anlamına gelen, antikitede çok kullanılan bir atasözü.

“Ne demek istediğini pek anlayamadım.” dedi.

“Düşüncelerimi izleyememen doğal. Ama belki başka şekilde söylersem beni daha iyi izlersin, hatta ben de ne demek istediğimi daha iyi anlarım. Az önce hasta hekimin dostudur demiştik, öyle değil mi?”

“Evet!”

“Hastalığı yüzünden ve iyileşmek amacıyla hekimin dostu olmaz mı?”

“Evet!”

“Hastalık kötü bir şey değil mi?”

“Olmaz olur mu?”

“Ya sağlıklı olmak nasıl bir şey?” diye sordum. “İyi mi, kötü mü, yoksa ne iyi ne de kötü bir şey mi?”

[219a] “İyi bir şeydir.” diye yanıt verdi.

“Daha önce, ne iyi ne de kötü bir şey olan bedenin kötü bir şey olan hastalık yüzünden hekimlik sanatının dostu olduğunu söylemiştik sanırım. Hekimlik sanatı ise iyi bir şeydir ve sağlık yüzünden sevilir. Sağlık da kendiliğinden iyi bir şeydir, değil mi?”

“Evet!”

“Sağlık dost mudur yoksa değil midir?”

“Dosttur.”

“Hastalık da düşmandır.”

“Elbette.”

“Demek ki ne iyi ne de kötü olan [beden], [219b] kötü ve düşman olan [hastalık] yüzünden, iyilik ve dostluk [sağlığı] amacıyla iynin [hekimlik sanatının] dostu olur. “

“Öyle görünüyor.”

“O halde, dost [beden] düşmanı [hastalık] yüzünden ve dostluğu [sağlığı] amaçlayarak dostunun [hekim] dostu olur.”

“Öyle görünüyor.”

“Pekâlâ!” dedim. “Buraya kadar gelebildiğimize göre yanılmamak için dikkat edelim çocuklar. Daha önce imkânsız olduğunu söylediğimiz dostun dostla ve iynin iyiyle dost

olması konusunu bir kenara bırakalım. Ama şimdi söyleyeceğimizin bizi yanılgıya düşürmemesi için ^[219c] bir konuyu incelememiz gerekiyor. Hekimlik sanatının sağlık yüzünden dost olduğunu iddia etmedik mi?”

“Evet.”

“Dolayısıyla sağlık da dosttur.”

“Kesinlikle.”

“Ama dostsa bir şey yüzünden dosttur.”

“Evet.”

“Ve daha önce kabul ettiklerimize göre bu şey de dostumuz olan bir şeydir.”

“Kesinlikle.”

“Dolayısıyla, o da dost olan başka bir şey sayesinde dost olacaktır.”

“Evet.”

“Ama bizi bir dosttan diğer bir dosta sürükleyen bu yolu terk ederek bir başlangıca, ^[219d] bütün diğer dostlukların sayesinde kurulduğunu söyleyebileceğimiz bir ilk dosta ulaşmamız gerekmez mi?”

“Gerekir!”

“Aslında söylediğim şey şu: Başka bir şey sayesinde dost olduklarını söylediğimiz şeyler başlangıçtaki o ilk ve gerçek dostun aldatıcı hayalleri olabilir. Şöyle akıl yürütelim: Bir şeye çok fazla değer veren bir insan, örneğin oğluna sahip olduğu bütün hazinelerden daha fazla değer veren bir babanın, ^[219e] oğlunu her şeyden üstün tuttuğu için başka şeylere de değer vermesi gerekmez mi? Örneğin, oğlunun baldıran zehri³⁸ içtiğini öğrenirse ve şarap içmenin oğlunun hayatını kurtaracağına inanırsa şaraba büyük değer vermez mi?”

“Vermez olur mu?”

“Aynı değeri şarabın içinde bulunduğu testiye de vermez mi?”

“Kesinlikle.”

38 Κώνειον (koneion) bitkisinden elde edilen bu zehir idamlarda kullanılırdı. İdamla mahkûm edilen Sokrates de baldıran zehri içmek zorunda bırakılmıştı.

“Bu durumda baba, oğlu ile bir testiye ve oğlu ile üç kadeh³⁹ şaraba aynı değeri mi vermiş oluyor? Ya da belki durum şöyledir: Verilen bu değer belirli bir amaç için üretilen araçlara değil, bütün bu araçların hizmet etmek üzere ^[220a] üretildiği amacın kendisine veriliyor. Çoğu zaman altına ve gümüşe büyük değer verdiğimizizi söyleriz, ama bu doğru değildir. Bizim asıl değer verdiğimiz şey altın ve benzerleri aracılığıyla elde edebileceklerimizdir. Böyle diyebilir miyiz?”

“Elbette.”

“Dostluk için de aynı mantık geçerli midir? Başka bir dost sayesinde oluşan dostluklardan söz ettiğimiz zaman söylediklerimiz lafta kalır. ^[220b] Aslında görüldüğü kadarıyla, gerçek dostluk bütün bu sözde dostluklarla ulaşılan şeydir.”

“Öyle görünüyor.”

“Demek ki başka bir dosttan ötürü dost olan gerçek dost değildir.”

“Doğru.”

“Dostun başka bir dosttan ötürü dost olmadığı açıklığa kavuştu artık. Peki, iyi dost mudur?”

“Bana öyle geliyor.”

“O halde iyi kötü nedeniyle sevilir ^[220c] ve bu şöyle olur: Az önce bahsettiğimiz üç cinsten, yani iyi, kötü ve ne iyi ne de kötüden ikisi kalır, ama kötü tamamen dışarıda bırakılırsa ve daha önce bahsettiğimiz gibi bedenle, ruhla ve tek başlarına ne iyi ne de kötü olduklarını söylediğimiz bütün diğer şeylerle ilişkiye girmezse, bu durumda iyinin bize hiçbir yararı olmayacak mıdır, iyi bizim için tamamen yararsız mı olacaktır? Hiçbir şey bize zarar vermeseydi ^[220d] yardıma ihtiyacımız da olmazdı ve dolayısıyla bu durumda, iyiyi kötü nedeniyle sevdiğimiz ve ona bu nedenle düşkün olduğumuz açıkça ortaya çıkar. Kötü hastalıktır ve iyi onun ilacıdır. Hastalık yoksa ilaca da gerek kalmaz. Kendi başına bir ya-

³⁹ Orijinaldeki κοτύλη [kotyle] 0,276 litreye karşılık gelen bir hacim birimidir.

rarı olmamak ve ancak ne iyi ne kötü olan bizler tarafından, kötülük sebebiyle sevilme midir iyinin doğası?”

“Öyle görünüyor.”

“Başka bir dosttan ötürü dost edindiklerimizin tümünün bizi götürdüğü son nokta olan o [ilk gerçek] dost diğerlerine hiç benzemez. ^[220e] Onlara başka bir dosttan ötürü edinilen dost deniyor, ama gerçek dostun doğası tamamen farklıdır. [Gerçek dostun] bir düşman yüzünden dost olduğu ortaya çıktı ve düşman yok olursa görüldüğü kadarıyla dostluğu da sona erecektir.”

“Şimdiye kadar konuştuklarımıza göre öyle görünüyor.”

“Zeus adına! ^[221a] Kötülük ortadan kalkarsa açlık, susuzluk ve buna benzer yoksunluklar da mı ortadan kalkacak? Yoksa insanlar ve diğer hayvanlar var olduğu sürece açlık da var olacak ama kimseye zarar vermeyecek mi? Kötülük ortadan kalktığına göre susamak ve diğer arzular artık kötü sayılmayacak mı? Yoksa [o koşullarda] neyin var olup neyin var olmayacağını sormak gülünç mü? Kim bilebilir? Bildiğimiz tek şey, mevcut koşullarda, aç olan bir insanın bundan bazen zarar bazen de yarar gördüğüdür. Öyle değil mi?”

“Elbette!”

“Susayan ya da buna benzer başka bir arzu duyan biri ^[221b] bu arzusundan bazen yararlı, bazen zararlı, bazen de ne yararlı ne de zararlı çıkar, öyle mi?”

“Kuşkusuz!”

“Kötü şeyler yok olursa kötü olmayan şeylerin de onlarla birlikte yok olması mı gerekir?”

“Hayır, gerekmez.”

“O halde, kötülükler ortadan kalksa bile ne iyi ne de kötü olan arzular var olmaya devam edecek.”

“Öyle görünüyor.”

“Ama bir şeyi arzulayan ve ona tutkun olan bir insanın arzuladığı ve tutkun olduğu şeyi sevmemesi mümkün mü?”

“Öyle olduğunu hiç sanmıyorum.”

“Demek ki görüldüğü kadarıyla ^[221c] kötülük ortadan kalksa bile, bazı şeyler dost olmayı sürdürecektir.”

“Evet.”

“Ama bir şey kötülük sayesinde başka bir şeyin dostu oluyorsa, kötülük ortadan kalkarsa hiçbir şey hiçbir şeyin dostu olamaz. Çünkü neden ortadan kalktığı zaman onun sonucu da ortadan kalkar.”

“Doğru söylüyorsun.”

“Dostun bir şeyi bir neden yüzünden sevdiği konusunda anlaşmıştık ve ardından ne iyi ne de kötü olan bir şeyin ^[221d] kötü yüzünden iyiyi sevdiğini söylemiştik.”

“Doğru.”

“Ama görüldüğü kadarıyla şimdi başka bir sevme ve sevilme nedeni ortaya çıktı.”

“Öyle görünüyor.”

“O halde, az önce söylediğimiz gibi dostluğun asıl nedeni arzu mudur? Bir şeyi arzulayan kişi bu arzuyu duyduğu sürece arzuladığı şeyin dostu mu olur ve daha önce dostluk hakkında söylediklerimiz uzun dizilmiş bir şiir gibi kuru laf kalabalığı mıdır?”

“Büyük bir ihtimalle öyle!”

“Ama bir insan kendisinde eksik olan, ^[221e] ihtiyaç duyduğu şeyi arzular. Öyle değil mi?”

“Evet.”

“Dolayısıyla, bir şeye ihtiyaç duyan insan ihtiyaç duyduğu için mi o şeyin dostudur?”

“Öyle sanıyorum.”

“Ve bir insan kendisinden esirgenen şeye ihtiyaç duyar.”

“Nasıl duymaz?”

“Görüldüğü kadarıyla insanlar aşk, dostluk ve arzu gibi duygular söz konusu olduğunda, kendilerine en yakın olan⁴⁰ ihtiyaç duyarlar Meneksenos ve Lysis.”

40 Orijinaldeki οἰκεῖος [oikeios] aşına, yakın, samimi, iyi bilinen anlamlarına gelir.

İkisi de bana hak verdi.

“Sizler de eğer dostsanız, bu doğalarınızın birbirine yakın olmasındandır.”

“Kesinlikle öyle,” dediler.

“O halde çocuklar, bir insan bir başkasını ruhu, ^[222a] huy-ları, karakteri ve dış görünüşü uyuştuğu için sever ve arzular. Aksi takdirde onu sevmez ve arzulamaz.”

Meneksenos, “Elbette!” dedi. Lysis ise sessiz kaldı.

“Pekâlâ,” dedim. “Doğal yakınlığın, zorunlu olarak dostluğa yol açtığını gösterdik. Öyle değil mi?”

“Öyle görünüyor.”

“Demek ki yapmacık olmayan gerçek âşık da sevgilisi tarafından ^[222b] zorunlu olarak sevilmelidir.”

Lysis ile Meneksenos bana zorlukla hak verdiler, ama Hippothales mutluluğundan renkten renge girdi. Bunun üzerine ben de savımızı gözden geçirmek üzere tekrar söz aldım.

“Yakınla benzer arasında bir fark varsa, dostluğun tanımıyla ilgili söylediklerimizin değersiz olmadığını sanıyorum Meneksenos ve Lysis. Ama yakın ile benzer aynı şeyse, benzerin benzerliği yüzünden benzerine yararsız olduğunu savunan az önceki iddiamızı çürütmemiz kolay olmayacak. Yararsızın dost olduğunu ^[222c] kabul etmek de yanlış olacak. Bu tartışmayla sarhoş olmuş gibi başımız dönmeye başladığına göre yakının benzerden farklı olduğu konusunda anlaşalım mı?”

“Elbette.”

“Bu durumda şu iki düşünceden hangisi geçerlidir? İyinin herkese yakın, kötünün de herkese yabancı olduğunu mu, yoksa iyinin iyiye, köyünün kötüye, ne iyi ne de kötü olanın da ne iyi ne de kötü olana yakın olduğunu mu var-sayalım?”

“Öyle sanıyoruz,” dediler ikisi de. “Her biri [kendisiyle aynı olana] yakındır.”

[222d] “O halde çocuklar, dostluk hakkında ilk başta reddettiğimiz akıl yürütmeye geri döndük yine.” dedim. “Çünkü buna göre, adaletsiz adaletsiz ve kötü kötüye, en az iyinin iyiye dost olduğu kadar dost olabilir.”

“Öyle görünüyor.” dedi.

“Nasıl yani? İyi ile yakının aynı şey olduğunu iddia ederek iyinin sadece iyiyle dost olduğunu mu söyleyeceğiz?”

“Kesinlikle!”

“Ama biz bu savı çürüttüğümüzü sanıyorduk, hatırlamıyor musunuz?”

“Hatırlıyoruz.”

[222e] “O halde tartışmamızı uzatmanın bir anlamı yok, bir sonuca varamayacağımız açıkça belli oldu. Bu yüzden [izin verin de] mahkemelerdeki deneyimli hatipler gibi şimdiye kadar konuştuklarımızı toparlayayım. Eğer ne sevenler, ne sevilenler, ne benzerler, ne benzer olmayanlar, ne iyiler, ne yakın olanlar, ne de sıraladığımız ve çok oldukları için şimdi hatırlayamadığım diğerleri... Bunların hiçbirisi dost değilse, artık benim söyleyecek lafım kalmadı.”

[223a] Bunları söyleyerek orada bulunan yaşça büyüklerden birini tartışmanın içine çekmeyi düşünmüştüm. Ama birden kötü ruhlar gibi Meneksenos ile Lysis’in bakıcıları peyda oldu. Yanlarında delikanlıların küçük kardeşleri vardı ve saat geç olduğu için eve dönmelerinin gerektiğini söylediler. Orada bulunanların yardımıyla ilk başta bakıcıları uzaklaştırmaya çalıştık, ama bizi hiç umursamadılar. Bizimle bozuk bir aksanla⁴¹, sinirli sinirli konuştular ve delikanlıları çağırdılar. Hermaia kutlamalarında içkiyi fazla kaçırmış göründüklerinden [223b] onlarla anlaşılamayacağımızı düşündük ve sohbetimizi bitirerek toplantıyı dağıttık. Ama delikanlılar yanımızdan uzaklaşırken arkalarından şöyle seslendim:

41 Çocukların bakıcısı olan kölelerin anadili Yunanca olmayabilir veya Yunanca dahi olsa köle alındıkları kentin aksanıyla konuşuyor olabilirler.

“Hem siz hem de bu yaşı halimle ben rezil rüsva olduk Lysis ve Meneksenos. Bizi dinleyenler arkamızdan: ‘Bunlar birbirinin dostu olduğunu düşünüyor –çünkü kendimi de sizin dostunuz sayıyorum– ama daha dostluğun tanımını vermeyi başaramadılar.’ diyecekler.”

Kaynakça

- ADAMS, Don, "A Socratic Theory of Friendship." *International Philosophical Quarterly*, 35: 269–282, (1995).
- ADAMS, Don, "Elenchos and Evidence." *Ancient Philosophy*, 18 (2): 287–307, (1988).
- ADAMS, Don, "The Lysis Puzzles." *History of Philosophy Quarterly*, 9 no. 1: 3–17, (1992).
- ANDERSON, J. K., "Hoplite Weapons and Offensive Arms." In *Hoplites: The Classical Greek Battle Experience*, ed. Victor Davis Hanson. London: Routledge, 1991.
- ANNAS, Julia, "Plato and Aristotle on Friendship and Altruism." *Mind*, 86 (344), 532–554, (1977).
- ANNAS, Julia, and ROWE, C., eds. *Perspectives on Plato, Modern and Ancient*. Cambridge: Harvard University Press, 2003.
- ANAGNOSTOPOULOS, Georgios, "Plato: Laches & Charmides." *Journal of the History of Philosophy*, 12 (1):102–103, (1974).
- BAL, Metin, "Caydırmaya Karşı Platon'un Lakhes Diyalogunda ve Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya Romanında Cesaret Felsefesi." *Mavi Atlas*, 6 (1) / 90–130, (2018).
- BALOT, Ryan K., "Subordinating Courage to Justice, Statocraft and Soulcraft in Fourth-Century Athenian Rhetoric and Platonic Political Philosophy." *Rhetorica*, XXV, (1), 35–52, (Winter, 2007).

- BARNEY, Rachel, "Eros and Necessity in the Ascent from the Cave." *Ancient Philosophy*, 28(2): 357–372, (2008).
- BEALER, G., "*Intuition and the Autonomy of Philosophy*." in Paul, M.D. and Ramsey, W. (eds.) *Rethinking Intuition: The Psychology of Intuition and Its Role in Philosophical Inquiry*. Lanham: Rowman & Littlefield: 201–239, 1998.
- BELFIORE, E. S., *Socrates' Daimonic Art*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. _
- BENSON, H.H., "*Socratic Method*." in Morrison, D. (ed.) *Cambridge Companion to Socrates*. Cambridge: Cambridge University Press: 179–200, (2011).
- BENSON, H.H., "The Dissolution of the Problem of the Elenchus." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 13: 45–112, (1995).
- BENSON, H.H., *Socratic Wisdom*. New York: Oxford University Press, 2000.
- BERKOWITZ, Peter, *Virtue and the Making of Modern Liberalism*. Princeton: Princeton University Press, 1999.
- BERNADETE, Seth, *The Argument of the Action*. Chicago: The University of Chicago Press, 2000.
- BEVERSLUIS, J., *Cross Examining Socrates*. New York: Cambridge University Press, 2000.
- BLITZ, Mark, "An Introduction to the Reading of Plato's Laches." *Interpretation* 5:185, (1975).
- BOLOTIN, David, *Plato's Dialogue on Friendship. An Interpretation of the Lysis with a New Translation*. Ithaca–London: Cornell University Press, 1979.
- BOOTH, W., *A Rhetoric of Irony*. Chicago: University of Chicago Press, 1975.
- BOSCH-VECIANA, A., "Plato's Lysis: Aporia and Dialectic Logoi Friendship 'Realized' all throughout the Dialogue." *Revista catalana de teologia*, 23 (1), 109–118, (1998).

- BRICKHOUSE, T.C., and SMITH, N.D., *Plato's Socrates*. New York: Oxford University Press, 1994.
- BRICKHOUSE, T.C., and SMITH, N.D., "Socrates and the Unity of the Virtues." *Journal of Ethics*, 1: 311–324, (1997)
- BRICKHOUSE, T.C., and SMITH, N.D., "The Socratic Elenchos?" in Scott, G.A. (ed.) *Does Socrates Have a Method: Rethinking the Elenchus in Plato's Dialogues and Beyond*. University Park: Pennsylvania State University Press: 145–157, 2002.
- BURY, R. G., "The Ethics of Plato." *International Journal of Ethics*, 20 (3), 271–281, (1910).
- CROMBIE, I. M., *An Examination of Plato's Doctrines*. Vol.1. London: Routledge, 1962.
- DANCY, R. M., "With Friends, 'More Is Going on that Meets the Eye'. A Discussion of Terry Penner and Christopher Rowe, Plato's *Lysis*." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, XXXI (Winter): 323–47, (2006). _
- DAVIDSON, James, *Courtesans and Fishcakes: The Consuming Passions of Classical Athens*. London: St. Martin's Press, 1998.
- DEMİRCİ, Fatih, "İki Siyasal Eğitim Modeli: Sokrates ve Platon'un Eğitim ve İnsan Anlayışları." 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), 105–127, 2007.
- DEVEREUX, Daniel T., "Courage and Wisdom in Plato's Laches." *Journal of the History of Philosophy*, 15: 129–141, (1977).
- DEVEREUX, Daniel T., "The Unity of the Virtues in Plato's Protagoras and Laches." *Philosophical Review*, 101 (4):765–789, (1992).
- DOBBS, Darrell, "For Lack of Wisdom: Courage and Inquiry in Plato's Laches." *Journal of Politics*, 48: 825–850, (1986).

- DOVER, Kenneth J., *Greek Homosexuality*. New York: Vintage Publisher, 1980.
- EBREY, David, "Socrates on Why We Should Inquire." *Ancient Philosophy*, 37 (1):1–17, (2017).
- EL MURR, D., *Philia* in Plato. In: Stern–Gillet, S.–Gurtler, G. M. (eds): *Ancient and Medieval Concepts of Friendship*. Albany: State University of New York Press, 3–34, 2014.
- EMLYN–JONES, C., "Dramatic Structure and Cultural Context in Plato's *Laches*." *Classical Quarterly*, 49 (1):123–138, (1999).
- FEREJOHN, Michael, 1982, "The Unity of Virtue and the Objects of Socratic Inquiry." *Journal of the History of Philosophy*, 20:1–21.
- FEREJOHN, Michael, "Socratic Virtue as the Parts of Itself." *Philosophy and Phenomenological Research*, 43: 377–388, (March, 1984).
- FERRARI, G., "Platonic Love," in *The Cambridge Companion to Plato*. Richard Kraut (ed.), pp. 248–276, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- FOLEY, Richard, "The Better Part of Valor: The Role of Wisdom in Plato's *Laches*." *History of Philosophy Quarterly*, 26: 213–233, (2009).
- FORSTER, M., 2006, "Socrates' Demand for Definitions." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 31: 1–47, (2006).
- FOUCAULT, Michel, "The Courage of Truth: The Government of Self and Others." II. *Lectures at the Collège de France*, 1983–1984, New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- FREDE, M., "Plato's Arguments and the Dialogue Form." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, Methods of Interpreting Plato and his Dialogues 10 (Supplement): 201–219, 1992.
- FUTTER, D.B., "Socratic 'Argument' in Plato's Early Definitional Dialogues." *South African Journal of Philosophy*, 30 (2): 122–131, (2011).

- FUTTER, D.B., "Commentary, Authority, and Care of the Self." *Philosophy & Rhetoric*, 49 (1): 98–116, (2016).
- GADAMER, Hans-Georg, *Dialogue and Dialectic: Eight Hermeneutical Studies on Plato*. New Haven: Yale University Press, 1980.
- GADAMER, Hans-Georg, *The Idea of the Good in Platonic–Aristotelian Philosophy*. Yale University Press, 1986.
- GARVER, Eugene, "The Rhetoric of Friendship in Plato's *Lysis*." *Rhetorica: A Journal of the History of Rhetoric*, 24, no. 2: 127–146, (2006).
- GAY, Robert, "Courage and Thumos." *Philosophy*, 63:244, (1988).
- GEIER, Alfred, *Plato's Erotic Thought: The Tree of the Unknown*. Rochester: University of Rochester Press, 2002.
- GLIDDEN, D. K., "The *Lysis* on Loving One's Own." *Classical Quarterly*, 31 (1), 33–59, (1981).
- GONZALEZ, F. J., *Dialectic and Dialogue: Plato's Practice of Philosophical Inquiry*. Evanston: Northwestern University Press, 1998.
- GONZALEZ, F. J., "How to Read a Platonic Prologue: *Lysis* 203a–207d." In *Plato as Author. The Rhetoric of Philosophy*, edited by A. N. Michelini, 15–44. Leiden: Brill, 2003. _
- GONZALEZ, F. J., "Socrates on Loving One's Own: A Traditional Conception of *Philia* Radically Transformed." *Classical Philology*, 95: 379–98, (2000). _
- GONZALEZ, F. J., "Plato's *Lysis*: An Enactment of Philosophical Kinship." *Ancient Philosophy*, 15: 69–90, (1995).
- GOULD, Carol S, 1987, "Socratic Intellectualism and the Problem of Courage: An Interpretation of Plato's *Laches*." *History of Philosophy Quarterly*, 4 (3): 265–279, (1987).
- GRICE, P., *Studies in the Way of Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991.

- GRISWOLD, C.L., 1986, "Philosophy, Education, and Courage in Plato's Laches." *Interpretation*, 14 (2-3): 177-193, (1986).
- GROTE, George, *Plato and the Other Companions of Sokrates*. Vol. 2. London: John Murray, Albemarle St., 1865.
- GUTHRIE, W. K. C., *A History of Greek Philosophy IV. Plato: The Man and his Dialogues*. Cambridge: Cambridge University Press, 1975.
- HADEN, James, "Friendship in Plato's Lysis." *The Review of Metaphysics*, 37, no. 2: 327-356, (1983).
- HALPERIN, David, "Why is Diotima a Woman?" in *One Hundred Years of Homosexuality*, pp. 113-51, New York: Routledge, 1990.
- HETHERINGTON, E. D., [diss.], *Philia and Method: A Translation and Commentary on Plato's Lysis*. New York: The City University of New York, 2009.
- HOBBS, Angela, *Plato and the Hero: Courage, Manliness and the Impersonal Good*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- HOERBER, Robert. 1968, "Plato's Laches." *Classical Philology*, 63: 95-105, (1968).
- HOERBER, R. G., "Plato's Lysis." *Phronesis*, 4 (1), 15-28, (1959).
- IRWIN, Terence, *Plato's Ethics*. New York: Oxford University Press, 1995.
- JAEGER, Werner, *Paideia: the Ideals of Greek Culture*: Vol. II. Trans. Gilbert Highet. Oxford, 1957.
- JANOWITZ, Morris, *The Reconstruction of Patriotism*. Chicago: The University of Chicago Press, 1983.
- JENNINGS, Theodore, *Plato or Paul? The Origins of Western Homophobia*. Cleveland: The Pilgrim Press, 2009.
- JOÓ, Maria, "The Concept of Philia in Plato's Dialogue Lysis." *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae*, 40: 195-204, (2000).

- KAHN, Charles H., "Did Plato Write Socratic Dialogs?" *Classical Quarterly*, 31: 305–320, (1981).
- KAHN, Charles H., *Plato and the Socratic Dialogue: The Philosophical Use of a Literary Form*. Cambridge, Cambridge University, 1996.
- KANTARCI, Zeynep, "Sokrates ve Eğitim Felsefesi." *Mavi Atlas* 1, 78–90, (2013).
- KLOSKO, George, *The Development of Plato's Political Theory*. New York: Methuen, 1986.
- KOHAK, Erazim, "The Road to Wisdom." *Classical Journal*, 56: 123–132, (1960).
- KONSTAN, D., *Friendship in the Classical World*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- KONSTAN, D., "Greek Friendship." *American Journal of Philology*, 117 (1), 71–94, (1996).
- KRAUT, Richard, "Plato on Love." in *The Oxford Handbook of Plato*, G. Fine (ed.), pp. 286–310, New York: Oxford Univ. Press, 2008.
- LEAR, Jonathan, *Open Minded: Working out the Logic of the Soul*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- LEVIN, D. N., "Some Observations Concerning Plato's Lysis." *The Society for Ancient Greek Philosophy Newsletter*, 36, 1–29, (1964).
- LUDWIG, Paul, "Without Foundations: Plato's Lysis and Postmodern Friendship." *The American Political Science Review*, 104 (1), 134–150, 2010.
- LUDWIG, Paul, *Eros and Polis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- LUTOSLAWSKI, W., *The Origin and Growth of Plato's Logic, with an Account of Plato's Style and of the Chronology of his Writings*. London, Longmans, Green, and co, 1897.
- LUTZ, David, "Courage," *Ethics*, ed. J. K. Roth, Pasadena California: Salem Press, 333–334, (2005).

- MACEDO, Stephen, *Liberal Virtues: Citizenship, Virtue, and Community in Liberal Constitutionalism*. New York: Oxford University Press, 1990.
- McBRIDE, James, *War, Battering, and Other Sports*. Amherst, NY: Humanity Books, 1995.
- McCAIN, John and SALTER, Mark, *Why Courage Matters: The Way to a Braver Life*. New York: Random House, 2004.
- MACKENZIE, M. M., "Plato's Moral Theory." *Journal of Medical Studies*, 11, 88–91, (1985).
- MILLER, William Ian, *The Mystery of Courage*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000.
- MORRIS, T. F., "Manliness in Plato's Laches." *Dialogue* 48 (3):619, (2009).
- NAILES, Debra. *The People of Plato*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc., 2002.
- NEHAMAS, Alexander, "Confusing Universals and Particulars in Plato's Early Dialogues." *Review of Metaphysics*, 29: 287–306, (1975).
- NICHOLS, James H. Jr., "Introduction to the Laches." In *The Roots of Political Philosophy*, ed. Thomas L. Pangle. Ithaca: Cornell University Press, (1987).
- NICHOLS, Mary, "Friendship and Community in Plato's Lysis." *Review of Politics*, 68 (1), 1–19, (2006).
- NICHOLS, Mary, *Socrates on Friendship and Community*. New York: Cambridge University Press, 2009.
- NIGHTINGALE, A. W., "Plato and Praise: Plato's Critique of Encomiastic Discourse in the Lysis and Symposium." *Classical Quarterly*, 43: 112–130, (1993).
- NUSSBAUM, Martha C., *The Fragility of Goodness*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- OBDRZALEK, S., "Moral Transformation and the Love of Beauty in Plato's Symposium." *Journal of the History of Philosophy*, 48: 415–444, (2010).

- O' BRIEN, Michael, "*The Unity of the Laches.*" Essays in Ancient Greek Philosophy. Ed. by John P. Anton and George L. Kustas. Albany: State University of New York, 303–315, 1971.
- OWEN, John M., *Liberal Peace, Liberal War. American Politics and International Security.* Ithaca: Cornell University Press, 1997.
- PENNER, Terry, "The Unity of Virtue." *Philosophical Review*, 82: 35–68, (1973).
- PENNER, Terry, "What Laches and Nicias Miss—and Whether Socrates Thinks Courage Merely a Part of Virtue." *Ancient Philosophy*, 12 (1):1–27, 7, (1992).
- PENNER, Terry, "*Socrates and the Early Dialogues.*" The Cambridge Companion to Plato. Ed. Richard Kraut. Cambridge, Cambridge University, 1992.
- PENNER, Terry–Rowe Christopher, *Plato's Lysis.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- PICKSTOCK, Catherine, "The Problem of Reported Speech: Friendship and Philosophy in Plato's Lysis and Symposium." *Telos*, 123: 35–65, (Spring 2002).
- PIEPER, Josef, *Leisure: The Basis of Culture.* South Bend: St. Augustine's Press, 1998.
- PLANEAUX, C., "Socrates an Unreliable Narrator? The Dramatic Setting of the Lysis." *Classical Philology*, 96, 60–68, (2001).
- PLANEAUX, Christopher, "Socrates, an Unreliable Narrator? The Dramatic Setting of he Lysis." *Classical Philology*, 96: 5–13, (2001).
- PRICE, A. W., *Love and Friendship in Plato and Aristotle.* Oxford: Clarendon Press, 1990.
- RABBÅS, Øyvind, "Definitions and Paradigms: Laches' First Definition." *Phronesis*, 49 (2):143–168, (2004).
- RABIEH, Linda R., *Plato and the Virtue of Courage.* Johns Hopkins University Press, 2006.

- REEVE, C.D.C., "Plato on Eros and Friendship," In *A Companion to Plato*. edited by H. H. Benson, 294–307. Malden: Blackwell Publishing, (2006).
- REEVE, C.D.C., *Plato On Love*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc., 2006.
- RESHOTKO, Naomi, "The Good, the Bad, and the Neither Good nor Bad in Plato's Lysis." *Southern Journal of Philosophy*, 38.3: 251–262, (2000).
- RESHOTKO, Naomi, "Plato's Lysis: a Socratic Treatise on Desire and Attraction." *Apeiron*, 30 (4), 1–18, (1997).
- RESHOTKO, Naomi, "The Socratic Theory of Motivation." *Apeiron*, 25, 145–170, (1993).
- RESHOTKO, Naomi, *Socratic Virtue. Making the Best of the Neither Good nor Bad*. Cambridge: Cambridge University, 2006.
- ROBINSON, David, "Plato's Lysis: The Structural Problem." *Illinois Classical Studies*, 11, 63–83, (1986).
- ROBINSON, R., *Plato's Earlier Dialectic*. Oxford: Clarendon Press, 1953.
- ROOCHNIK, David Roochnik, "On Manly Courage: A Study of Plato's Laches." *Journal of the History of Philosophy*, 32 (1):128, (1994).
- ROOCHNIK, David, *Of Art and Wisdom: Plato's Understanding of Techne*. University Park: Pennsylvania State University, 1996.
- ROSEN, Frederick, "Contemplation and Virtue in Plato." *Religious Studies*, 16:85–95, (1980).
- ROSEN, R. M. and SLUITER, I., eds., *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2003.
- RUDEBUSCH, G., "Socratic Love," In *A Companion to Socrates*. edited by S. Ahbel-Rappe, and R. Kamtekar, 186–99. Malden (MA): Blackwell Publishing, 2006.

- RUDEBUSCH, G., "True Love is Required: The Argument of Lysis 221d–222a." *Ancient Philosophy*, 24: 67–80, (2004).
- RUDEBUSCH, G.H. & TURNER C.M., *Argument Analysis of Plato's Laches*. Edinburgh, UK: Archelogos, 2014.
- SANTAS, Gerasimos, "The Socratic Paradoxes." *Philosophical Review*, 73:147–64, (1964).
- SANTAS, Gerasimos, "Socrates at Work on Virtue and Knowledge in Plato's Laches." *Review of Metaphysics*, 22 (3): 433–460, (1969).
- SANTAS, Gerasimos, *Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues*. London: Routledge & Kegan, 1979.
- SCHMID, W.T., *On Manly Courage: A Study of Plato's Laches*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1992.
- SCHWARTZ, Nancy, L., "Dreaded and Dared': Courage as a Virtue." *Polity*, Vol. 36, No. 3, 341–365, (Apr., 2004).
- SCOLNICOV, Samuel, "Friends and Friendship in Plato: Some Remarks on the Lysis." *Scripta Classica Israelica*, 12: 67–74, (1993).
- SCOTT, Gary Alan, *Plato's Socrates as Educator*. Albany: State University of New York, 2000.
- SEDLEY, D., "Is the Lysis a Dialogue of Definition?" *Phronesis*, 34: 107–08, (1989).
- SEUNG, T.K., *Plato Rediscovered: Human Value and Social Order*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1996.
- SHEFFIELD, F., "Plato on Love and Friendship." In *The Cambridge Companion to Ancient Ethics*, edited by Ch. Bobonich, 86–102. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- SHEFFIELD, F., "The Symposium and Platonic Ethics: Plato, Vlastos, and a Misguided Debate." *Phronesis*, 57: 117–41, (2012).

- SHOREY, P., "The Alleged Fallacy in Plato Lysis." *Classical Philology*, 25 (4), 380–383, (1930).
- SLAATTE, Howard Alexander, *Plato's Dialogues and Ethics*. Oxford: University Press of America, 2000.
- SMITH, Lucy M., "Plato's Reference to Lamachus." *Classical Quarterly*, 64 (1):43–48, (2014).
- STOKES, Michael, *Plato's Socratic Conversations: Drama and Dialectic in Three Dialogues*. Baltimore: Johns Hopkins University, 1986.
- STRAUSS, Leo, *Studies in Platonic Political Philosophy*. Chicago: The University of Chicago Press, 1983.
- TAYLOR, A. E., *Plato the Man and his Work*. London: Buttler and Tanner, 1949.
- TAYLOR, Christopher C. W., *Socrates: A Very Short Introduction*. Oxford, Oxford University, 2000.
- TESSITORE, Aristide, "Courage and Comedy in Plato's Laches." *The Journal of Politics*, 56: 115–133, (1994).
- THESLEFF, Holger, "Platonic Chronology." *Phronesis*, 34: 1–26, (1989).
- TUANA, Nancy, *Feminist Interpretations of Plato*. University Park, PA: Penn State Press, 1994.
- UMPHREY, Stewart, "On the Theme of Plato's Laches." *Interpretation*, 6 1–10, (1976).
- UMPHREY, Stewart, "Plato's Laches on Courage." *Apeiron*, 10: 14–22, (1976).
- VERSENYI, L., "Plato's Lysis." *Phronesis*, 20 (3), 185–198, (1975).
- VLASTOS, G., "The Individual as an Object of Love in Plato." In G. Vlastos, *Platonic Studies*, 3–42 (1969).
- VLASTOS, G., *Socrates: Ironist and Moral Philosopher*. Ithaca: Cornell University Press, 1991.
- VLASTOS, G., "The Socratic Elenchus." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 1: 27–58, (1983).

- WALHOF, Darren R., "Friendship, Otherness, and Gadamer's Politics of Solidarity." *Political Theory*, 34, no. 5: 569–593, (2006).
- WOLFSDORF, D., *Aporia in Plato's Charmides, Laches and Lysis*. Dissertation, The University of Chicago, 1997.
- WOLFSDORF, D., "Interpreting Plato's Early Dialogues." *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 27, 15–40, 2004.
- WOLFSDORF, D., "Philia in Plato's Lysis." *Harvard Studies in Classical Philology*, 103, 235–259, (2007).
- WOLFSDORF, David C., "Socrates' Pursuit of Definitions." *Phronesis*, 48 (4): 271–312, (2003).
- WOLFSDORF, David C., "The Socratic Fallacy and the Epistemological Priority of Definitional Knowledge." *Apeiron*, 37 (1): 35–67, (2004).
- WOODRUFF, Paul., "Socrates on the Parts of Virtue." *Canadian Journal of Philosophy*, 2 (Supplementary): 101–116, (1976).
- YILDIZ, Mustafa, "Platon'un Felsefesinde bir Erdem Olarak Cesaret." *Kutadgubilig/Felsefe-Bilim Araştırmaları*, 22, 223–238, (2012).
- YONESAWA, S., "Socratic Euporia and Aporia in the Lysis." *Apeiron*, 51 (2): 125–46, (2018).

Platon (MÖ 428/9-348/7): Atina'nın aristokrat gençlerinin gramer, müzik ve beden eğitiminden oluşan temel eğitimini aldıktan sonra filozof Kratylos'un öğrencisi olmuş, onun sayesinde Sokrates öncesi filozofların eserlerini tanımıştır. Bununla birlikte Platon'u en çok etkileyen düşünür Sokrates'tir, ancak tarihin en meşhur öğretmen öğrenci ikilisinin nerede ve nasıl karşılaştığına dair bilgiler çelişkilidir. Eserlerindeki atıflardan tanıştıkları sırada hocasının altmış, kendisinin de yirmi yaşlarında olduğu anlaşılmaktadır. Siyasetle de ilgilenen Platon, Sokrates'in ölüme mahkûm edilmesinin ardından bu uğraşından vazgeçip hocasının düşüncelerini geliştirmeye ve kendi felsefe sistemini kurmaya yönelmiştir.

Her ikisi de Platon'un erken dönem diyaloglarından olan Lakhes ve Lysis'te sırasıyla cesaret ve dostluk konuları ele alınır. Yine, iki diyalogda da en ince ayrıntılara dek inen tanımlama çabaları nihai bir sonuca ulaşamaz ve felsefi bir açmazla, aporia'yla sonuçlanır.

Ari Çokona (1957): İstanbul'un Fener semtinde doğdu. İTÜ'den kimya yüksek mühendisi olarak mezun olduktan sonra bir süre boya sanayinde çalıştı. Halen özel bir lisede kimya öğretmenidir. Antik ve çağdaş Yunancadan Türkçeye edebiyat, tarih ve felsefe çevirileri yapmaktadır. Platon, Aristoteles, Euripides, Sophokles, Ksenophon, Rodoslu Apollonios ve Kritovulos'tan yaptığı pek çok çeviri Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanan Ari Çokona'nın İstanbul ve Anadolu Rumlarının tarih, kültür ve edebiyatına ilişkin telif eserleri, Türkiye ve Yunanistan'da çeşitli edebiyat dergilerinde yayımlanmış birçok makale, şiir ve öyküsü vardır.

9 786254 292187

